

СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ:

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ
ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

ДОВІДНИК

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ
ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**

Д О В І Д Н И К

Київ 2025

УДК 316.644
С 70

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту соціальної
та політичної психології НАПН України
(протокол №11/25 від 30 жовтня 2025 року)

Рецензенти:

О. Ю. Дроздов, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Суший, доктор наук з державного управління, доцент

С 70 **Соціальна ситуація в Україні: особливості трансформації громадської думки під час повномасштабної війни:** довідник [Електронне видання] / за наук. ред. С. Л. Чуніхіної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2025. – 124 с.

ISBN 978-966-189-749-5

У довіднику представлено аналітичні узагальнення результатів масових репрезентативних опитувань громадської думки, проведених Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України спільно з Асоціацією політичних психологів України впродовж 2023–2025 років в умовах повномасштабної російської агресії. Матеріали відображають динаміку суспільних настроїв, уявлень і ціннісних орієнтацій українців у контексті національного спротиву, трансформації ідентичності та пошуку стратегій майбутнього розвитку держави. Зміни в громадській думці аналізуються з опертям на теоретичні моделі: соціальної напруженості (М. Слюсаревського), оптимальної загрози (Ticchi & Vindigni Optimal Threat Model), емоційної реакції на катастрофу (Zunin & Meyers Disaster Phases Model), ефекту гуртування навколо прапора (John E. Mueller).

Довідник адресовано науковцям, політикам, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, журналістам, аналітикам і всім, хто прагне глибше зрозуміти тенденції трансформації українського суспільства в часи війни.

УДК 316.644

ISBN 978-966-189-749-5

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2025
© Андрос М.Є., Базь Л.О., Гриценко Л.І., Імшенецька І.А., Чуніхіна С.Л., 2025
© Чуніхіна С.Л., науковий редактор, 2025

З М І С Т

Передмова	4
Розділ 1. Динаміка уявлень українців про національні символи як відображення опору російській агресії (<i>Світлана Чуніхіна</i>)	6
Розділ 2. Оцінка громадянами ситуації в країні, чинників і можливостей впливу на неї. Рівень соціальної напруженості в суспільстві (<i>Любов Базь</i>)	22
Розділ 3. Трансформація ідеологічних преференцій та світоглядних орієнтирів громадян	35
Питання української державності, мовної політики, політики пам'яті та ідентичності (<i>Інна Імшенецька</i>)	35
Питання суспільної єдності (<i>Інна Імшенецька</i>)	46
Питання зовнішньої політики, європейської та євроатлантичної інтеграції (<i>Інна Імшенецька</i>)	55
Питання економічної політики, здійснення реформ (<i>Людмила Гриценюк</i>)	59
Розділ 4. Зміни в ставленні українців до влади та її дій, протестні настрої (<i>Мирослав Андрос</i>)	76
Розділ 5. Трансформація уявлень щодо питань війни і миру, національної безпеки (<i>Світлана Чуніхіна</i>)	92
Висновки	119
Список використаних джерел	123

ПЕРЕДМОВА

Довідник «Соціальна ситуація в Україні: особливості трансформації громадської думки під час повномасштабної війни» підготовлено на основі аналізу даних моніторингових досліджень громадської думки, які проводив Інститут соціальної та політичної психології НАПН України спільно з Асоціацією політичних психологів України впродовж 2023–2025 років.

Дослідження здійснювалися за вибіркою, що репрезентує доросле населення України віком від 18 років і старше. Щоразу методом очного інтерв'ю опитували не менше ніж 1200 респондентів у всіх регіонах України, за винятком тимчасово окупованих територій. Похибка вибірки становить 3,2 %.

Моніторинг дає змогу відстежити зміни, які відбулися в громадській думці в період повномасштабної російської агресії, шляхом порівняння отриманих результатів з даними «*довоєнного*» періоду. Термін «*довоєнний*» у довіднику вживається в лапках, оскільки позначає час, що передував саме повномасштабній фазі російсько-української війни, що триває з 2014 року.

Збирання даних під час дослідження 2022 року було завершено 15 лютого, що дало змогу зафіксувати зріз громадської думки безпосередньо напередодні вторгнення російських військ в Україну. Тому там, де це можливо, результати опитувань 2023–2025 років зіставляються з даними 2022 року, що дає змогу визначити пов'язані з війною зміни в суспільних орієнтаціях, оцінках і настроях громадян.

Варто зазначити, що формулювання деяких питань анкети, на основі якої здійснювався моніторинг, у подальшому коригували відповідно до динамічного контексту воєнного часу. Тому окремі порівняння даних наведено з відповідними застереженнями.

Аналіз результатів моніторингу, представлений у довіднику, проводили з урахуванням передусім регіональних відмінностей. Попри безпрецедентну консолідацію українського суспільства перед лицем жорстокої і неспровокованої агресії, спрямованої на знищення національної ідентичності і державності, з окремих питань громадська думка зберігає істотні розбіжності між регіонами. Деякі з цих розбіжностей поступово посилюються внаслідок накопичення відмінностей у досвіді переживання війни та масштабах завданої шкоди мешканцям різних територій. Натомість вікові і гендерні особливості в громадській думці є не настільки виразними й аналізуються лише тоді, коли набувають вагомості значущості.

Довідник складається з кількох розділів, кожен з яких присвячено окремим аспектам соціально-психологічної динаміки в умовах війни. У першому розділі (автор – Світлана Чуніхіна) аналізується динаміка уявлень українців про національні символи як відображення опору російській агресії. У другому розділі (автор – Любов Базь) подано оцінку громадянами ситуації в країні, чинників і можливостей впливу на неї, а також простежено зміни в рівні соціальної напруженості в суспільстві під впливом війни. Третій розділ

висвітлює напрями трансформації ідеологічних преференцій та світоглядних орієнтирів громадян. Інна Імшенецька аналізує зміни в ставленні до питань української державності, мовної політики, політики пам'яті та ідентичності, зовнішньополітичних орієнтацій, європейської та євроатлантичної інтеграції, а також динаміку суспільної єдності. Людмила Гриценюк розглядає ставлення до питань економічної політики і здійснення реформ. Четвертий розділ (автор – Мирослав Андрос) присвячений змінам у відносинах суспільства і влади, оцінкам громадянами її дій, протестним настроям. Нарешті, п'ятий розділ (автор – Світлана Чуніхіна) зосереджується на трансформації уявлень щодо питань війни і миру, національної безпеки і стратегічних орієнтацій українців. Кожен розділ містить аналітичний опис результатів моніторингу. Самі дані представлено після текстової частини в табличній формі.

Моніторинг громадської думки в умовах війни – важливий аналітичний інструмент, що дає змогу глибше зрозуміти механізми і закономірності впливу сучасної війни на стан суспільної свідомості, зокрема в межах наявних теоретичних моделей такого впливу. Але не тільки.

Зібрані під час досліджень дані є переконливим свідченням стійкості українського суспільства, його здатності мислити стратегічно, переосмислювати цінності та зберігати людяність у часи найвищих випробувань. Довідник «Соціальна ситуація в Україні: особливості трансформації громадської думки під час повномасштабної війни» є спробою зафіксувати не лише зміни в масовій свідомості, а й саму логіку морального і громадянського зростання нації, яка проходить випробування війною з гідністю, солідарністю і вірою у власне майбутнє.

1. ДИНАМІКА УЯВЛЕНЬ УКРАЇНЦІВ ПРО НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ОПОРУ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Світлана Чуніхіна

*заступник директора з науково-методичної роботи,
провідний науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності,
кандидат психологічних наук,
старший дослідник*

Дослідження уявлень українців про національні символи засобами моніторингу громадської думки передбачає пред'явлення респондентам переліку символів, які можуть сприйматися або не сприйматися ними як такі, що утворюють символічний простір українського суспільства. Ці символи умовно поділяються на *матеріалізовані, персоналізовані, драматизовані* (Слюсаревський, 2021).

До матеріалізованих символів належать різноманітні об'єкти, як матеріальні, так і нематеріальні – географічні, природні, культурні, урбаністичні, символічні, – які можуть виконувати функцію «якоріння» національної ідентичності. Щоб з'ясувати, як змінювалися уявлення респондентів щодо матеріалізованих символів, під час моніторингових досліджень у 2023 і 2025 роках їм ставили запитання “Що для Вас особисто є символом України?”. Персоналізовані символи представлені політичними, культурними, спортивними діячами різних епох, включно із сьогоденням. Ставлення до персоналізованих символів вимірювалося за допомогою запитання “Хто з історичних діячів та/чи наших видатних сучасників для Вас особисто найбільшою мірою символізує Україну?» під час опитувань 2023 і 2025 років. Нарешті, драматизованими символами є події і процеси, які мають ключовий зв'язок із формуванням і підтриманням національної ідентичності (Volkan, 2018). Ця група символів актуалізувалася в запитанні “Які здобутки українського народу, на Вашу думку, найбільше заслуговують сьогодні бути предметом його національної гордості?”, яке було включено до моніторингу у 2023 і 2024 роках. Дані опитувань 2023–2025 років порівнюються з результатами моніторингу 2021 року, коли було отримано відповіді на всі три наведені вище запитання.

Дані моніторингу засвідчують, що з часом одні об'єкти, персони, події набувають більшої ваги в громадській думці, нібито актуалізуються як символи, навколо яких будується національна ідентичність і самосвідомість, а інші, навпаки, втрачають свою значущість для громадян. Тобто відбуваються

зміни в змісті, семантичному наповненні символічного простору українського суспільства.

Дані моніторингових досліджень також дають змогу дослідити і структурні трансформації символічного простору на основі двох ключових вимірів, у яких можуть змінюватися уявлення українців про національні символи:

- регіональна однорідність символічних виборів;
- насиченість символічного простору (Слюсаревський, 2021; Sliusarevskyi, 2025).

За даними досліджень у передвоєнний 2021 рік серед *драматизованих* символів пріоритетними в суспільній свідомості були творчість видатних українських письменників і митців, а також історія українського козацтва та Запорозької Січі. Виразно ідентифікувалися як національні символи Незалежність України (42,8%) і Збройні Сили України (36,4%) на тлі невисокої частоти вибору символів, пов'язаних, наприклад, з радянською добою (зокрема, Перемогу в Другій світовій війні визнавали предметом національної гордості 29%).

Найбільш значущими *матеріалізованими* символами виявилися державна символіка (75,2%) і національне вбрання, вишиті рушники (53,7%). Українську мову обирали як символ України 49,9%, українські пісні – 41,9%, національні страви і напої – 41,5%.

Абсолютне лідерство серед *персоналізованих* символів тримав Тарас Шевченко – на думку 69,5% респондентів, саме він найбільшою мірою символізує Україну з-поміж усіх вітчизняних історичних діячів і видатних сучасників. Леся Українку у 2021 році вважали символом 46,8% респондентів, Ярослава Мудрого – 32,3%, Михайла Грушевського – 30,7%. Також у першій десятці за частотою виборів опинилися Богдан Хмельницький (29,9%), Іван Франко (29,5%), Небесна Сотня (27,3%), Ліна Костенко (26,3%), Богдан Ступка (25,9%), Володимир і Віталій Клички (23,2%).

Водночас символічний простір не був однорідним у регіональному вимірі – жоден символ, за винятком Тараса Шевченка і державної символіки, не підтримала абсолютна більшість у всіх регіонах.

Символічні преференції перед повномасштабною війною мали виразну *регіональну специфіку*. Серед *драматизованих* символів для Півдня найбільш значущою була Перемога в Другій світовій війні (61,5%) і спортивні досягнення (57%); для Заходу і Центру – події Революції Гідності, історія УПА та правозахисного руху; для Центру і Сходу – історія українського козацтва і народна творчість. Найбільш значущими *матеріалізованими* символами на Заході і в Центрі, крім уже зазначеної державної символіки, були українська мова, національне вбрання і українська народна пісня. Національну кухню приводом для гордості вважали понад половину респондентів Півдня та істотна частина респондентів центральних і східних областей. Найбільш виразно регіональні відмінності символічного простору проявляються у виборі *персоналізованих* символів. Зокрема, В'ячеслава Чорновола як діяча, що найбільшою мірою символізує України, обирали 28,2% мешканців Західного і 22,8% – Центрального регіонів, і лише 4,1% опитаних – на Сході. Степан

Бандера був символом України для 39,1% респондентів на Заході і 24,6% – у Центрі. Проте на Сході і Півдні так вважали лише 8% і 5,8% відповідно. Бориса Патона і Миколу Амосова вважали символами України 33,3% і 44,5% мешканців південних областей, тоді як у решті регіонів символічна значущість цих діячів була істотно нижчою.

На тлі повномасштабної війни, як свідчать дані опитування 2023 р., відбулося помітне **збіднення** символічного простору українського суспільства. Символічні преференції стали більш однотайними, але змістовно звузилися до військово-патріотичного контенту. Більшість виборів припадала на обмежене коло символів, пов'язаних із війною. Об'єктна насиченість символічного простору коливалася від 4,0 до 6,4 символів залежно від регіону. Найістотнішого зниження зазнали матеріалізовані символи (Sliusarevskyi, 2025). Проте знизилася частота вибору й деяких символічних об'єктів драматизованого типу, які посідали доти пріоритетні місця чи принаймні обиралися значно частіше від інших.

Однак у 2024–2025 рр. відбулися регенерація і розширення символічного простору. По-перше, він став більш насиченим різноманітним: середня частота вибору символічних об'єктів зросла до 5-8,4 залежно від регіону. По-друге, різко змістилися символічні пріоритети українців. Перше місце серед **драматизованих** символів упевнено посіли Збройні Сили України та їхні звияти в російсько-українській війні. Проголошення незалежності України як предмет національної гордості обрали 45,5% респондентів у 2023 р. і 53,7% – у 2025-му. Волонтерським рухом нині пишаються 51,4% опитаних (52,4% – у 2023 р.). Істотно зросла значущість таких **матеріалізованих** символів, як українська мова (51,8% виборів у 2023 р. і 69,9% – у 2025 р.) і національна валюта (25,2% – у 2023 р. і 41,7% – у 2025 р.). З-поміж **персоналізованих** символів найсуттєвіші зміни відбулися щодо постаті Володимира Зеленського – з 24 місця в умовному рейтингу символів нації у 2021 р. він перемістився на 5 місце у 2023 р. і 6 місце – у 2025 р. Валерій Залужний, якого не було в довоєнному переліку діячів, які символізують Україну, у 2023 р. одразу посів 2 місце (його назвали символом 42,3% респондентів). Станом на 2025 р. В. Залужний уособлює націю на думку 34,9% респондентів. Удвічі почастишав вибір як символу України В'ячеслава Чорновола – 35,5% на момент останнього опитування. Степана Бандеру визнавав символом кожен п'ятий респондент у 2021 р. і кожен третій – у 2025-му. В умовному рейтингу персоналізованих символів помітно змінилися позиції Богдана Хмельницького – у 2021 р. його обирали як символ менше ніж 30% респондентів, а станом на 2025 р. він посідає третє місце серед історичних діячів і видатних сучасників (44,9%).

По-третє, важливою ознакою змін, що відбулися в символічному просторі українського суспільства протягом повномасштабної російської агресії, є поява низки нових символів, які набули **трансрегіональної** значущості. Серед драматизованих символів це Збройні Сили України, якими пишається переважна більшість респондентів в усіх регіонах – від 51,9% на Півдні до 74,1% – у Центрі. Також спільним для всіх регіонів символом нації нині є культурна спадщина – творчість видатних письменників, поетів, композиторів та виконавців. Серед матеріалізованих символів в єдиний символічний простір

об'єднує всі регіони разом із державною символікою також українська мова. Нині її вважають символом 88,8% респондентів Заходу, 70,2% – Півдня, 67% – Сходу, 59,4% – Центру.

Попри це регіональні відмінності в символічному просторі залишаються істотними. Символічні преференції мешканців Центрального регіону найбільше відповідають середньовибірковим показникам. Схід демонструє найбільші відмінності від загальнонаціональних тенденцій. Наразі Схід – єдиний регіон, де частка опитаних, що обирають як національний символ проголошення Незалежності України і волонтерський рух, є меншою за половину. Водночас на Сході найменшою є об'єктна насиченість символічного простору. Захід вирізняється вищою насиченістю символічного простору, з акцентом на історико-пам'яттєвих смислах. Локалізованість історичної пам'яті в Західному і частково Центральному регіонах дещо зужує вплив українськоцентричних символів на все суспільство, роблячи їх переважно регіональними. Значна частина населення має “заблоковану” історичну пам'ять, що потребує актуалізації та розширення.

Підсумок. Протягом 2023–2025 рр. відбулася якісна трансформація символічного простору українського суспільства. Утворилося чітке мілітарне ядро, зросла частота вибору символів, пов'язаних з історичною пам'яттю і культурними цінностями. Після різкого спрощення і збіднення символічних преференцій унаслідок шоку перших місяців війни у 2024 р. почалася регенерація символічного простору – він став різноманітнішим, змістовно багатшим, консолідованим і цілісним.

Зміна характеру символічних орієнтацій може свідчити про поступове зростання психологічної опірності та адаптивного потенціалу населення. З'являються ознаки посттравматичного зростання на рівні колективної свідомості, які дають змогу сподіватися, що ймовірні психологічні наслідки війни для суспільства можуть бути менш руйнівними, ніж прогнозувалося раніше.

Розподіл відповідей на запитання **“Які здобутки українського народу, на Вашу думку, найбільше заслуговують сьогодні бути предметом його національної гордості?”**, у %*

	Вересень 2015 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Серпень 2021 р.	Вересень 2023 р.	Вересень 2024 р.
Створення Збройних Сил України та їхні звитяги в російсько-українській війні **	23,4	32,3	34,3	36,4	57,3	66,6
Творчість великих українських поетів, письменників, композиторів та виконавців (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Лисенко, С. Крушельницька та ін.)	54,5	56,5	57,8	52,0	40,3	54,9
Проголошення незалежності України у 1991 році	32,7	37,4	39,1	42,8	45,5	53,7
Волонтерський рух	не було у списку	36,0	36,7	33,7	52,4	51,4
Досягнення українських спортсменів	36,9	48,0	47,5	38,8	30,7	45,2
Історія українського козацтва, Запорозької Січі	42,2	47,0	47,8	47,2	37,1	44,5
Міжнародне визнання України в сучасному світі	24,2	23,7	27,3	24,1	43,1	41,9
Вершинні досягнення української народної творчості (думи, пісні, декоративно-вжиткове мистецтво, народна архітектура тощо)	37,7	38,4	42,1	35,3	29,8	40,6
Боротьба українських правозахисників (П. Григоренко, Л. Лук'яненко, М. Руденко, В. Чорновіл та ін.) проти тоталітарного режиму	21,6	24,0	27,6	23,3	24,7	36,0
Революція Гідності 2014–2015 років ***	36,4	28,4	28,3	33,0	33,1	33,4
Діяльність видатних провідників українського національно-визвольного руху (М. Грушевський, В. Винниченко, С. Петлюра та ін.)	17,4	21,9	27,2	24,6	21,9	28,4
Перемога у Другій світовій війні	43,8	46,7	44,5	29,4	21,0	27,1
Історія створення та боротьби УПА (Української повстанської армії)	15,2	16,1	14,9	17,5	21,3	26,6
Помаранчева революція 2004 року	13,2	10,9	13,6	17,6	16,1	19,9
Досягнення вітчизняного ОПК (Оборонно-промислового комплексу)	не було у списку	не було у списку	не було у списку	не було у списку	11,7	14,5
Обрання Президентом України Володимира Зеленського	не було у списку	не було у списку	не було у списку	9,1	16,1	14,4
Українська революція 1917–1921 років	6,0	6,9	6,3	9,1	7,6	13,0
Досягнення української космонавтики	17,0	20,6	18,3	17,8	7,0	11,7
Вітчизняна система освіти	6,1	8,2	7,2	12,2	8,4	10,7
Інше	2,7	1,1	1,4	2,4	2,2	3,3
Важко відповісти	6,1	4,0	3,1	4,1	4,8	2,1

Примітки. * Сума перевищує 100%, оскільки респонденти мали можливість обирати кілька варіантів відповіді.

** У 2015–2021 рр. альтернатива мала таку редакцію: “Збройні Сили України”.

*** У 2023 р. альтернатива мала таку редакцію: “Революція Гідності 2013–2014 років та збройна відсіч російській агресії”.

Розподіл відповідей на запитання **“Що для Вас особисто є символом України?”**, у %

	Серпень 2021 р.	Місце у рейтингу	Вересень 2023 р.	Місце у рейтингу	Вересень 2025 р.	Місце у рейтингу
державна символіка (синьо-жовтий прапор, тризуб, Гімн “Ще не вмерла України ...”)	75,2	1	76,1	1	84,5	1
українська мова	49,9	3	51,8	2	69,9	2
національне вбрання, вишиті рушники	53,7	2	45,2	3	56,4	3
українська народна пісня	41,9	4	38,0	5	50,1	4
національні страви і напої (хліб із салом, борщ, галушки, горілка з перцем і т. п.)	41,5	5	33,2	7	46,5	5
ріка Дніпро	36,8	6	36,5	6	42,5	6
національна валюта (гривня)	20,8	11	25,2	10	41,7	7
національні музичні інструменти (кобза, бандура, трембіта)	35,2	7	26,9	9	38,8	8
Майдан Незалежності в Києві	25,2	10	28,8	8	37,4	9
червона калина	28,9	9	42,1	4	33,1	10
Карпатські гори	35,2	8	24,8	11	30,9	11
новітня українська зброя (РК «Нептун» та «Вільха», ПТРК «Стугна» тощо)	не було у списку	не було у списку	14,5	18	26,5	12
гетьманська булава	26,5	12	19,1	14	24,3	13
острів Зміїний	не було у списку	не було у списку	не було у списку	не було у списку	24,3	14
пшеничне (житнє) колосся	12,9	21	21,4	13	23,9	15
острів Хортиця	17,2	18	14,7	16	21,6	16
Чорне море	18,3	16	22,0	12	21,5	17
Тарасова гора (могила Т. Г. Шевченка на канівській кручі)	15,8	19	9,8	21	18,8	18
ФК “Динамо” (Київ)	20,2	13	12,1	19	17,0	19
зброя та спорядження українського козацтва	19,9	14	10,7	20	16,3	20
церковна і релігійна символіка	11,3	23	6,3	24	13,7	21
верби, тополі	14,0	20	14,6	17	13,3	22
сучасні вітчизняні літаки (АН-124 “Руслан” та ін.)	19,3	15	9,7	22	12,4	23
ФК “Шахтар” (Донецьк)	10,6	24	7,7	23	10,8	24
інше	1,0	-	5,5	-	6,5	-
вважаю, що Україна не має символів	0,8	-	0,3	-	0,2	-
важко відповісти	0,9	-	0,8	-	1,2	-

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання **“Хто з історичних діячів та/чи наших видатних сучасників для Вас особисто найбільшою мірою символізує Україну?”**, у %

	Серпень 2021 р.	Місце у рейтингу	Вересень 2023 р.	Місце у рейтингу	Вересень 2025 р.	Місце у рейтингу
Тарас Шевченко	69,5	1	56,8	1	70,2	1
Леся Українка	46,8	2	33,0	4	48,2	2
Богдан Хмельницький	29,9	5	26,0	8	44,9	3
В'ячеслав Чорновіл	17,8	16	25,5	9	35,5	4
Валерій Залужний	не було у списку	—	42,3	2	34,9	5
Володимир Зеленський	9,3	24	30,6	5	34,8	6
Іван Франко	29,5	6	22,3	11	34,5	7
Небесна Сотня	27,3	7	27,7	6	32,6	8
Степан Бандера	21,0	13	27,2	7	32,2	9
Ярослав Мудрий	32,3	3	23,6	10	32,0	10
Ліна Костенко	26,3	8	20,7	12	31,9	11
Михайло Грушевський	30,7	4	20,4	13	30,0	12
Олександр Усик	14,4	21	13,6	19	29,7	13
Іван Мазепа	17,7	17	13,6	18	25,3	14
Привид Києва (легендарний льотчик)	не було у списку	—	не було у списку	—	22,8	15
Василь Стус	18,0	15	15,6	16	21,9	16
Володимир Великий	22,4	12	17,1	14	21,8	17
Богдан Ступка	25,9	9	11,6	20	18,1	18
Да Вінчі (Дмитро Коцюбайло)	не було у списку	—	17,1	15	17,9	19
Віталій і Володимир Кличко	23,2	10	11,5	21	17,8	20
Микола Амосов	23,0	11	14,1	17	14,9	21
Олександр Сирський	не було у списку	—	не було у списку	—	14,2	22
Мадяр (Роберт Бровді)	не було у списку	—	не було у списку	—	14,1	23
Борис Патон	18,4	14	8,7	24	14,0	24
Симон Петлюра	7,7	26	7,0	28	12,6	25
Нестор Махно	7,2	27	6,4	29	12,3	26
Валерій Лобановський	17,7	18	9,6	23	11,9	27
Ада Роговцева	не було у списку	—	10,6	22	11,0	28
Роксолана	14,9	20	7,2	27	10,2	29
Ярослава Магучіх	не було у списку	—	не було у списку	—	9,3	30
Джамала	не було у списку	—	5,2	31	8,1	31
Андрій Білецький	не було у списку	—	не було у списку	—	5,5	32
інші	1,3	-	2,7	-	5,4	-
на мою думку, нікого персонально не можна вважати символом України	6,3	-	12,7	-	7,0	-
важко відповісти	3,9	-	4,7	-	3,0	-

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання **“Які здобутки українського народу, на Вашу думку, найбільше заслуговують сьогодні бути предметом його національної гордості?”**, у регіональному розрізі у %*

	Західний регіон			Центральний регіон			Східний регіон			Південний регіон		
	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.
Створення Збройних Сил України та їхні звитяги в російсько-українській війні **	29,8	61,7	64,2	45	63	74,1	29,8	51,5	63,8	36,3	44,5	51,9
Творчість великих українських поетів, письменників, композиторів та виконавців (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Лисенко, С. Крушельницька та ін.)	53,2	36,8	60,9	48	50,8	54,1	56,9	34,1	52,8	50,4	27,7	50,4
Проголошення незалежності України у 1991 році	54,7	59,4	69,4	52,6	47,1	54,1	20,9	30	39,3	40,7	51,8	51,9
Волонтерський рух	32,1	51,5	53,9	40,9	55,3	59,3	26,8	48,2	36,9	29,6	54,7	50,4
Досягнення українських спортсменів	26	19,5	29,5	38,5	42,7	49,1	41,9	21,8	45,9	57	34,3	61,5
Історія українського козацтва, Запорозької Січі	38,1	39,1	46,5	52,2	43,6	46,5	50,7	32,1	40,3	39,3	24,1	42,2
Міжнародне визнання України в сучасному світі	21,1	43,2	36,9	29,6	45,8	49,8	19,8	35,6	27,6	22,2	52,6	55,6
Вершинні досягнення української народної творчості (думи, пісні, декоративно-вжиткове мистецтво, народна архітектура тощо)	36,6	29,7	44,3	42,6	36,6	46,7	22,4	23,2	31	40	23,4	32,6
Боротьба українських правозахисників (П. Григоренко, Л. Лук'яненко, М. Руденко, В. Чорновіл та ін.) проти тоталітарного режиму	35,5	34,2	52,8	32,2	31,8	37,2	5,6	11,8	15,9	13,3	14,6	41,5
Революція Гідності 2014–2015 років ***	52,8	50,8	52	44,6	34,6	34,3	10,3	26,5	20,7	11,9	10,2	20
Діяльність видатних провідників українського національно-визвольного руху (М. Грушевський, В. Винниченко, С. Петлюра та ін.)	34,3	34,2	46,5	31,1	24	27,4	12,1	13,8	16,2	14,8	10,9	21,5
Перемога у Другій світовій війні	21,5	11,7	23,6	31,3	28,3	28,5	20,4	22,4	29,3	61,5	11,7	24,4

	Західний регіон			Центральний регіон			Східний регіон			Південний регіон		
	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.
Історія створення та боротьби УПА (Української повстанської армії)	30,6	39,1	41,7	22,4	22,2	30,2	6,5	11,5	10,3	3	8	19,3
Помаранчева революція 2004 року	17,4	19,9	28,8	28,7	23,5	24,8	4,1	8,5	8,6	14,1	2,9	9,6
Досягнення вітчизняного ОПК (Оборонно-промислового комплексу)	не було у списку	8,3	6,6	не було у списку	17,9	19,1	не було у списку	6,2	19	не було у списку	11,7	5,2
Обрання Президентом України Володимира Зеленського	7,5	15,4	11,4	10,9	23,5	18,5	5,6	7,4	13,8	14,8	13,9	8,1
Українська революція 1917–1921 років	7,9	6	13,3	15	12,9	16,3	2,4	2,1	7,2	8,1	6,6	13,3
Досягнення української космонавтики	14,7	3	8,1	20,7	11,3	15	13	4,1	11	25,9	7,3	8,9
Вітчизняна система освіти	6,4	7,9	8,1	16,1	12,9	15,4	11,2	2,1	3,8	12,6	10,2	14,8
Інше	4,5	0,8	0,4	2,2	5	6,7	1,2	0,6	1,7	2,2	0	0,7
Важко відповісти	0,8	0,8	0	3,9	7,4	2,6	5,3	5,9	3,1	8,1	1,5	2,2

Примітки. * Сума перевищує 100%, оскільки респонденти мали можливість обирати кілька варіантів відповіді.

** У 2015–2021 рр. альтернатива мала таку редакцію: “Збройні сили України”.

*** У 2023 р. альтернатива мала таку редакцію: “Революція Гідності 2013–2014 років та збройна відсіч російській агресії”.

Розподіл відповідей на запитання **“Які здобутки українського народу, на Вашу думку, найбільше заслуговують сьогодні бути предметом його національної гордості?”**, у віковому розрізі у %*

	18-29 років			30-55 років			56 років і більше		
	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.	2021 р.	2023 р.	2024 р.
Створення Збройних Сил України та їхні звитяги в російсько-українській війні **	39,9	61,2	67,5	37,6	62,4	67,5	32,6	49	65
Творчість великих українських поетів, письменників, композиторів та виконавців (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Лисенко, С. Крушельницька та ін.)	49	36,5	55,4	51,9	42,1	52,9	53,8	40,6	57
Проголошення незалежності України у 1991 році	38,3	45,1	55,4	45,8	48,8	54,2	41,7	41,7	52,2
Волонтерський рух	34	56,9	56,7	34,2	58,9	51,3	32,9	42	48,5
Досягнення українських спортсменів	45,8	37,6	55	38,6	34,2	45,4	34,8	22,4	39,2
Історія українського козацтва, Запорозької Січі	46,6	40	45,4	47,1	38,4	44,2	47,6	33,8	44,2
Міжнародне визнання України в сучасному світі	25,7	43,5	48,3	24,1	47,9	41,2	23,1	37,1	39
Вершинні досягнення української народної творчості (думи, пісні, декоративно-вжиткове мистецтво, народна архітектура тощо)	36	25,5	37,1	35	30,9	40,4	35,2	31	42,8
Боротьба українських правозахисників (П. Григоренко, Л. Лук'яненко, М. Руденко, В. Чорновіл та ін.) проти тоталітарного режиму	19,4	28,6	37,5	24,3	23	35,7	24,6	24,5	35,5
Революція Гідності 2014–2015 років ***	34	38,4	33,3	34	34,4	35,7	31,2	28,4	30,7
Діяльність видатних провідників українського національно-визвольного руху (М. Грушевський, В. Винниченко, С. Петлюра та ін.)	23,3	22,7	31,3	27	21,2	27	22,4	22,1	28,4
Перемога у Другій світовій війні	28,9	16,5	19,6	25,1	18,1	24,5	35,2	27,3	34,3
Історія створення та боротьби УПА (Української повстанської армії)	17,4	25,5	29,2	17,1	20,5	28,2	18,1	19,8	23,4
Помаранчева революція 2004 року	19,4	16,9	21,7	16,9	16	18,7	17,4	15,9	20,3
Досягнення вітчизняного ОПК (Оборонно-промислового комплексу)	не було у списку	14,1	14,6	не було у списку	12,4	13,4	не було у списку	9,6	15,8
Обрання Президентом України Володимира Зеленського	13,8	20,8	18,3	8,7	16,8	12,2	6,7	12,4	14,9
Українська революція 1917–1921 років	10,7	9,8	16,2	8	7,5	13	9,5	6,3	11,1
Досягнення української космонавтики	15	6,3	12,1	19,4	5	10,8	17,4	9,8	12,5
Вітчизняна система освіти	11,9	7,8	10,8	13,1	8,1	9,7	11,2	9,1	11,8
Інше	3,2	5,1	5	2,5	1,9	4,3	1,9	0,9	1,2
Важко відповісти	4	5,1	0,8	3,4	4,1	2	5	5,6	2,8

Примітки. * Сума перевищує 100%, оскільки респонденти мали можливість обирати кілька варіантів відповіді.

** У 2015–2021 рр. альтернатива мала таку редакцію: “Збройні сили України”.

*** У 2023 р. альтернатива мала таку редакцію: “Революція Гідності 2013–2014 років та збройна відсіч російській агресії”.

Розподіл відповідей на запитання **“Що для Вас особисто є символом України?”**, у регіональному розрізі у %

	Західний регіон			Центральний регіон			Східний регіон			Південний регіон		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
державна символіка (синьо-жовтий прапор, тризуб, Гімн “Ще не вмерла України ...”)	85	91,7	91,1	75	83,9	85,7	70,2	60,9	83,3	68,9	57,7	68,8
українська мова	59,4	77,1	88,8	58,9	56,4	59,4	30,7	32,1	67	48,9	36,5	70,2
національне вбрання, вишиті рушники	47	45,1	51,6	59,1	52,7	60	50,1	39,7	61,8	57	33,6	43,3
українська народна пісня	41,7	36,5	50,7	44,1	44,9	45,1	36,3	34,1	61,1	48,9	27,7	43,3
національні страви і напої (хліб із салом, борщ, галушки, горілка з перцем і т. п.)	33,1	22,6	42,4	43,3	40,3	46,1	40,7	36,5	56,3	54,1	21,9	36,9
ріка Дніпро	27,1	23,3	37,2	35	37,9	37,3	49	46,8	51,4	31,1	32,1	53,9
національна валюта (гривня)	13,5	23,3	53,9	29,6	34,9	38,3	12,7	14,7	39,9	25,9	22,6	30,5
національні музичні інструменти (кобза, бандура, трембіта)	28,9	21,1	38,2	42,2	32,9	34,7	29,2	27,6	53,8	38,5	16,1	24,1
Майдан Незалежності в Києві	30,1	38,7	48,7	30,7	35,7	38,3	12,7	13,8	25,7	28,1	23,4	34
червона калина	25,6	34,6	32,9	36,5	50,8	33,3	18,9	35,3	26,7	34,8	44,5	46,1
Карпатські гори	32,3	16,5	30,6	37,6	32,9	29,5	33,9	23,8	30,9	35,6	16,1	36,2
новітня українська зброя (РК «Нептун» та «Вільха», ПТРК «Стугна» тощо)	не було у списку	11,7	27,3	не було у списку	17,9	25,1	не було у списку	10,3	37,2	не було у списку	19	7,8
гетьманська булава	24,8	16,2	29,6	31,5	15,9	21,5	13,3	23,2	21,9	45,9	25,5	27
острів Зміїний	не було у списку	не було у списку	22,4	не було у списку	не було у списку	21,9	не було у списку	не було у списку	24	не було у списку	не було у списку	36,9
пшеничне (житнє) колосся	11,3	11,3	27,6	14,6	24,8	24	5,9	23,8	18,4	28,1	23,4	27
острів Хортиця	6	9,4	20,1	15,2	11,1	13,3	25,1	22,4	37,2	25,9	18,2	21,3
Чорне море	9,4	6,8	18,1	20,2	26,6	20,2	10	10,3	16	50,4	65	44,7
Тарасова Гора (могила Т. Г. Шевченка на канівській кручі)	5,3	4,9	14,8	24,3	15,5	23,6	5,3	5,9	18,1	33,3	10,2	12,8
ФК “Динамо” (Київ)	15,4	10,9	18,8	23	15,3	15,8	18,3	7,1	16,3	24,4	16,8	18,4
зброя та спорядження українського козацтва	13,2	13,5	23	27,8	13,3	14,5	12,4	7,4	13,2	25,2	5,1	14,2
церковна і релігійна символіка	18,4	7,1	19,1	8,7	11,3	17,1	7,4	0	5,6	16,3	3,6	7,8
верби, тополі	4,9	7,5	11,2	20,4	18,5	16,8	10,3	15,9	8	19,3	11,7	17
сучасні вітчизняні літаки (АН-124 “Руслан” та ін.)	13,2	6,4	15,8	24,3	11,3	13,9	12,4	7,4	9,7	31,1	16,8	5,7
ФК “Шахтар” (Донецьк)	7,5	7,5	10,5	8,7	7,2	11,4	12,4	6,2	9,7	18,5	13,1	12,1
інше	0,8	1,9	2,6	2	11,3	14,1	0	2,6	1	0,7	0	0
вважаю, що Україна не має символів	0	0	0,7	0,7	0,2	0,2	1,8	0,9	0	0	0	0
важко відповісти	0	0	1	1,3	0,4	0,6	0,6	1,8	3,1	2,2	1,5	0

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання **“Що для Вас особисто є символом України?”**, у віковому розрізі у %

	18-29 років			30-55 років			56 років і більше		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
державна символіка (синьо-жовтий прапор, тризуб, Гімн “Ще не вмерла України ...”)	80,7	75,3	86,7	74,3	80,9	83,8	72,9	70,9	84,2
українська мова	48,4	54,5	72,2	51,5	51	69,2	48,8	51,3	69,3
національне вбрання, вишиті рушники	52,8	44,3	52,9	55,7	47,3	59,4	51,7	43,1	54,8
українська народна пісня	35,4	34,9	48,2	43,7	38	51,1	43,6	39,9	50
національні страви і напої (хліб із салом, борщ, галушки, горілка з перцем і т. п.)	38,6	31	44,7	43,2	32,8	45,1	41,2	35	49,3
ріка Дніпро	38,2	38	46,7	35,9	36,7	39,5	36,9	35,4	43,8
національна валюта (гривня)	23,2	31,8	48,2	21,7	26,4	42,6	18,3	19,8	36,9
національні музичні інструменти (кобза, бандура, трембіта)	34,6	22,4	35,3	35,9	27,8	39,8	34,5	28,4	39,7
Майдан Незалежності в Києві	28	36,5	47,5	27,4	31,5	36,4	20,7	21	32,8
червона калина	28,7	44,3	31,8	29,5	42,5	32,5	28,3	40,3	34,6
Карпатські гори	35,4	27,5	34,9	38,2	28,2	30,4	31,2	19,1	29,1
новітня українська зброя (РК «Нептун» та «Вільха», ПТРК «Стугна» тощо)	не було у списку	17,6	30,6	не було у списку	14,7	25,3	не було у списку	12,4	25,5
гетьманська булава	28	21,6	30,2	28,9	19,7	21,9	22,6	17	23,6
острів Зміїний	не було у списку	не було у списку	30,2	не було у списку	не було у списку	23,4	не було у списку	не було у списку	21,8
пшеничне (житнє) колосся	9,8	17,3	25,5	14,3	22	22,6	13,1	23,1	24,5
острів Хортиця	18,9	15,7	26,3	15,4	15,1	17,8	18,3	13,8	23,4
Чорне море	18,5	23,5	27,8	19,4	24,1	18,6	16,9	18,4	21,3
Тарасова Гора (могила Т. Г. Шевченка на канівській кручі)	13,8	7,5	18,8	15,8	10,2	16,1	16,9	10,7	22
ФК “Динамо” (Київ)	23,6	17,6	26,7	19,6	12,5	14,1	18,8	8,4	14,7
зброя та спорядження українського козацтва	21,7	14,5	19,2	20,3	10,8	15,9	18,3	8,4	15,1
церковна і релігійна символіка	7,9	0,0	11,4	11,2	0,0	11	13,6	8,4	18,3
верби, тополі	14,6	13,3	12,9	14,3	15,3	13	13,3	14,5	14
сучасні вітчизняні літаки (АН-124 “Руслан” та ін.)	18,1	9,8	15,7	19,8	10,2	12	19,3	9,1	11
ФК “Шахтар” (Донецьк)	15	10,6	16,9	10,8	8,1	9,9	7,6	5,4	5,8
інше	2,4	5,9	9,4	1	6,2	6,8	0,2	4,4	4,4
вважаю, що Україна не має символів	0,8	0,4	0	0,8	0,2	0,2	0,7	0,5	0,5
важко відповісти	0,4	0,8	0	0,6	1	1,5	1,7	0,7	1,6

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання *“Хто з історичних діячів та/чи наших видатних сучасників для Вас особисто найбільшою мірою символізує Україну?”*, у регіональному розрізі у %

	Західний регіон			Центральний регіон			Східний регіон			Південний регіон		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
Тарас Шевченко	74,8	56,8	74,3	68,3	61	67,8	67	49,1	71,6	69,6	62	66,4
Леся Українка	49,2	29,7	45,7	49,1	41,4	45,3	36,3	24,1	52,2	59,3	33,6	55
Богдан Хмельницький	33,8	20,7	45,7	30,7	31,2	40,6	21,5	20,3	50,9	40,7	33,6	45
В'ячеслав Чорновіл	28,2	40,6	57,9	22,8	29,2	32,4	4,1	12,1	24,9	14,1	16,8	19,3
Валерій Залужний	не було у списку	34,6	21,7	не було у списку	46,2	40,4	не було у списку	34,1	35,3	не було у списку	64,2	44,3
воїни бригади «Азов»	не було у списку	47,4	не було у списку	не було у списку	33,8	не було у списку	не було у списку	20,3	не було у списку	не було у списку	46	не було у списку
Володимир Зеленський	5,6	36,1	29,9	10	32	29,9	10,9	16,5	43,9	9,6	50,4	42,9
Іван Франко	41	28,9	34,5	33,9	25,5	35,4	10,9	16,2	26,3	38,5	13,9	48,6
Небесна Сотня	39,8	51,1	46,7	32,6	28,1	32,8	14,7	12,6	21,1	15,6	18,2	25
Степан Бандера	39,1	48,5	52,3	24,6	25,9	28,6	8	15,9	17,3	5,9	18,2	31,4
Ярослав Мудрий	28,2	25,2	49,3	38,3	21,8	21,7	22,7	24,7	25,6	43,7	24,1	42,9
Ліна Костенко	30,8	21,1	29,6	35,7	27	31,4	12,1	11,8	34,3	21,5	21,2	33,6
Михайло Грушевський	36,1	33,1	37,2	40	21,8	24	13	12,1	28,7	32,6	11,7	37,1
Олександр Усик	16,9	10,2	25,7	11,5	14,6	30,3	11,8	7,6	28,4	25,9	32,1	39,3
Іван Мазепа	19,5	17,3	31,6	26,3	16,8	24	7,1	7,4	19,7	11,1	11,7	27,9
Привид Києва (легендарний льотчик)	не було у списку	не було у списку	16,4	не було у списку	не було у списку	21,7	не було у списку	не було у списку	26,6	не було у списку	не було у списку	32,1
Василь Стус	25,2	18,8	30,9	26,1	21,4	20,8	5,9	7,6	18	6,7	10,2	14,3
Володимир Великий	23,7	18,4	32,2	27,2	16,8	17,9	9,4	16,2	15,6	36,3	17,5	25
Богдан Ступка	20,3	9,4	22,7	27,2	15,3	13,9	24,2	7,6	17	37	13,9	25
Да Вінчі (Дмитро Коцюбайло)	не було у списку	20,7	15,5	не було у списку	21,4	19,8	не було у списку	10,3	21,5	не було у списку	13,1	9,3
Віталій і Володимир Кличко	18,4	12,4	18,1	29,1	15,9	21,5	20,1	7,4	15,6	20	5,1	9,3
Микола Амосов	13,9	11,3	12,8	24,6	17,9	15,2	19,5	10,9	15,2	44,4	14,6	17,9
Олександр Сирський	не було у списку	не було у списку	5,6	не було у списку	не було у списку	15,8	не було у списку	не було у списку	17	не було у списку	не було у списку	22,1
Мадяр (Роберт Бровді)	не було у списку	не було у списку	5,6	не було у списку	не було у списку	13,1	не було у списку	не було у списку	21,8	не було у списку	не було у списку	20

	Західний регіон			Центральний регіон			Східний регіон			Південний регіон		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
Борис Патон	13,9	7,1	16,4	20,7	13,3	13,5	13	2,9	12,1	33,3	10,9	14,3
Симон Петлюра	7,5	10,2	16,8	14,6	10,2	13,7	1,2	2,1	8	0,7	2,2	9,3
Нестор Махно	3,8	4,5	11,8	9,8	9,8	8,2	8,6	5	19,7	1,5	2,2	12,1
Валерій Лобановський	8,6	6	10,5	24,3	11,3	17,1	10	8,5	4,5	31,9	13,1	12,9
Ада Роговцева	не було у списку	9	6,9	не було у списку	12,2	12	не було у списку	8,2	14,9	не було у списку	14,6	8,6
Роксолана	не було у списку	7,9	11,5	не було у списку	6,5	8,2	не було у списку	6,5	8,7	не було у списку	10,2	17,1
Ярослава Магучіх	не було у списку	не було у списку	5,6	не було у списку	не було у списку	13,1	не було у списку	не було у списку	8,3	не було у списку	не було у списку	6,4
Джамала	не було у списку	3,4	6,9	не було у списку	7,8	10,1	не було у списку	2,9	6,9	не було у списку	5,1	6,4
Андрій Білецький	не було у списку	не було у списку	6,6	не було у списку	не було у списку	6,7	не було у списку	не було у списку	3,5	не було у списку	не було у списку	2,9
Сергій Кривонос	не було у списку	не було у списку	3,9	не було у списку	не було у списку	5,9	не було у списку	не було у списку	0,7	не було у списку	не було у списку	0,7
Іранка (Наталія Кузнєцова)	не було у списку	не було у списку	1,3	не було у списку	не було у списку	2,5	не було у списку	не було у списку	1	не було у списку	не було у списку	0,7
інші	1,5	0	0,7	2,6	5,4	12,2	0	1,8	0	0	0,7	3,6
на мою думку, нікого персонально не можна вважати символом України	4,1	5,6	1,3	5,4	18,1	13,5	8	14,4	5,2	9,6	4,4	0,7
важко відповісти	1,1	0,8	2,6	4,6	7,2	2,7	3,5	5,6	2,8	8,1	1,5	5

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання **“Хто з історичних діячів та/чи наших видатних сучасників для Вас особисто найбільшою мірою символізує Україну?”**, у віковому розрізі у %

	18-29 років			30-55 років			56 років і більше		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
Тарас Шевченко	66,5	57,6	69,4	69,2	57,1	71,1	71,7	55,9	69,6
Леся Українка	45,3	35,3	49,8	51	34	47,5	42,4	30,5	48,1
Богдан Хмельницький	27,2	26,7	48,2	30,4	27,8	45,3	31	23,5	42,3
В'ячеслав Чорновіл	16,9	23,9	38	19	24,7	36,2	16,7	27,3	33,2
Валерій Залужний	не було у списку	45,1	34,1	не було у списку	40,9	36,4	не було у списку	42,2	33,6
воїни бригади «Азов»	не було у списку	40,8	не було у списку	не було у списку	36,5	не було у списку	не було у списку	28	не було у списку
Володимир Зеленський	11	36,1	45,1	10,1	30,5	32,9	7,1	27,5	30,9
Іван Франко	28,3	21,6	36,5	31	24,5	36	28,3	20	31,6
Небесна Сотня	23,6	31,4	43,1	30,4	28	31,8	25,5	25,2	27,5
Степан Бандера	18,9	34,1	39,6	21,5	27	32,9	21,7	23,3	27
Ярослав Мудрий	29,5	21,6	36,5	31,6	23,7	30	34,8	24,7	31,8
Ліна Костенко	24,8	22,7	34,9	30,8	22,6	34,9	21,7	17,2	26,5
Михайло Грушевський	30,7	19,6	32,2	33,3	21,2	30,4	27,4	19,8	28,1
Олександр Усик	19,3	20	42,7	14,8	15,1	30,4	11	8,2	21,3
Іван Мазепа	11,4	13,3	31,4	18,6	15,4	26,4	20,2	11,7	20,6
Привид Києва (легендарний льотчик)	не було у списку	не було у списку	27,8	не було у списку	не було у списку	23,6	не було у списку	не було у списку	18,8
Василь Стус	14,2	16,5	26,7	18,8	15,4	22,1	19,3	15,4	19
Володимир Великий	18,9	14,5	24,7	23	18,7	20,7	23,8	16,6	21,3
Богдан Ступка	20,9	9	16,5	26	12,4	19,2	28,8	12,4	17,8
Да Вінчі (Дмитро Коцюбайло)	не було у списку	22	27,5	не було у списку	19,1	18,4	не було у списку	11,9	11,7
Віталій і Володимир Кличко	26,8	17,3	23,5	24,1	10,6	18,6	19,8	9,1	13,5
Микола Амосов	14,6	7,5	11	21,9	12,5	14,5	29,5	19,8	17,6
Олександр Сирський	не було у списку	не було у списку	14,5	не було у списку	не було у списку	15,7	не було у списку	не було у списку	12,4
Мадяр (Роберт Бровді)	не було у списку	не було у списку	18,4	не було у списку	не було у списку	13,4	не було у списку	не було у списку	12,4

	18-29 років			30-55 років			56 років і більше		
	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.	2021 р.	2023 р.	2025 р.
Борис Патон	10,2	5,9	11	18,8	7,9	13,6	22,9	11,4	16,2
Симон Петлюра	5,1	7,5	16,5	8,4	7,9	11,6	8,3	5,6	11,4
Нестор Махно	6,3	9,4	14,9	7,4	6,2	13,2	7,4	4,9	9,8
Валерій Лобановський	13,8	9	12,5	18,1	9,7	11	19,5	9,8	12,6
Ада Роговцева	не було у списку	7,5	6,7	не було у списку	10	10,9	не було у списку	13,3	13,7
Роксолана	14,2	6,7	13,3	15,4	8,3	9,1	14,8	6,3	9,6
Ярослава Магучіх	не було у списку	не було у списку	13,3	не було у списку	не було у списку	9,9	не було у списку	не було у списку	6,2
Джамала	не було у списку	не було у списку	13,3	не було у списку	не було у списку	8,7	не було у списку	не було у списку	4,3
Андрій Білецький	не було у списку	не було у списку	8,6	не було у списку	не було у списку	4,5	не було у списку	не було у списку	4,8
Сергій Кривонос	не було у списку	не було у списку	3,9	не було у списку	не було у списку	3,5	не було у списку	не було у списку	3,4
Іранка (Наталія Кузнєцова)	не було у списку	не було у списку	3,1	не було у списку	не було у списку	1,7	не було у списку	не було у списку	1,1
інші	1,6	5,1	6,7	1,9	1,9	5,6	0,5	0,9	4,3
на мою думку, нікого персонально не можна вважати символом України	7,5	11,8	4,7	5,9	14,1	8,1	6,2	11,7	6,9
важко відповісти	3,5	5,1	2	3,6	4,1	3,3	4,5	5,6	3,2

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки кількість варіантів відповідей респондентів не обмежувалася.

2. ОЦІНКА ГРОМАДЯНАМИ СИТУАЦІЇ В КРАЇНІ, ЧИННИКІВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ НА НЕЇ. РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

Любов Базь,
*старший науковий співробітник
відділу науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності*

Оцінка громадянами поточної ситуації

Сприйняття людьми соціально-економічної та політичної ситуації, в якій проходить їхнє життя, протягом трьох років війни неухильно погіршувалося. Так, станом на початок 2025 р. дві третини громадян України (67%) тією чи іншою мірою негативно оцінювали наявну ситуацію, що істотно більше порівняно з початком 2022 р., коли повномасштабне вторгнення ще не відбулося і частка негативних оцінок ситуації трохи перевищувала половину (52,2%). Відповідно, частка респондентів, які оцінюють ситуацію позитивно, різко зменшилася – з 31,8% у лютому 2022 р. до 18,7% у березні 2025 р. У регіональному розрізі спостерігається суттєва неоднорідність в оцінках. У 2022 р. мешканці Південного регіону дали найбільше позитивних оцінок (52,9%), проте у 2025 р. цей показник зменшився до 14,8%, а частка негативних оцінок зросла до 71,8%. У 2025 р. найбільш негативне сприйняття соціальної ситуації було зафіксовано в Східному регіоні, де лише 5,9% дали їй позитивну оцінку, а 78,5% – негативну. Цей найвищий показник серед усіх регіонів може бути зумовлений окупацією і бойовими діями в регіоні.

Показники загальної задоволеності життям, що є більш багатовимірним індикатором суб'єктивного благополуччя, після повномасштабного вторгнення знизилися, хоча й незначною мірою. Частка тією чи іншою мірою задоволених життям респондентів у лютому 2022 р. становила 39,6%, а в березні 2024 р. – 33,6%. Водночас частка незадоволених, яка у 2022 р. була 39,4%, у 2024 р. збільшилася до 42,4%. Пік невдоволення було зафіксовано у 2023 р. (47,7%), після чого у 2024 р. відбулося певне поліпшення, що можна інтерпретувати як свідчення психологічної адаптації населення до умов війни. У регіональному розрізі Західний регіон зберігає відносно вищий рівень задоволеності життям (41,3% у 2024 р.), тоді як у Південному і Східному регіонах зафіксовано найвищі показники невдоволення. Рівень задоволеності життям помітно знизився в усіх вікових категоріях. При цьому молодь залишається найбільш задоволеною своїм життям, а респонденти старшого віку – найменше.

Оцінка чинників впливу

На тлі повномасштабної війни у громадян фіксується стійке суб'єктивне відчуття безсилля, що проявляється в переважаючому невдоволенні

можливостями власного впливу на соціально-економічну і політичну ситуацію. Упродовж 2023–2024 рр. частка незадоволених можливостями власного впливу респондентів коливалася на рівні 54-55% і не відрізнялася від показників 2022 р. (55,2%), однак станом на 2025 р. вона сягнула 60,6%. Частка задоволених упродовж трьох років повномасштабної війни коливалася на рівні 13-16%, що в цілому відповідає «довоєнному» рівню (16,4%) зі слабо вираженою тенденцією до зниження. У регіональному розрізі спостерігається нерівномірна динаміка: найбільше зростання невдоволення можна помітити в Центральному регіоні (з 48,5% у «довоєнному» 2022 р. до 62,2% – у 2025 р.), тоді як Західний регіон стабільно утримує високий рівень невдоволення (66,9% – у 2024 р., 63,8% – у 2025 р.). Критичною є ситуація на Сході, де частка задоволених можливостями свого впливу на ситуацію впала у 2025 р. до 4,9%. Це може свідчити про значне виснаження населення внаслідок бойових дій, що проявляється в певній дезорієнтації (частка тих, кому «важко відповісти», становить 39,3%) і втраті відчуття контролю. Молодь, яка у 2022 р. була найбільш задоволена рівнем власного впливу на ситуацію (27,3%), у 2025 р. порівняно з іншими віковими групами продемонструвала найбільше зниження цього показника (до 18,2%).

Аналіз відповідей на відкрите запитання про те, хто (що) найбільше впливає на ситуацію, демонструє кардинальну переорієнтацію суспільної свідомості протягом 2023–2025 рр.: вага внутрішньополітичних суб'єктів впливу знизилася, тоді як факторів зовнішньої агресії та оборони – зросла. Напередодні повномасштабного вторгнення, у лютому 2022 р., найбільший вплив на ситуацію в країні респонденти приписували Президентові України (31,5%), далі йшли керівництво Російської Федерації (22,2%) і Верховна Рада України (20,6%). Натомість у березні 2025 р. ієрархія ключових впливових суб'єктів різко змінилася, відображаючи воєнну реальність. У 2025 р. найбільший вплив приписують уже керівництву Російської Федерації на чолі з В. Путіним (29,4%), що підкреслює усвідомлення його громадянами як основного рушія негативної ситуації. На другому місці у 2025 р. вперше опиняється українська армія (22,6%), чий показник впливу, на думку респондентів, зріс майже у вісім разів порівняно з 2022 р. (2,9%). Показник впливу Президента України хоча й залишається високим, проте суттєво знизився – до 19,7% у 2025 р. Помітно поменшало і респондентів, які вважали, що найбільше на ситуацію впливають внутрішні політичні інституції. У 2025 р. лише 6,5% опитаних визнають вирішальний вплив за Верховною Радою України (що більше ніж утричі менше за аналогічний показник 2022 р.), а за Кабінетом Міністрів України – 3,8% (майже втричі менше за показник до повномасштабного вторгнення).

Вплив олігархів, політичних та економічних кланів, на думку респондентів, також різко впав: у 2022 р. їх згадували 19,4%, у 2025 р. – лише 4,2%. Натомість частка респондентів, які вважають, що на поточну ситуацію в Україні істотно впливає керівництво США та країн Європейського Союзу, зросла із 8,7% у 2023 р. до 11,4% у 2025 р.

Відповіді на запитання закритого типу, які вимагають від респондентів оцінити міру впливовості тієї чи іншої постаті або інституту, показали, що

загальне сприйняття Президента України В. Зеленського як суб'єкта впливу залишається стабільно високим. Частка тих, хто вважає, що Президент впливає на ситуацію, зросла до 89,5% у березні 2025 р., тоді як у 2022 р., до початку повномасштабного вторгнення, цей показник становив 84,1%. У регіональному розрізі показник сприйняття впливу Президента найвищий на Сході (95,5% у 2025 р.) і Півдні (95% у 2025 р.), тоді як на Заході він традиційно дещо нижчий, хоча також спостерігається його зростання під впливом війни (із 70,4% у 2022 р. до 85,9% у 2025 р.).

Частка тих, хто вважає, що керівництво РФ впливає на ситуацію в Україні, зросла до 83,8% у березні 2025 р. (станом на лютий 2022 р. – із 71,8%). Регіонально цей показник найвищий на Сході (95,5% у 2025 р.) і в Центрі (86,6% у 2025 р.). На Півдні, незважаючи на близькість лінії фронту, сприйняття впливу РФ дещо нижче (63,5% у 2025 р.).

Оцінка впливу керівництва США та країн Європейського Союзу може свідчити про дедалі більше усвідомлення громадянами залежності України від міжнародної підтримки. Частка тих, хто визнає істотний вплив керівництва США та країн ЄС, зросла із 70,3% у 2022 р. до 78,3% у 2025 р. У регіональному розрізі найвище визнання впливу західних партнерів у 2025 р. фіксується на Сході (94%) і Заході (85,2%), тоді як у Центральному регіоні цей показник знизився із 74% у 2023–2024 рр. до 64,5% у 2025 р. і майже дорівнює показнику 63,7% у лютому 2022 р., до повномасштабного вторгнення.

Найбільш різке зростання протягом 2023–2025 рр. порівняно з «довоєнним» 2022 р. можна побачити в сприйнятті громадянами впливу української армії. Частка тих, хто вважає, що українська армія впливає на ситуацію, стрімко зросла з 51,1% у лютому 2022 р. до 82,3% у 2023 р. і в березні 2025 р. досягла 89,8%. Визнання впливу армії надзвичайно високе у всіх регіонах, особливо на Заході (91,3%) і в Центрі (90,5%). Найвищий рівень визнання впливу української армії демонструє молодь (91,4%).

Відповіді на запитання про задоволеність результатами впливу згаданих суб'єктів демонструють високу мінливість громадської думки щодо цього питання (що, безумовно, відбиває мінливість самої ситуації) і накопичення невдоволення. Загалом частка незадоволених результатами впливу переважала протягом усього періоду. У лютому 2022 р. показник загального невдоволення сягнув 75,4%. На початку 2023 р., на тлі успіхів ЗСУ і суспільної консолідації, невдоволення різко впало до 51,3%, а задоволеність порівняно з попереднім роком зросла на 20%. Проте в березні 2025 р. частка незадоволених знову зросла – до 59,4%. Найвищий рівень невдоволення результатами впливу «сильних світу цього» у 2025 р. фіксується в Східному регіоні (78,9%); частка задоволених у цьому регіоні впала до найнижчого рівня – 13,7%. Натомість Південний регіон демонструє найвищий рівень задоволеності результатами впливу у 2025 р. (56,1%), що також є різким зростанням порівняно з показниками попередніх років. Також зростання показника задоволеності у 2025 р. демонструють Західний (48,5%) і Центральний (30,5%) регіони, але рівень невдоволення при цьому залишається високим, особливо в Центрі (62,8%).

Рівень соціальної напруженості

Відповіді на наведені вище запитання дають змогу обчислювати інтегральний показник рівня соціальної напруженості і його динаміку в період 2023–2025 рр. порівняно з «довоєнним» 2022 р.

Інтегральний показник соціальної напруженості обчислюють на основі теоретичної моделі М. Слюсаревського (Слюсаревський, 2002; 2023; Slyusarevskyy, Chunikhina, & Flaherty, 2021) за формулою, представленою на рисунку 1.

$$N = O + \frac{O_1 + O_2}{2} + iV + jW$$

O – загальна оцінка актуальної ситуації,

*O*₁ – ретроспективна оцінка минулого стану ситуації,

*O*₂ – прогнозна оцінка майбутнього стану ситуації,

V – задоволеність можливостями власного впливу на ситуацію,

W – задоволеність результатами зовнішнього впливу на ситуацію,

i – ступінь інтернальності суб'єкта оцінювання,

j – приписуваний тим чи тим соціальним силам ступінь зовнішнього впливу на ситуацію

Рис. 1. Формула обчислення інтегрального показника соціальної напруженості

Модель дає змогу відстежувати, пояснювати і прогнозувати динаміку соціальної напруженості в Україні з урахуванням того, що вагомий внесок у забезпечення такої динаміки належить сприйманню громадянами ситуації, у якій проходить їхнє життя, а також чинників впливу на цю ситуацію – свого та/або інших суб'єктів. Показано, що суспільна реакція на важливі суспільно-політичні процеси визріває поступово, і на певних етапах таке визрівання має латентний, невидимий в умовах безпосереднього спостереження характер (Слюсаревський, 2023).

Зміни соціальної напруженості в Україні під впливом повномасштабного вторгнення мали дещо парадоксальну – з погляду загальної логіки – динаміку. Напередодні повномасштабного російського вторгнення рівень соціальної напруженості був істотно вищим (2,61 бала), ніж у перший рік великої війни, – 1,73 бала. Так, у 2023 р. показники суспільної задоволеності діями тих, хто, на думку респондентів чинить істотний вплив на ситуацію в Україні, помітно поліпшилися (показник невдоволення зменшився з -1,10 до -0,37), що може свідчити про підтримку та схвалення дій української армії і керівництва держави на перших етапах повномасштабного вторгнення. Зросло також відчуття власного впливу – з 0,42 до 0,61.

Однак цей період певної «розрядки» напруженості, притаманний стану суспільної мобілізації і патріотичного піднесення першого року великої війни, виявився нетривалим. Уже з 2024 р. напруженість почала зростати і станом на лютий 2025 р. сягнула 2,74 бала. Основним чинником тут було неухильне посилення загального невдоволення наявною ситуацією на тлі помітного зростання рівня ідеалізації минулого і песимізації прогнозних оцінок

майбутнього. Показник вдовolenості можливостями власного впливу у 2025 р. опустився до найнижчих позначок від початку повномасштабної війни, що за інтернального локусу контролю (схильності покладати відповідальність за перебіг подій більше на себе, ніж на обставини) може створювати сильну фрустрацію. Показник вдовolenення результатами зовнішнього впливу у 2025 р. також помітно знизився. Отже, на третьому році повномасштабної війни рівень напруженості в українському суспільстві помітно зріс, і це напруження лише посилюватиметься в міру накопичення втоми, невизначеності і відчуття безсилості щось змінити на краще.

Розподіл відповідей на запитання *“Оцініть, будь ласка, ту соціально-економічну і політичну ситуацію, в якій проходить нині Ваше життя і життя Ваших рідних та близьких?”*, у %

	Цілком нормальна	Нормальна	Погана	Дуже погана	Важко відповісти
лютий 2022 р.	4,8	27	39,5	12,7	15,7
лютий 2023 р.	3,2	23,6	46,3	10,4	16,1
березень 2024 р.	2,9	21,7	39,7	16,4	18,5
березень 2025 р.	3	15,7	44,3	22,7	13,3

У регіональному розрізі:

	Нормальна + цілком нормальна				Погана + дуже погана				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	30,9	24,9	26,9	25,5	55,8	55,7	58,3	63,7	13,2	19,4	14,9	10,7
Центральний регіон	35,6	32,1	22,6	23,1	51,3	51,4	59,6	62,9	13	16,4	17,8	14,1
Східний регіон	19,3	23	25,9	5,9	59,3	64,6	49	78,5	21,4	12,4	25,2	15,6
Південний регіон	52,9	21	25	14,8	31,4	62,4	62,1	71,8	15,7	16,5	12,9	13,3

У віковому розрізі:

	Нормальна + цілком нормальна				Погана + дуже погана				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	50,2	33,8	40	25,9	31,6	45	42	59,2	18,2	21,2	18,1	14,9
30-55 років	32,2	28,8	23,4	20	52,1	57,9	58,5	66,6	15,7	13,3	18,2	13,5
56 років і більше	21,1	20,8	17,8	13,7	64,7	62,2	62,6	73,6	14,3	16,9	19,6	12,6

Розподіл відповідей на запитання **“Чи задоволені Ви можливостями свого впливу на ту соціально-економічну і політичну ситуацію, в якій проходить Ваше життя?”**, у %

	Цілком задоволений	Скоріше задоволений	Скоріше не задоволений	Зовсім не задоволений	Важко відповісти
лютий 2022 р.	2,2	14,2	31,5	23,7	28,2
лютий 2023 р.	3,1	9,8	34,2	21,6	31,2
березень 2024 р.	1,8	14,2	33,6	21,2	29,2
березень 2025 р.	1,7	11,3	34,9	25,7	25,3

У регіональному розрізі:

	Задоволений (цілком задоволений + скоріше задоволений)				Ні (скоріше не задоволений + зовсім не задоволений)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	14,7	13,5	14,4	16,8	61,9	59,5	66,9	63,8	23,4	27	18,6	19,4
Центральний регіон	18,1	14,1	16,5	14,2	48,5	50,8	54,4	62,2	33,5	35,2	29,1	23,7
Східний регіон	12,5	11,3	15,9	4,9	63,3	60,4	42,6	55,8	24,3	28,4	41,4	39,3
Південний регіон	24,5	11,2	17,3	17,3	45,1	56,7	62,2	62,3	30,4	32,1	20,5	20,3

У віковому розрізі:

	Задоволений (цілком задоволений + скоріше задоволений)				Ні (скоріше не задоволений + зовсім не задоволений)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	27,3	12,1	24	18,2	41,4	55,4	41,9	55,7	31,4	32,5	34,1	26,1
30-55 років	17	16,1	15,5	11,9	54,4	54,7	56,3	62,8	28,6	29,2	28,2	25,2
56 років і більше	9,6	9,4	12,2	11,7	64,3	67,4	60,2	62,6	26,1	33,1	27,7	25,8

Розподіл відповідей на запитання **“Чи задоволені Ви своїм життям загалом?”**, у %

	Цілком задоволений	Скоріше задоволений	Скоріше не задоволений	Зовсім не задоволений	Важко відповісти
лютий 2022 р.	6,3	33,3	25,1	14,3	18,8
лютий 2023 р.	4,8	26,2	34,8	12,9	19,4
березень 2024 р.	3,9	29,7	29,1	13,3	23,7

У регіональному розрізі:

	Задоволені (цілком задоволений + скоріше задоволений)			Не задоволені (скоріше не задоволений + зовсім не задоволений)			Важко відповісти		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Західний регіон	43,1	39,3	41,3	38,2	36,3	40,4	18,7	24,3	18,3
Центральний регіон	43,9	32,8	33	37	46,8	40	19,1	20,4	27
Східний регіон	32,1	24	30,4	44,6	59,2	44,2	23,3	16,9	25,5
Південний регіон	44,5	27,1	29,9	45,5	58,7	52	10,1	14,2	18,1

У віковому розрізі:

	Задоволені (цілком задоволений + скоріше задоволений)			Не задоволені (скоріше не задоволений + зовсім не задоволений)			Важко відповісти		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
18-29 років	56,9	37,8	46,5	28,2	43	31,5	14,8	19,1	22
30-55 років	40,7	33,2	35,2	38,2	47,9	42,3	21,1	18,9	22,5
56 років і більше	30,6	25,9	25	49,9	52,9	48,9	19,5	21,2	26,1

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви вважаєте, чи справляють ІСТОТНИЙ ВПЛИВ (позитивний або негативний) на цю ситуацію перелічені нижче особи, органи державної влади та інші структури?”**, у %

● **Президент України В. Зеленський**

	Однозначно так	Скоріше так	Скоріше ні	Однозначно ні	Важко відповісти
лютий 2022 р.	58,3	25,8	3,3	3,9	8,4
лютий 2023 р.	62,2	24,2	3,5	2,2	7,5
березень 2024 р.	60	26	2,7	1,9	9,2
березень 2025 р.	61,2	28,3	3,5	1,8	4,8

Примітка. Під час опитування у березні 2014 р. у цьому запитанні вказувалося прізвище тодішнього в. о. Президента О. Турчинова; з грудня 2014 р. по лютий 2018 р. – Президента П. Порошенка.

У регіональному розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	70,4	72,6	83,2	85,9	21,2	13,6	6,1	6,5	8,3	13,9	10,7	7,7
Центральний регіон	87	87,8	85,3	88	3,9	5,3	3,4	7,1	9,1	6,9	11,3	4,9
Східний регіон	89,3	98,6	91,1	95,5	3,3	0,4	3,9	2,3	7,4	1,1	4,9	2,3
Південний регіон	90,2	88,1	82,7	95	1	2,2	7,9	2,1	8,8	9,6	9,4	2,9

У віковому розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	87,8	84,3	89	92,6	6,1	6	4	3,9	6,1	9,6	6,9	3,5
30-55 років	81,9	86,3	85,2	89,9	7,4	5,4	5,2	4,9	10,8	8,3	9,5	5,1
56 років і більше	85,4	88,8	85,5	88,3	7,8	5,9	4,3	6,5	6,9	5,4	10,2	5,2

● **Керівництво Російської Федерації на чолі з В. Путіним**

	Однозначно так	Скоріше так	Скоріше ні	Однозначно ні	Важко відповісти
лютий 2022 р.	41,1	30,7	7,7	3,8	16,4
лютий 2023 р.	51,4	28,6	4	5,5	9,9
березень 2024 р.	49,2	25,4	4,1	10,6	10,4
березень 2025 р.	63,3	20,5	3,2	7,1	5,7

У регіональному розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	66,4	80,6	67,5	79,3	18,9	11	22,6	8,7	14,7	8,4	10	11,9
Центральний регіон	71,5	77,6	76,7	86,6	8,9	11,6	11,6	8,3	19,6	10,9	11,8	5,1
Східний регіон	82,2	90,1	85,6	95,5	6,5	1,4	5,2	2,2	11,3	8,4	9,2	2,2
Південний регіон	58,9	70,3	55,1	63,5	18,6	16,3	35,4	35,7	22,5	13,3	9,4	0,7

У віковому розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	58,5	76,9	71,8	85,1	18	9,6	15,1	9	23,5	13,5	13,1	5,9
30-55 років	64	80,3	75,9	85,4	15	9,4	13,9	9,5	21,1	10,5	10,1	5,1
56 років і більше	60,4	82,6	75,1	81,6	17,5	10	15,6	12,1	22,1	7,4	9,3	6,3

● *Керівництво США та країн Європейського Союзу*

	Однозначно так	Скоріше так	Скоріше ні	Однозначно ні	Важко відповісти
лютий 2022 р.	39	31,3	6,5	3,4	19,7
лютий 2023 р.	42,1	37,1	3,9	2,1	14,4
березень 2024 р.	44,1	34,3	3,9	3,7	13,9
березень 2025 р.	51,4	26,9	8,2	2,1	10,9

У регіональному розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	63	83,9	81,4	85,2	14,7	6,9	10,2	10	22,3	9,2	8,4	4,8
Центральний регіон	63,7	74,8	74,3	64,5	12	7,6	6,7	14	24,4	17,6	18,9	21,5
Східний регіон	86,1	83,2	83,1	94	5,7	2,9	5,2	3,4	8,3	13,9	11,7	2,6
Південний регіон	69	79,3	76,4	84,3	3,9	5,1	11,1	12,1	27,2	15,6	12,6	3,6

У віковому розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	68,8	75,7	77,3	80,9	9,4	6,9	10,2	7,1	21,8	17,3	12,6	12,1
30-55 років	69,3	82,3	79,7	78,8	10,7	4,6	6,2	9,9	20,1	13,1	14,1	11,4
56 років і більше	72,7	78,3	77,9	77,1	9,3	7,3	7,6	13	18	14,4	14,4	9,9

● *Українська армія*

	Однозначно так	Скоріше так	Скоріше ні	Однозначно ні	Важко відповісти
лютий 2022 р.	21,1	30	17,6	6,1	24,9
лютий 2023 р.	56,9	25,4	3,3	2,2	11,8
березень 2024 р.	56,8	25,8	4,4	2,4	9,8
березень 2025 р.	66,1	23,7	3,2	1,7	4,7

Примітка. У 2023 р. альтернатива була такою: *“Українська армія, Сили територіальної оборони”*.

У регіональному розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	52,3	90,5	82,7	91,3	26,5	5,1	8,1	5,2	21,2	4,4	9,2	3,5
Центральний регіон	41,8	80,9	87,1	90,5	27	8,3	4	6,1	31,2	10,9	8,9	3,5
Східний регіон	62,4	74,5	77,8	90,3	15,1	2,2	10,1	3,4	22,5	23,4	12	6,4
Південний регіон	53,4	89,7	83,5	87,9	29,1	3,7	7,1	3,6	17,5	6,7	9,4	8,6

У віковому розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	48,5	77,8	83,7	91,4	21,4	7,8	4	4,7	30	14,3	12,2	3,9
30-55 років	52,1	85	83	90,3	23,7	3,8	8,6	4,5	24,3	11,1	8,4	5,1
56 років і більше	51,9	82,4	83,1	89,6	25,2	6,4	6,5	5,6	22,9	11,2	10,2	4,7

Розподіл відповідей на запитання **“Хто (що) з перелічених вище осіб, органів влади та інших структур найбільше впливає на ситуацію, що склалася?”**, у %

	Лютий 2022 р.	Лютий 2023 р.	Березень 2024 р.	Березень 2025 р.
Директори підприємств (установ, фондів, кооперативів і т. ін.)	2,4	0,8	0,8	0,7
Місцева влада, органи місцевого самоврядування	4,8	5,1	2,2	1,3
Верховна Рада України	20,6	13,9	15,7	6,5
Кабінет Міністрів України	9,0	7,4	4,9	3,8
Президент України	31,5	29,1	29,6	19,7
Керівництво Російської Федерації на чолі з В. Путіним	22,2	26,1	21,4	29,4
Керівництво США та країн Європейського Союзу	13,3	8,7	10,7	11,4
Українська армія	2,9	18,0	21,2	22,6
Правоохоронні структури (поліція, митниця, суди, прокуратура)	2,8	0,4	0,5	0,2
Волонтерські організації	–	2,0	1,6	0,7
Російські війська, окупаційні адміністрації	–	0,6	3,7	3,4
Олігархи, політичні та економічні клани	19,4	6,5	6,3	4,2
Зрадники, колаборанти		1,2	1,6	1,0
Опозиційні політичні сили прозахідного спрямування (“Європейська Солідарність”, “Батьківщина”, “Свобода” та ін.)	0,9	0,3	0,3	0,2
Переселенці з інших регіонів України або – якщо Ви переселенець(-ка) – населення регіону, до якого Ви переселились	–	0,0	0,2	0,1
Представники тих національностей, до яких Ви не належите	0,7	0,1	0,2	0,1
<i>не відповіли</i>	1,8	2,4	2,2	0,6

Примітка. Дані наведено за результатами контент-аналізу відповідей респондентів на відкрите запитання **“Отже, Ви вважаєте, що з перелічених вище осіб, органів влади та інших структур найбільше впливає на ситуацію, що склалася (напишіть, хто саме)”**.

Розподіл відповідей на запитання **“Чи задовольняють Вас результати впливу на ситуацію, що склалася, з боку тих осіб (органів влади, інших структур), які впливають на неї, з Вашого погляду, найбільше?”**, у %

	Однозначно так	Скоріше так	Скоріше ні	Однозначно ні	Важко відповісти
лютий 2022 р.	2	8,6	28,6	46,8	13,5
лютий 2023 р.	16	14,6	19,7	31,6	17,4
березень 2024 р.	12,2	16,4	22,6	34,3	14
березень 2025 р.	17,2	13,9	13,7	45,7	9,3

У регіональному розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний регіон	11	31,8	20,4	36,2	76,5	55	67,7	48,5	12,5	13,3	11,9	15,2
Центральний регіон	10	31,4	36,6	30,5	73,4	49	49	62,8	16,5	19,5	14,3	6,7
Східний регіон	6,3	29,7	20,7	13,7	81,6	57,8	65,8	78,9	12,2	12,5	13,5	7,4
Південний регіон	23,8	28,3	37	56,1	67,3	41,8	44,1	35,3	8,9	29,9	18,9	8,6

У віковому розрізі:

	Так (цілком так + скоріше так)				Ні (скоріше ні + зовсім ні)				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	17	32,5	34,9	34,3	64,6	44,1	50,4	55,8	18,2	23,4	14,8	9,8
30-55 років	9,5	29,5	26,9	31,6	77,6	52,6	58,6	58,9	12,9	17,9	14,5	9,4
56 років і більше	8,4	31,2	27,5	28,8	79,9	54,9	59,3	62,3	11,6	13,9	13,1	8,9

Динаміка соціальної напруженості в Україні у 2022–2025 роках

	<i>O</i> оцінка ситуації (–2 : +2)	<i>O₁</i> ретроспек- тивна оцінка минулого стану ситуації (–2 : +2)	<i>O₂</i> прогнозна оцінка майбут- нього стану ситуації (–2 : +2)	<i>V</i> вдоволе- ність можли- востями власного впливу на ситуацію (–2 : +2)	<i>i</i> інтерналь- ний локус контролю (0 : 1)	<i>W</i> вдоволе- ність результатами зовнішнього впливу на ситуацію (–2 : +2)	<i>j</i> ступінь зовнішнього впливу на ситуацію (0 : 1)	<i>N</i> інтеграль- ний показник рівня СН (–10 : 10)
лютий 2022	-0,3	0,71	-0,18	-0,61	0,42	-1,1	0,87	2,61
лютий 2023	-0,37	0,83	0,06	-0,61	0,61	-0,37	0,82	1,73
лютий 2024	-0,46	0,89	-0,22	-0,58	0,62	-0,51	0,76	2,21
березень 2025	-0,68	1,08	-0,13	-0,73	0,61	-0,57	0,82	2,74

3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ І СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ ГРОМАДЯН

Питання української державності, мовної політики, політики пам'яті та ідентичності

*Інна Імшенецька,
в. о. завідувача відділу
науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності*

Незважаючи на високий рівень загальнонаціональної підтримки цінностей української державності і незалежності, динаміка громадської думки упродовж 2023–2025 рр. свідчить про певне зростання фрагментації громадської думки, передусім за регіональною ознакою, і суспільної втоми від війни. Ці дані є важливим сигналом для української влади про необхідність посилення:

- 1) інформаційної політики і протидії дезінформації;
- 2) соціальної та економічної підтримки громадян для зменшення рівня втоми і розчарування;
- 3) політики національної єдності та регіональної згуртованості.

Питання української незалежності

Підтримка громадянами української державності – стабільно висока, що є основою для національної стійкості та опору російській агресії. Переконавання «Хоча на шляху нашої державності багато перешкод, я все одно вважаю: Україна повинна бути незалежною» дотримувалась абсолютна більшість громадян (від 80% до 86% за період повномасштабного російського вторгнення). Однак на момент останнього опитування цей показник зменшився майже на 6% порівняно з 2024–2023 рр., як і дещо зросла частка тих, хто висловився проти цієї думки (3,3% у 2023 р. і 6,1% у 2025 р.).

Важливо звернути увагу і на регіональні відмінності, що увиразнилися в громадській думці щодо цього питання. Так, у Південному регіоні частка тих, хто вважає, що Україна повинна бути незалежною незважаючи на перешкоди і труднощі, зменшилася майже удвічі – з 94,8% у 2023 р. до 70,9% у 2024 р. і 51,8% у 2025 р. На Заході цей показник зменшився з понад 90% у 2023–2024 рр. до 75,7% у 2025 р.

Упевненість у тому, що Україна має бути незалежною, знизилася також серед чоловіків (від 86,5% у 2023–2024 рр. до 77,8% у 2025 р.).

Схожу картину демонструє динаміка громадської думки щодо твердження «Незалежність України не принесла нам нічого доброго». Частка незгодних із цим твердженням протягом останніх трьох років коливалась у межах 68-70%, але на Півдні була суттєво нижчою, ніж у середньому по Україні (50-58% упродовж 2023–2025 рр.). У західних областях на третьому році повномасштабної війни частка незгодних знизилася майже на 20% (з 81-82% у 2023–2024 рр. до 63,4% у 2025 р.), що свідчить про істотну зміну настроїв у регіоні, імовірно, через внутрішню і зовнішню міграцію. Думка мешканців східних областей є найбільш нестійкою і змінюється залежно від розвитку подій на фронті і в міжнародній політиці. Напередодні повномасштабного російського вторгнення не погоджувалися з тим, що незалежність України не принесла нам нічого доброго, лише 47,5% респондентів на Сході; у 2023 р. частка незгодних різко зросла (до 77,5%); через рік вона знизилася до 56,7% і знову зросла до 66,7% у 2025 р.

Дані моніторингу показують: що молодші респонденти, то частіше вони висловлюються на користь незалежності. Суттєвих гендерних відмінностей у цьому питанні не виявлено.

Повномасштабне російське вторгнення суттєво вплинуло сприймання громадянами українського націоналізму і патріотизму. Думку про те, що привести країну до процвітання здатні українські патріоти і що відродження національної самосвідомості громадян дасть Україні змогу стати могутньою державою, у 2023–2025 рр. поділяли понад 70% громадян, тоді як напередодні повномасштабної війни так вважало трохи більше половини (56,4%). Питома вага тих, хто покладає надію на відродження національної свідомості, найбільша на Заході (85-88% упродовж останніх трьох років), стабільно вона зростає і в центральних областях (від 63,0% у 2023 р. до 76,9% у 2025 р.). Однак у регіонах, наближених до лінії фронту, ситуація є принципово іншою. На Сході країни частка згодних із тим, що лише українські патріоти здатні привести країну до процвітання, є нестабільною (з максимальним показником 74,8% у 2024 р. і мінімальним – 61,3% у 2025 р.), а на Півдні вона змінюється за низхідною траєкторією – від понад 80% у 2023–2024 рр. до 63,3% у 2025 р.

Так само змінилася громадська думка і щодо націоналізму. Напередодні повномасштабного вторгнення (у лютому 2022 р.) кожен четвертий громадянин (24,0%) готовий був визнати націоналізм найнебезпечнішим ворогом народу України, його державності і демократії, 43,3% так не вважали, і ще третина (32,6%) не мали чіткої думки з цього питання. За роки повномасштабної війни ставлення до націоналізму стало ще більш схвальним, і в березні 2025 р. лише 13,3% респондентів сприймали націоналізм як суто негативне і небезпечне суспільне явище, тоді як 62,6% дотримувалися протилежної думки, ще чверть вагалася з відповіддю. Разом з тим тут теж спостерігалися суттєві регіональні відмінності. На Заході частка тих, хто не погоджується вважати націоналізм загрозою для України, несподівано зменшилася – із 75-79% у 2023–2024 рр. до з 68,4% у 2025 р. Імовірною причиною цього, як уже зазначалося вище, може бути зміна структури населення цих областей унаслідок міграції. У центральному регіоні частка незгодних поступово зростала (від 52,7% у 2023 р.

до 68,4% у 2025 р.). На Півдні і Сході громадська думка щодо цього питання була нестабільною.

Отже, ставлення до українського націоналізму і патріотизму (які ворожа пропаганда вперто прирівнює до націоналізму або навіть нацизму) є безумовним консолідаційним чинником для громадської думки в регіонах, які перебувають у відносній безпеці. Однак у міру зростання небезпеки і виснаження й втоми суспільства від війни його консолідаційна роль у тривалій перспективі слабшає.

Істотних гендерних і вікових відмінностей у ставленні респондентів до українського націоналізму і патріотизму не виявлено.

Повномасштабна війна кардинально змінила ставлення українців до державної мови. Якщо напередодні вторгнення російських військ 61,0% респондентів вважали, що в незалежній Україні і державною, й офіційною може бути тільки одна мова – українська, то у 2023 р. цей показник зріс до 72,2%, у 2024 р. – до 77,2% і дещо зменшився у 2025 р. (71,3%) за винятком Сходу, де частка прихильників української мови як єдиної офіційної протягом третього року повномасштабної війни, навпаки, збільшилася (із 65,3% до 70,7%).

Якщо до повномасштабного вторгнення значна частина українського суспільства ще допускала функціонування російської мови як другої офіційної, то після 24 лютого 2022 року ця позиція була переважно переглянута. Підтримка української як єдиної державної та офіційної мови зросла із 61,0% (до вторгнення) до 77,2% (у 2024 р.). Однак на третьому році великої ідея закріплення українсько-російської двомовності в Конституції у деяких регіонах знову почала набирати популярності. Так, на Заході у 2025 р. її підтримали 14,2% (рік тому було лише 3,8%). На Півдні, навпаки, частка прихильників двомовності скоротилася вдвічі – від 26,8% у 2024 р. до 13,0% – у 2025 р. Загалом частка респондентів, незгодних із твердженням «Українсько-російську двомовність треба закріпити в Конституції», зменшилася від 70,1% у 2024 р. до 63,9% у 2025 р. Однак в усіх регіонах частка противників двомовності залишилася значно більшою за частку її прихильників.

Максимальний показник згоди з тезою «Позбутися колоніального минулого – неодмінна умова прогресу нашого суспільства, слід продовжувати декомунізацію і дерусифікацію України» зафіксовано у 2024 р. (70,6%), що може бути зумовлено найбільш гострою реакцією суспільства на агресію і бажанням максимально дистанціюватися від росії та її ідеологічної спадщини. Однак через рік цей показник знизився до 64,7%, що може бути пов'язано з втомою від війни, скепсисом щодо її можливого завершення, економічними труднощами. Різке зниження згоди з наведеною думкою спостерігалось на Півдні (від 71,7% у 2024 р. до 38,8% у 2025 р.). Найбільшу готовність позбутися спадщини комуністичного минулого проявляли молоді респонденти.

Ставлення громадян до твердження російської пропаганди, що «росіяни і українці – один народ», залишається стабільно скептичним упродовж усіх років повномасштабної війни. У 2023 р. з цим не погоджувалися 69,3%, а у 2025 р. – трохи менше (66%); погоджувалися – 7,8% і 12,1% відповідно. На Заході показник незгоди знизився від понад 80% у 2023–2024 рр. до 68,0% у 2025 р.; у

Центрі і на Півдні він, навпаки, зріс (66,0% – 73,7% і 46,3 – 60,4% відповідно). Отже, війна поглибила ментальну та ідентичнісну прірву між народами двох країн. Цей висновок підтверджує і розподіл відповідей щодо твердження «Тепер для всіх очевидно, що за своєю ментальністю, укладом життя росіяни і українці зовсім різні народи», з якою у 2023 р. погоджувалися 77,4%, а у 2025 р. – 82% опитаних; не погоджувалися – 4,8% і 8,2% відповідно.

Хоча на шляху нашої державності багато перешкод, я все одно вважаю: Україна повинна бути незалежною

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	79,2	3,9	16,9	0,0
Лютий 2023 р.	85,6	3,3	11,0	0,1
Березень 2024 р.	85,8	3,7	10,5	0,1
Березень 2025 р.	80,0	6,1	13,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	90,9	90,1	93,5	75,7	1,5	1,5	0,8	8,1	7,5	8,4	5,7	15,2
Центральний	70,2	80,3	90,4	89,9	4,1	5,4	1,9	3,2	25,7	14,3	7,7	6,9
Східний	78,2	85,8	78,8	81,9	4,7	2,9	4,6	1,9	17,1	11,3	16,6	16,3
Південний	89,3	94,8	70,9	51,8	5,8	0,7	14,2	18,0	4,9	4,4	15,0	30,2

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	89,3	82,3	82,9	81,3	0,8	4,3	5,7	5,9	9,9	13,4	11,4	12,9
30-55 років	76,9	87,7	85,5	80,9	4,3	3,0	3,6	5,7	18,8	9,3	10,9	13,4
56 років і старші	76,2	85,2	87,8	78,6	5,2	3,2	2,7	6,7	18,6	11,7	9,5	14,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	77,5	86,5	86,5	77,8	5,1	3,1	4,0	6,4	17,4	10,5	9,5	15,8
Жінки	80,3	85,0	85,3	82,0	2,7	3,5	3,4	5,9	17,1	11,5	11,3	12,1

Незалежність України не принесла нам нічого доброго

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	16,0	58,1	25,9	0,0
Лютий 2023 р.	5,3	69,8	24,7	0,2
Березень 2024 р.	10,0	67,6	22,3	0,2
Березень 2025 р.	10,9	67,5	21,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	9,4	4,8	6,5	16,5	73,2	82,4	81,3	63,4	17,4	12,8	12,2	20,1
Центральний	12,4	3,9	6,1	6,5	60,2	61,6	72,3	73,7	27,4	34,6	21,6	19,8
Східний	23	4,4	11,0	11,5	45,7	77,5	56,7	66,7	31,3	18,2	32,2	21,9
Південний	23,3	13,4	29,1	13,7	52,4	58,2	50,4	56,8	24,3	28,4	20,5	29,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	9,1	3,1	7,3	10,2	67,4	72,1	74,4	70,3	23,5	24,9	18,3	19,5
30-55 років	14,4	4,8	9,3	5,8	60,5	69,4	68,7	70,5	25	25,8	22,1	21,1
56 років і старші	21,7	7,3	12,2	14,3	49,8	69,4	63,0	62,8	28,4	23,3	24,8	22,9

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	16,9	5,9	10,1	12,0	59,1	70,2	69,8	68,2	24,0	23,9	20,1	19,8
Жінки	14,7	4,8	9,9	10,2	57,7	69,7	65,9	67,1	27,6	25,5	24,1	22,7

Привести країну до процвітання здатні українські патріоти. Відродження національної самосвідомості дасть Україні змогу стати могутньою державою

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	56,4	14,8	28,8	0,0
Лютий 2023 р.	72,2	9,3	18,2	0,3
Березень 2024 р.	75,3	6,0	18,6	0,1
Березень 2025 р.	74,2	7,4	18,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	77,4	88,3	85,5	85,5	1,9	2,9	1,9	2,6	20,8	8,8	12,6	11,9
Центральний	45,2	63	68,6	76,9	12,8	10,2	6,3	9,7	42	26,8	25,1	13,4
Східний	45,1	67,2	74,8	61,3	30,1	17,5	7,7	5,6	24,8	15,3	17,5	33,1
Південний	81,6	83	81,1	63,3	8,7	3	9,4	13,7	9,7	14,1	9,4	23,0

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	62,2	75,8	76,0	75,8	9,4	6,1	6,9	5,9	28,4	18,2	17,1	18,4
30-55 років	56,3	72,6	74,6	75,0	15,1	10,1	5,4	6,7	28,6	17,3	20,0	18,3
56 років і старші	53,1	70,2	75,8	72,2	17,6	10,2	6,3	9,1	29,3	19,5	17,8	18,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	55,2	74,5	77,3	74,2	15,8	8,4	5,1	7,8	29,1	17,0	17,6	18,0
Жінки	56,1	70,5	73,7	74,1	14,4	10,2	6,8	7,0	29,5	19,4	19,5	18,9

Найнебезпечнішим ворогом народу України, його державності та демократії залишається націоналізм»

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	24,0	43,4	32,6	0,1
Лютий 2023 р.	14,6	60,4	24,8	0,2
Березень 2024 р.	12,1	58,8	29,0	0,1
Березень 2025 р.	13,3	62,6	24,0	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	7,9	5,9	6,1	15,5	61,5	79,1	74,8	68,4	30,6	15	19,1	16,1
Центральний	15,5	12,5	10,5	7,9	40,1	52,7	57,5	68,4	44,4	34,8	32,0	23,7
Східний	38,1	25,2	15,6	14,1	38,9	61,3	50,3	54,1	23	13,5	34,0	31,9
Південний	49,5	18,5	22,0	26,6	30,1	48,1	52,8	46,0	20,4	33,3	25,2	27,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	15,7	7,0	11	12,1	48,3	65,7	58,1	61,7	36	27,4	30,9	26,2
30-55 років	23,2	14,5	11,3	10,2	43,7	61,1	59,7	66,1	33,1	24,4	29,0	23,6
56 років і старші	29,7	19,2	13,8	17,6	40,2	56,9	58,2	59,3	30,1	23,8	28,0	23,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	23,5	14,5	12,1	13,4	43,5	63,5	61,7	62,4	31,0	22,0	26,2	24,1
Жінки	21,5	14,8	12,2	13,2	44,0	57,9	56,4	62,9	34,5	27,3	31,4	23,9

У незалежній Україні і державною, й офіційною може бути тільки одна мова – українська

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	61,0	25,8	12,8	0,3
Лютий 2023 р.	72,2	14,6	13,0	0,3
Березень 2024 р.	77,2	11,2	11,4	0,2
Березень 2025 р.	71,3	13,7	15,0	0,0

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	84,3	91,2	90,8	69,0	8,8	2,2	3,4	16,8	6,9	6,6	5,7	14,2
Центральний	66,5	74,4	82,6	79,6	17,6	11,9	8,2	10,7	15,9	13,7	9,2	9,7
Східний	43,7	58,8	65,3	70,7	40,7	25,9	16,3	10,7	15,6	15,3	18,4	18,5
Південний	42,7	54,8	60,6	47,9	50,5	25,9	26,0	23,6	6,8	19,3	13,4	28,6

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	61,9	74,5	75,5	70,3	22,5	12,1	12,7	14,5	15,5	13,4	11,8	15,2
30-55 років	63,4	73,1	77,4	74,7	27,5	13,3	11,1	11,4	9,1	13,5	11,5	13,9
56 років і старші	58,3	70,3	78,3	68,0	26	17,5	10,6	16,0	15,7	12,2	11,1	16,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	61,2	71,6	79,8	69,7	26,2	14,4	10,1	13,0	12,6	14,0	10,1	17,2
Жінки	62,3	73,1	75,3	72,6	24,4	14,8	12,2	14,4	13,3	12,1	12,5	13,0

Українсько-російську двомовність треба закріпити в Конституції

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	25,1	51,7	23,1	0,1
Лютий 2023 р.	10,5	66,8	22,6	0,2
Березень 2024 р.	11,1	70,1	18,7	0,2
Березень 2025 р.	12,4	63,9	23,5	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	9,5	2,9	3,8	14,2	75,0	85,4	82,8	66,5	15,5	11,7	13,4	19,4
Центральний	16,1	8,5	9,2	10,5	53,9	62,9	78,2	72,9	30,0	28,6	12,6	16,6
Східний	40,7	18,9	13,5	13,8	39,5	64,0	55,7	50,2	19,8	17,1	30,8	36,1
Південний	47,6	15,6	26,8	13,0	29,1	48,9	51,2	53,6	23,3	35,6	22,0	33,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	19,8	6,5	9,8	9,8	53,4	71,4	72,7	62,6	26,9	22,1	17,6	27,6
30-55 років	26,1	9,5	10,5	10,2	51,9	66,2	69,6	65,6	22	24,3	19,8	24,2
56 років і старші	27	13,9	12,4	16,4	50,6	65,2	69,5	63,1	22,4	20,9	18,1	20,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	24,8	10,1	11,2	12,5	52,5	68,8	71,8	65,3	22,7	21,0	16,0	22,1
Жінки	24,4	10,8	11,0	12,4	52,1	65,2	68,0	62,8	23,6	24,0	21,0	24,7

Позбутися колоніального минулого – неодмінна умова прогресу нашого суспільства, слід продовжувати декомунізацію і дерусифікацію України

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	44,8	28,6	26,6	0,1
Лютий 2023 р.	61,1	14,4	24,5	0,0
Березень 2024 р.	70,6	7,6	21,7	0,1
Березень 2025 р.	64,7	13,5	21,7	0,1

Примітка. У 2022 р. судження було таким: «Позбутися комуністичного минулого – важлива й неодмінна умова прогресу нашого суспільства, слід продовжувати декомунізацію України»

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	72,3	77	74,8	73,2	8,3	10,6	3,1	3,1	19,3	12,4	22,1	22,3
Центральний	47,2	53,6	75,1	69,8	23,7	14	6,9	6,9	29,1	32,4	18	15,4
Східний	31	58,9	60,4	58,9	41,6	20,4	11,7	11,7	27,4	20,7	27,9	28,5
Південний	17,5	59,3	71,7	38,8	52,4	11,1	9,4	9,4	30,1	29,6	18,9	30,2

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	58,8	66,2	76,4	68,8	14,2	9,1	5,7	5,7	26,9	24,7	17,9	19,5
30-55 років	45,1	61,7	71,8	67,9	25,2	12,9	7,3	7,3	29,7	25,4	20,8	20,7
56 років і старші	36,4	57,5	66,1	58,9	41	19,2	9	9	22,6	23,3	24,8	24,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	45,7	64,7	73,3	68,1	28,4	14,3	7,1	7,1	25,9	21,0	19,6	20,7
Жінки	45,5	58,1	68,5	62,2	27,5	14,5	8,0	8,0	27,0	27,4	23,5	22,7

Перейменуванням вулиць, заборонаю російської культури, руйнуванням її пам'яток влада намагається прикрити свою неспроможність вирішувати нагальні завдання як воєнного, так і мирного часу

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	24,4	40,3	35,3	0,0
Березень 2024 р.	32,3	32,7	34,8	0,3
Березень 2025 р.	33,4	38,0	28,5	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	22,3	31,4	34,8	не ста ви лось	45,6	40,6	33,5	–	32,1	28	31,6
Центральний		27,9	40,3	40,1		34,1	23,3	39,7		38	36,5	20,2
Східний		20,7	24,8	28,5		50,2	33,7	32,6		29,1	41,4	38,9
Південний		24,4	24,4	16,5		30,4	49,6	52,5		45,2	26	30,9

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	14,3	28,6	27,0	–	48,5	35,5	45,3	–	37,2	35,9	27,7
30-55 років		24,2	32,5	33,7		42,3	34,1	36,2		33,5	33,3	30,1
56 років і старші		30,3	34,4	36,9		33,3	29,6	36,0		36,4	36,0	27,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	22,9	32,9	35,9	–	42,6	33,5	35,0	–	34,5	33,6	29,0
Жінки		25,6	32,6	31,3		38,3	31,5	40,7		36,1	35,9	28,0

Важко щось заперечити проти того, що росіяни і українці – фактично один народ

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	7,8	69,3	22,7	0,2
Березень 2024 р.	13,2	67,1	19,6	0,1
Березень 2025 р.	12,1	66,0	21,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	4,4	3,4	12,9	–	82,8	84,4	68,0	–	12,8	12,2	19,1
Центральний		8,2	7,1	7,5		66	75,7	73,7		25,8	17,2	18,8
Східний		6,2	23,9	21,9		73,1	47,9	53,3		20,7	28,2	24,8
Південний		17,2	29,1	7,2		46,3	48,8	60,4		36,6	22	32,4

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	6,5	12,6	7,4	–	73,9	69,5	68,4	–	19,6	17,9	24,2
30-55 років		6,5	11,7	9,4		69,6	67,3	68,9		23,8	21	21,7
56 років і старші		10,2	15,3	17,8		66,7	65,7	61,7		23,1	19	20,5

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	7,5	13,5	12,5	–	70,9	67,6	65,3	–	21,6	18,8	22,2
Жінки		8,2	13,0	11,8		68,2	66,7	66,7		23,5	20,3	21,5

Тепер для всіх очевидно, що за своєю ментальністю, укладом життя росіяни і українці зовсім різні народи

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	77,4	4,8	17,8	0,0
Березень 2024 р.	80,0	7,5	12,4	0,2
Березень 2025 р.	81,8	8,2	9,9	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	86,1	89,7	87,1	–	2,2	1,9	3,9	–	11,7	8,4	9,0
Центральний		74,1	77,9	80,8		5,6	7,1	8,5		20,3	14,9	10,7
Східний		74,5	79,8	80,3		2,5	9,5	11,2		22,9	10,7	8,6
Південний		77	69,3	77,1		11,9	15	11,4		11,1	15,7	11,4

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	81	81,3	85,5	–	3,0	4,5	4,7	–	16,0	14,2	9,8
30-55 років		80,2	80,8	83,9		4,6	7,7	6,5		15,3	11,5	9,6
56 років і старші		72,1	78,7	77,6		6,1	8,8	12,2		21,8	12,4	10,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	78,8	80,6	81,3	–	4,4	8,1	9,1	–	16,8	11,4	9,6
Жінки		76,3	79,7	82,4		5,2	7,0	7,6		18,5	13,3	10,0

Найгірше буде, якщо перемігши путінську Росію, ми самі станемо другою Росією

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	53,4	18,0	28,5	0,0
Березень 2024 р.	58,6	19,7	21,6	0,1
Березень 2025 р.	56,4	19,8	23,6	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	52,6	62,7	53,4	–	24,8	20,5	19,4	–	22,6	16,7	27,2
Центральний		50,3	63,3	64,7		18,6	14,9	16,8		31,1	21,8	18,5
Східний		63,3	51,8	47,0		4,7	19,6	20,7		32	28,5	32,2
Південний		45,9	50,4	52,5		29,6	36,2	29,5		24,4	13,4	18,0

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	50,6	58	56,9	–	21,2	18,8	22,0	–	28,1	23,3	21,2
30-55 років		56	59,5	58,1		18,3	20,4	19,5		25,8	20	22,4
56 років і старші		51,9	58,1	54,6		16	19,4	18,9		32	22,5	26,5

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	55,9	61,7	59,5	–	18,3	19,4	18,9	–	25,8	18,9	21,6
Жінки		51,5	56,1	53,9		17,9	19,9	20,6		30,6	20,4	25,5

Питання суспільної єдності

Інна Імшенецька,

в. о. завідувача відділу

науково-методичного забезпечення

моніторингових досліджень та освітньої діяльності

За три роки повномасштабного російського вторгнення частка респондентів, які погоджувалися з тим, що, протидіючи російській агресії, Україна стала єдиним цілим, поступово зменшувалась (від 63,4% у 2023 р. до 55,5% у 2024 р. і 51,9% у 2025 р.); відповідно, збільшувалась і частка незгодних із цією тезою (від 13,2% у 2023 р. до 18,0% у 2024 р. і 23,1% у 2025 р.). Значна частина респондентів (20-23%) вагалася з відповіддю. Така тенденція характерна для більшості регіонів України, крім західних областей, де частка згодних з наведеним твердженням зросла з 56,1% у 2024 р. до 66,1% у 2025 р. Така динаміка є цілком очікуваною для суспільства в стані затяжної, виснажливої війни, яке зі стану первинної мобілізації та ейфорії єдності поступово переходить до стану хронічного стресу і посилення радше індивідуальних, а не колективних стратегій виживання.

Водночас рівень незгоди з тезою «Україна занадто різна, і в одній державі нам не ужитися» упродовж трьох років повномасштабної війни стабільно зростав (61,5% у 2023 р., 65,2% у 2024 р., 67,4% у 2025 р.). При цьому респонденти Східного регіону демонструють найбільше падіння згоди з наведеною тезою: від 13,9% напередодні повномасштабної війни до 2,6% у 2025-му. На Заході і в Центрі спостерігалися певні коливання громадської думки з цього питання. Частка згодних на Заході зросла з 3,9% у 2024 р. до близько 15% у 2025 р., що може боже бути пов'язано з міграційним «напруженням», адже громади саме цих регіонів стали приймальними для внутрішньо переміщених осіб з інших областей. Найбільші коливання громадської думки з цього питання фіксуються в Південному регіоні, де частка згодних з тим, що Україна надто різна, злетіла з 2,9% напередодні війни до 26,8% у 2024-му. Однак у 2025-му відбулося її зниження до 9,4%. Суттєвих вікових або гендерних відмінностей у цьому питанні не виявлено. Отже, переважна більшість громадян України відкидає тезу про нездатність народу ужитися в одній державі через внутрішні відмінності.

Із твердженням «Нерідко стосунки між переселенцями і місцевим населенням складаються нелегко й залишають бажати кращого» у 2023 р. погоджувалися 39,1% респондентів, і надалі цей показник знижувався аж до 32,1% у 2025 р. Не погоджувалися з наведеним твердженням 27,7% у 2023 р., і надалі частка таких відповідей, навпаки, зростала – до 37,9% у 2025 р. Ще близько третини (30-35% у різні роки) респондентів вагалася із відповіддю. У західних областях, які прийняли найбільшу хвилю внутрішнього переміщення, відбулися досить відчутні зміни в ставленні до стосунків між переселенцями і

місцевим населенням: частка згодних з тим, що такі стосунки складаються нелегко, зменшилася з 44,2% у 2023 р. до 27,5% у 2025 р. На Сході, який є «донором» внутрішньої міграції, визнають складними стосунки між переселенцями і місцевим населенням близько 20%, і ця думка залишалася більш-менш стабільною впродовж трьох років повномасштабної війни. Отже, з плином часу громадяни пристосовуються до вимушеного переселення – знижується рівень упередженості, зростає згуртованість громад. Однак загалом у питанні міграції громадська думка залишається радше розколотою, ніж консолідованою. Це дає підстави стверджувати, що стосунки між переселенцями і приймальними громадами всередині країни залишаються зоною потенційного напруження і суперечностей.

Із твердженням «Наші біженці своєю поведінкою нерідко ганьблять перед Європою Україну» у 2024 р. погоджувалися 46,2% респондентів, а у 2025 р. – помітно менше (38,4%). Така тенденція є цілком зрозумілою на тлі поглиблення адаптації українських біженців у країнах перебування і природного вщухання резонансу від негативних випадків. Однак ставлення всередині українського суспільства до тих, хто виїхав за кордон, залишається викликом для суспільної єдності. Найбільш негативно українських біженців оцінюють мешканці південних областей – у 2023 і 2025 рр. близько половини опитаних там погоджувалися з тим, що біженці ганьблять Україну, а у 2024 р. частка таких відповідей узагалі сягнула 72%.

Близько третини респондентів (30,9%) у 2025 р. погоджувалися з тим, що «ті, хто втік від війни за кордон, нехай там і залишаються, вони не достойні жити в Україні». Це вдвічі більше, ніж 2023 р. (14,5%), й істотно більше, ніж у 2024 р. (23,9%). На першому році великої війни в суспільстві сформувався консенсус – переважна більшість респондентів (59,6%) відкидали таку постановку питання. Однак станом на 2025 р. цього консенсусу більше немає, і частка тих, хто не погоджувався з наведеною тезою (43,8%), цілком зіставна з часткою тих, хто погоджується (30,9%). Винятком є Схід, де частка згодних з тим, що біженці не достойні того, щоб повертатися додому, у 2025 р. була значно меншою (17,5%) порівняно з часткою тих, хто не згоден (45,4%). Водночас саме тут відбулися найбільш різкі зміни в громадській думці, оскільки на першому році війни погоджувалися із цим твердженням менше ніж 5%, а не погоджувалися – четверо з п'яти опитаних (86,1%).

Українським чутливим питанням для українського суспільства стала колаборантська діяльність, хоча в ставленні до цього явища громадська думка дещо пом'якшується – імовірно, через затяжний характер війни і невизначеність сценаріїв її завершення. Так, майже на 8% зменшилася частка респондентів, хто погоджувався з тим, що «усім, хто запламував себе співпрацею з ворогом на тимчасово окупованих територіях, – місце в тюрмах. Без жодних винятків!», – із 63,5% у 2024 р. до 55,9% у 2025 р. Ставлення до колаборантства суттєво відрізняється в різних регіонах: на Заході це судження підтримали 67,6% опитаних, у Центрі і на Сході – трохи більше половини (57,4% і 50,7% відповідно), а на Півдні – лише третина (35,5%). Упродовж 2024–2025 рр. дещо зросла частка громадян, які погодилися з тим, що не можна стригти під одну гребінку всіх запідозрених у співпраці з ворогом на тимчасово

окупованих територіях, адже хтось співпрацював, щоб вижити, – з 37,5% у 2024 р. до 41,7% у 2025 р. Понад третину респондентів не мають чіткої відповіді на це питання, і ще чверть – не поділяють таку думку.

Переважає більшість громадян (від 70% у 2023 р. до 79% у 2025 р.) підтримують заборону в Україні православної церкви московського патріархату. Лише 11% респондентів у 2025 р. не погодилися з тезою «В Україні не місце агентурі московського патріарха Кіріла, який благословив війну проти нас. Усі православні парафії мають перейти до Православної Церкви України» (у 2023 р. – 6%). Більш рішуче підтримують заборону російської церкви на Заході України, а також чоловіки і молодь віком 18-29 років. Менш категорично налаштовані з цього питання мешканці Півдня, жінки і люди старше 56 років.

Неоднозначно громадяни сприймають тезу «Незважаючи ні на що, події в Україні загалом розвиваються в правильному напрямі»: пік оптимізму (50,8%) припадає на 2023 рік, що, імовірно, пов'язано з успішними оборонними операціями (відступ росіян з-під Харківщини, Херсона), згуртованістю нації та значною міжнародною підтримкою. Навіть в умовах війни відчуття спротиву і руху до перемоги було дуже високим. У 2024 р. відбулося падіння цього показника на 17% (до 33,8%). Після періоду успіхів на початку 2024 р. спостерігається втома від війни, затримка або уповільнення контрнаступу, невизначеність щодо подальшої військової і фінансової допомоги від партнерів. У 2025 р. – зростання до 41,9%, що, можливо, відображає тенденцію до помірної позитивної корекції суспільних настроїв. Частка незгодних із твердженням у 2023–2024 рр. коливалася в межах 14-25%. Водночас не визначилися з відповіддю понад третину громадян (35-41%). Зазначені тенденції простежуються в усіх регіонах і вікових групах. Таку ситуацію можна пояснити складною динамікою суспільних настроїв в Україні, яка тісно пов'язана з військовими успіхами/невдачами, внутрішньою стійкістю і зовнішньою підтримкою.

Мужньо протидіючи російській агресії, Україна стала єдиним цілим

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	63,4	13,2	23,0	0,4
Березень 2024 р.	55,6	18,0	26,2	0,2
Березень 2025 р.	51,9	23,1	24,9	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	61,3	56,1	66,1	–	14,6	19,5	12,6	–	24,1	24,4	21,3
Центральний		63	47,6	41,9		11,7	20,3	32,6		25,3	32,1	25,5
Східний		59,4	62,9	51,3		18,1	13,5	19,7		22,5	23,6	29,0
Південний		79,3	66,9	57,1		5,9	18,1	19,3		14,8	15	23,6

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	68,8	56,9	55,9	–	6,5	16,3	22,7	–	24,7	26,8	21,5
30-55 років		63,0	56,4	49,8		15,0	18,1	24,6		22,0	25,5	25,6
56 років і старші		61,6	54,3	52,0		14,8	18,9	21,8		23,6	26,8	26,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	62,1	58,1	51,0	–	13,7	17,9	24,0	–	24,2	23,9	25,0
Жінки		65,2	53,6	52,6		12,9	18,1	22,5		21,9	28,2	24,8

Україна занадто різна, і в одній державі нам не ужитися

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	10,8	67,6	21,6	0,0
Лютий 2023 р.	10,0	61,5	28,2	0,3
Березень 2024 р.	9,6	65,2	25,0	0,2
Березень 2025 р.	11,8	67,4	20,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	8,7	8,8	3,8	14,9	70,6	61,9	77,6	69,9	20,8	29,3	18,6	15,2
Центральний	12,2	13	11,3	15,4	67,0	52,1	64,8	63,6	20,9	34,9	23,9	21,1
Східний	13,9	5,8	5,2	2,6	59,0	74,5	60,9	72,2	27,1	19,6	33,8	25,2
Південний	2,9	11,1	26,8	9,4	85,4	67,4	53,5	67,6	11,7	21,5	19,7	23,0

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	9,3	8,3	7,3	11,3	67,3	60,9	68,3	65,6	23,4	30,9	24,4	23,0
30-55 років	11,5	9,4	9,7	10,2	71,5	62,4	65,8	70,7	17,0	28,3	24,5	19,1
56 років і старші	10,9	11,9	10,8	13,8	63,0	61,2	63,2	65,0	26,1	26,9	26,0	21,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	13,9	10,3	11,2	12,0	63,6	64,1	65,1	67,3	22,5	25,6	23,8	20,7
Жінки	8,7	9,9	8,4	11,6	70,0	59,7	65,6	67,6	21,3	30,4	26,0	20,7

Наші біженці своєю поведінкою нерідко ганьблять перед Європою Україну

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	35,2	30,3	34,3	0,3
Березень 2024 р.	46,2	20,6	32,9	0,3
Березень 2025 р.	38,4	31,3	30,3	0,0

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	39,2	47,5	34,5	–	26,7	30,4	39,0	–	34,1	22,1	26,5
Центральний		36,5	35,1	35,8		25,5	20,4	30,8		38	44,5	33,4
Східний		22,6	51,7	41,9		50,7	17,8	24,4		26,6	30,5	33,7
Південний		49,3	72,4	50,0		12,7	8,7	28,6		38,1	18,9	21,4

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	32,5	45,1	37,9	–	31,2	26,8	31,6	–	36,4	28	30,5
30-55 років		36,7	47,6	39,3		32,3	21,5	32,8		31,1	30,9	27,9
56 років і старші		35,3	45,6	37,8		27,5	16,3	29,3		37,2	38,1	32,9

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	32,4	47,2	36,4	–	31,0	19,6	31,5	–	36,6	33,2	32,1
Жінки		37,6	45,7	40,1		29,8	21,5	31,0		32,6	32,8	28,9

Ті, хто втік від війни за кордон, нехай там і залишаються, вони не достойні жити в Україні

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	14,5	59,6	25,8	0,1
Березень 2024 р.	23,9	49,3	26,7	0,1
Березень 2025 р.	30,9	43,8	25,2	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	13,1	18,6	37,1	–	58,4	55,5	44,5	–	28,5	25,9	18,4
Центральний		21,6	23,6	32,0		45,1	44,6	43,3		33,3	31,8	24,7
Східний		4,7	24,5	17,5		86,1	50,6	45,4		9,1	24,8	37,2
Південний		12,6	34,1	38,8		58,5	51,6	41,7		28,9	14,3	19,4

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	14,3	20,7	33,3	–	58,4	54,1	45,5	–	27,3	25,2	21,2
30-55 років		14,9	23,2	28,9		62	50,4	46,1		23,1	26,4	25,0
56 років і старші		14,1	26,4	31,8		57,5	45,6	40,4		28,4	28	27,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	–	17,0	25,6	32,4	–	56,0	47,1	41,5	–	27,0	27,3	26,1
Жінки		12,4	22,4	29,6		62,8	51,3	45,8		24,8	26,3	24,6

Нерідко стосунки між переселенцями і місцевим населенням складаються нелегко й залишають бажати кращого

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2023 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2022 р.	39,1	27,7	33,0	0,2
Березень 2024 р.	35,3	30,0	34,6	0,1
Березень 2025 р.	32,1	37,9	29,9	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	–	44,2	40,7	27,5	–	25,5	41,4	49,2	–	30,3	17,9	23,3
Центральний		42,3	38,9	41,9		22,3	19,7	31,4		35,4	41,4	26,7
Східний		33,1	19,6	22,2		39,3	39,6	35,2		27,6	40,8	42,6
Південний		30,4	51,6	27,3		27,4	20,6	41,0		42,2	27,8	31,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	–	38,7	35	29,3	–	30,4	34,6	40,2	–	30,9	30,5	30,5
30-55 років		36,5	36,4	33,3		28,8	28	37,0		34,7	35,6	29,7
56 років і старші		42,6	34,5	32,5		25,1	29,7	37,6		32,4	35,8	29,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	—	36,9	33,3	32,5	—	27,2	31,6	37,8	—	35,9	35,1	29,6
Жінки		41,0	37,2	31,9		28,4	28,6	37,8		30,6	34,2	30,3

Усім, хто запламував себе співпрацею з ворогом на тимчасово окупованих територіях – місце в тюрмах. Без жодних винятків!

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	запитання не ставилося			
Березень 2024 р.	63,5	12,1	24,4	0,0
Березень 2025 р.	55,9	17,6	26,2	0,3

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	—	—	70,0	67,6	—	—	7,6	12,0	—	—	22,4	20,4
Центральний			62,3	57,4			10,9	20,3			26,8	22,3
Східний			63,8	50,7			12,9	8,9			23,3	40,4
Південний			53,5	35,5			24,4	38,4			22,0	26,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	—	—	59,3	56,1	—	—	12,6	15,3	—	—	28,0	28,6
30-55 років			64,9	56,5			11,3	19,7			23,8	23,8
56 років і старші			64,2	55,6			12,8	16,7			23,0	27,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	—	—	64,5	54,9	—	—	12,6	18,9	—	—	22,9	26,2
Жінки			62,6	57,1			11,7	16,7			25,7	26,3

Не можна стригти під одну гребінку всіх запідозрених у співпраці з ворогом на тимчасово окупованих територіях, адже хтось співпрацював, щоб вижити

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	запитання не ставилося			
Березень 2024 р.	37,5	23,3	39,1	0,1
Березень 2025 р.	41,7	22,7	35,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	—	—	35,5	48,2	—	—	27,9	26,2	—	—	36,6	25,6
Центральний			36,2	38,3			17,4	29,1			46,4	32,6
Східний			34,4	36,7			27,6	10,7			38	52,6
Південний			55,1	50,4			25,2	15,1			19,7	34,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	—	—	37,4	39,5	—	—	26	23,0	—	—	36,6	37,5
30-55 років			34,6	41,5			23,9	23,6			41,6	34,8
56 років і старші			41	43,4			21,2	21,6			37,8	35,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	—	—	39,3	41,3	—	—	25,2	23,1	—	—	35,5	35,6
Жінки			36,1	42,2			21,7	22,5			42,3	35,2

В Україні не місце агентурі московського патріарха Кіріла, який благословив війну проти нас. Усі православні парафії мають перейти до Православної Церкви України

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	запитання не ставилося			
Лютий 2023 р.	70,2	10,5	19,2	0,2
Березень 2024 р.	78,0	5,6	16,2	0,2
Березень 2025 р.	78,9	7,7	13,2	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	—	84,7	90,1	83,9	—	2,2	1,5	4,5	—	13,1	8,4	11,6
Центральний		69,9	72,3	75,7		6,3	7,4	12,0		23,8	20,4	12,4
Східний		61,8	80,1	80,3		24,4	4,3	3,7		13,8	15,6	16,0
Південний		59,7	70,1	77,9		13,4	11	7,9		26,9	18,9	14,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	—	74,5	75,6	82,0	—	4,3	4,9	6,3	—	21,2	19,5	11,8
30-55 років		72	80,6	80,1		9,5	5	6,5		18,5	14,5	13,4
56 років і старші		65,9	76,7	76,2		15,1	6,8	10,0		19	16,5	13,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	—	72,2	82,2	81,3	—	8,8	4,8	6,5	—	19,0	13,0	12,2
Жінки		68,6	74,6	77,3		11,9	6,3	8,6		19,5	19,0	14,1

Незважаючи ні на що, події в Україні загалом розвиваються в правильному напрямі

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	29,3	33,8	36,8	0,1
Лютий 2023 р.	50,8	13,8	35,2	0,2
Березень 2024 р.	33,8	24,5	41,3	0,5
Березень 2025 р.	41,9	22,6	35,2	0,6

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	30,9	50,7	31,4	31,4	37,7	11,3	27,2	21,6	31,3	38	41,4	35,9
Центральний	26,5	46,3	23,4	23,4	26,3	16,2	28,2	30,4	47,2	37,4	48,4	31,0
Східний	26,3	51,8	45,5	45,5	37,9	16,8	15,4	13,1	35,8	31,4	39,1	46,3
Південний	43,7	65,2	48,8	48,8	41,7	4,4	29,1	15,7	14,6	30,4	22	29,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	38,2	50,4	35,9	35,9	24,4	6,1	26,1	20,7	37,4	43,5	38	32,8
30-55 років	27,9	50,9	31,1	31,1	33,7	13,9	22,7	24,2	38,4	35,2	46,2	34,7
56 років і старші	26,0	51,2	36,1	36,1	39,5	18,0	25,9	22,1	34,5	30,8	38,1	37,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	29,1	54,8	34,7	34,7	32,5	12,4	27,0	23,0	38,3	32,8	38,3	35,2
Жінки	28,9	47,8	33,3	33,3	34,4	15,0	22,6	22,5	36,7	37,2	44,2	35,6

Питання зовнішньої політики, європейської та євроатлантичної інтеграції

Інна Імшенецька,

в. о. завідувача відділу

науково-методичного забезпечення

моніторингових досліджень та освітньої діяльності

Підтримка європейського курсу України впродовж трьох років повномасштабної війни зазнала помітних коливань. У 2023 р. частка респондентів, які вважали, що Україна – європейська держава і має прямувати в Європу, сягнула пікового значення – 76,3%, що стало прямою відповіддю на початок повномасштабної агресії Росії. Однак у подальшому рівень згоди із цим твердженням знижувався і станом на 2025 р. опустився до показників (59,8%), близьких до «довоєнних» (59,7% у 2022 р.). Така ситуація, найімовірніше, є результатом психологічної та політичної втоми на тлі уповільнення темпів західної допомоги і тривалої війни. Разюче зменшення показника підтримки курсу в Європу спостерігалось у Західному (від 88,7% у 2023 р. % до 48,2% у 2025 р.) і Південному (від 69,4% у 2023 р. до 32,4% у 2025 р.) регіонах. Найбільш скептичним є ставлення до європейських перспектив України серед респондентів старше 56 років.

Збільшення частки євроскептиків (у цілому) можна продемонструвати також через ставлення респондентів до такої тези: «Європейський Союз – красивий міраж, і до нього нам не дійти ніколи». У 2025 р. з нею погодилися 26,7% респондентів, що помітно більше, ніж у 2023 р. (17,5%). Частка незгодних залишилася незмінною (близько 40%), за винятком показника 2023 р., коли вона перевищила половину (51,1%). Найбільша частка респондентів, які вагалися з відповіддю (близько 40%), на Сході і Півдні. Найбільш оптимістичну налаштованість щодо європейських перспектив України демонструвала молодь.

Динаміка відповідей на питання «Необхідно якнайшвидше припинити війну, провести референдум і відновити союз братніх радянських народів» відображає прагнення більшості громадян до незалежності України і повну відмову від радянського і проімперського минулого як політичного орієнтира. Показник незгоди із цією тезою коливався в межах 73,6% – 78,8% у 2023–2025 рр. Найчастіше не погоджувалися з наведеною думкою у 2024–2025 рр. респонденти в центральних областях (близько 83%). Цікаво, що на Півдні на третьому році повномасштабної війни частка противників «союзу братських народів» зросла до 71,9% порівняно з близько 56% у 2023–2024 рр. Частка тих, хто обирав альтернативу «важко відповісти», стабільно знижується (від 25,4% напередодні вторгнення до 13,3% у 2025 р.), що є досить показовим: війна змусила людей визначатися в питанні, що стосується суверенітету і майбутнього країни, тож нейтральна позиція стала практично неможливою. Суттєвих вікових або гендерних особливостей у цьому питанні не виявлено.

Україна – європейська держава і має прямувати в Європу

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	57,9	15,9	26,0	0,2
Лютий 2023 р.	76,3	6,5	16,9	0,3
Березень 2024 р.	70,6	8,8	20,6	0,0
Березень 2025 р.	59,8	17,5	22,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	84,1	88,7	78,7	48,2	3,4	1,5	7,2	23,9	12,5	9,9	14,1	27,8
Центральний	56,1	72,1	76,8	67,4	12,8	7,8	4,2	12,8	31,1	20,1	19	19,8
Східний	45,9	75,2	58,9	74,3	22,8	6,6	12,9	7,1	31,4	18,2	28,2	18,6
Південний	43,7	69,4	60,6	32,4	34	12,7	18,9	40,3	22,3	17,9	20,5	27,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	75,3	82,3	76,4	67,2	7,8	6,1	7,3	16,8	16,9	6,1	16,3	16,0
30-55 років	58,5	78,2	70,4	60,2	13,2	6,4	9,5	16,1	28,2	6,4	20	23,6
56 років і старші	47,3	71,1	67,6	55,6	23,9	7	8,8	19,6	28,8	7	23,6	24,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	56,4	77,4	72,4	58,9	16,9	8,0	9,0	18,9	26,7	8,0	18,6	22,2
Жінки	60,1	75,6	69,1	60,9	14,1	5,3	8,7	16,4	25,8	5,3	22,3	22,7

Європейський Союз – красивий міраж, до якого нам не дійти ніколи

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	29,6	40,0	30,3	0,1
Лютий 2023 р.	17,5	51,1	31,2	0,2
Березень 2024 р.	22,8	40,5	36,7	0,0
Березень 2025 р.	26,7	40,6	32,5	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	15,2	12	20,9	38,2	59,5	58,8	49,4	35,3	25,4	29,2	29,7	26,5
Центральний	27,4	16,6	19,7	26,5	37,6	42,5	41	44,5	35	40,8	39,3	28,9
Східний	39,2	17,9	23,9	20,4	28,3	62,4	32,8	37,4	32,4	19,7	43,3	42,2
Південний	41,7	31,3	35,7	15,1	39,8	42,5	39,7	44,6	18,4	26,1	24,6	40,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	15,2	11,7	17,1	19,9	59,5	57,4	49,6	45,7	25,4	30,9	33,3	34,4
30-55 років	27,4	16,3	22,7	25,6	37,6	53,6	40,6	43,7	35	30,2	36,8	30,7
56 р. і старші	39,2	22,4	26,1	32,1	28,3	44,8	35,4	34,3	32,4	32,8	38,5	33,6

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	32,9	15,6	22,7	26,7	38,5	55,3	41,9	39,8	28,6	29,0	35,5	33,5
Жінки	26,2	19,2	22,9	26,6	41,4	47,5	39,3	41,5	32,4	33,3	37,8	31,9

Необхідно якнайшвидше припинити війну, провести референдум і відновити союз братніх радянських народів

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	9,5	65,1	25,4	0,0
Лютий 2023 р.	9,0	73,6	17,3	0,1
Березень 2024 р.	6,6	76,9	16,5	0,0
Березень 2025 р.	7,7	78,8	13,3	0,2

Примітка. У 2022 р. судження було таким: «Необхідно якнайшвидше провести референдум і відновити союз братніх радянських народів»

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	4,2	6,2	1,5	8,4	85,3	81	87,1	76,1	10,6	12,8	11,4	15,5
Центральний	6,5	8	4,8	6,1	61,3	69,9	83,3	84,2	32,2	22,1	11,9	9,7
Східний	10,3	7,3	5,5	7,0	61,7	81,1	67,5	76,7	28,0	11,6	27	16,3
Південний	28,2	21,5	26,8	12,9	46,6	56,3	55,9	71,9	25,2	22,2	17,3	15,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	5,5	9,1	7,7	5,1	74,4	75,2	76,8	84,0	20,1	15,7	15,4	10,9
30-55 років	8,7	8,9	5	6,1	66,9	74,6	77,2	80,7	24,4	16,5	17,9	13,2
56 років і старші	12,8	9	7,9	11,1	57,4	71,6	76,6	74,2	29,8	19,4	15,5	14,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	8,8	8,0	8,0	7,6	65,9	75,8	78,2	79,6	25,3	16,2	13,7	12,7
Жінки	9,0	9,8	5,4	7,7	65,4	71,9	75,7	78,5	25,6	18,2	18,9	13,8

Надходження західноєвропейських та американських інвестицій є необхідною умовою відновлення України в повоєнний період

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	41,4	21,7	36,8	0,1
Лютий 2023 р.	70,6	6,6	22,7	0,1
Березень 2024 р.	73,2	5,7	21,0	0,0
Березень 2025 р.	70,3	9,8	19,7	0,2

Примітка. У 2022 р. судження було таким: «Надходження західноєвропейських та американських інвестицій є необхідною умовою успішного виходу України з кризи»

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	51,9	79,9	80,5	65,0	12,1	1,8	1,9	14,9	36,0	18,2	17,6	20,1
Центральний	40,9	62,4	77,0	74,0	15,9	9,7	4,0	8,5	43,3	27,9	19,0	17,4
Східний	40,1	74,2	64,4	74,8	31,0	6,9	7,7	2,2	28,9	18,9	27,9	23,0
Південний	26,2	73,1	66,9	61,2	36,9	5,2	15,0	18,0	36,9	21,6	18,1	20,9

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	54,0	76,1	72,4	76,2	13,2	6,5	8,5	7,8	32,8	17,4	19,1	16,0
30-55 років	38,4	69	76,5	71,2	23,7	7,3	4,6	10,3	37,9	23,6	18,9	18,5
56 років і старші	37,8	69,7	70,0	66,4	24,2	5,8	5,4	10,5	38,0	24,5	24,5	23,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	39,5	72,5	77,5	72,9	25,0	6,5	5,5	10,4	35,5	21,0	17,0	16,7
Жінки	43,9	69,1	69,7	68,5	18,0	6,8	5,9	9,4	38,1	24,2	24,4	22,1

Питання економічної політики, здійснення реформ

*Людмила Гриценюк,
науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності*

Результати опитувань 2023–2025 рр. свідчать про поступову трансформацію ставлення суспільства до реформ.

Загальне ставлення до реформ

Так, реакції на твердження «глибокі реформи в економіці, державному управлінні та інших сферах суспільного життя є тим, чого народ найбільше очікує після завершення війни», демонструють складну, нелінійну динаміку суспільного ставлення до реформ і можуть бути певним індикатором довіри громадян до майбутнього країни по завершенні війни, чутливим до соціально-демографічних відмінностей.

Підтримка реформ під час війни, як і до повномасштабного вторгнення (у лютому 2022 р. погодилися з наведеним твердженням 60,2% респондентів), залишається переважною позицією більшості громадян, хоча її інтенсивність коливається залежно від соціально-економічного контексту і відчуття перспективи післявоєнного майбутнього. У 2024 р. частка респондентів, які погодилися з тим, що після війни народ найбільше очікує реформ, була найбільшою за три роки повномасштабного вторгнення (64,2%), але в березні 2025 р. цей показник опустився нижче навіть від довоєнного рівня і становив 54,8%.

Західний регіон упродовж 2023–2024 рр. демонстрував високий (понад 70%) рівень очікування реформ, який змінився різким падінням до 40,8% у березні 2025 р. (–31,4 %), що є найбільшою одноразовою зміною в будь-якій когорті. Це надзвичайно велике падіння підтримки, що змінило політичний/соціальний профіль регіону у 2024–2025 рр. Комбінована частка «не згоден або важко відповісти» від 27,3% у 2022 р. зросла до 59,2% у 2025 р. – +31,9 % (драматичне збільшення невпевненості).

Південь показав найбільше наростання сумарного скепсису. Дуже високий старт очікування реформ у 2022 р. – 76,5% – змінився суттєвим спадом у 2023 р. (–15,0), а після відносної стабільності у 2024 р. (–3,2) – обвалом у 2025 р. (–20,9), близьким за масштабом до динаміки Західного регіону. Показник (незгода/ невизначеність) зріс із 23,5 до 62,6% (+39,1%). Це найбільший приріст сумарного скепсису серед усіх регіонів.

Центральний регіон з нижчим від середнього по країні індексом підтримки до вторгнення – 57,3% – у лютому 2023 р. показав тимчасовий спад (–6,7%); а в 2024–2025 рр. змінив позицію на стійку високу підтримку (з піком у 2024 р.) і діяв як буфер, ставши джерелом підвищення загальнонаціонального

показника очікуваності реформ у 2024 р. і фактором зниження сумарної невизначеності у 2023–2025 рр.

Східний регіон, почавши до війни з невисоких показників очікування реформ (48,7%), зберіг цей показник у 2022–2023 рр., відтак показав помірне зростання у 2024 р. (+5,6) і збереження рівня у 2025 р. трохи вищого від загальнонаціонального (54,8%), загалом демонструючи легке зниження сумарного негативу/вагання.

Захід і Південь у березні 2025 р. показали різке річне зростання сумарної частки виборів «не згоден/вагаюсь» (Захід +31,9 %, Південь +39,1 %), а також найбільше падіння частки «згоден» (–31,4 % на Заході, –20,9 на Півдні). Ці дві когорти фактично «перетягли» загальноукраїнський показник униз. Центральний регіон, навпаки, виконував роль «регулятора»: значне підвищення згоди у 2024 р. та утримання її у 2025 р. зробили Центр компенсаторним фактором, який пом'якшив загальні втрати.

Найбільший приріст незгоди у 2025 р. – серед молоді (18–29) (+14,9 % в опції «не згоден»). Це найбільш помітне зростання відвертого заперечення у віковому розрізі. Однак свій внесок у зростання «скептицизму» щодо реформ додали й вікові групи 30–55 і 56+, оскільки у них також після майже аналогічного підвищення у 2024 р. (+ 8,7% і +8,9% відповідно) відбулося суттєве зниження згоди від березня 2024 р. (– 9,8% і –9,2%).

Динаміка громадської думки щодо першочерговості очікування повоєнних реформ свідчить про подвійність соціальних очікувань. З одного боку, війна посилила запит на радикальне перезаснування держави, очищення її інституцій та модернізацію економіки, з іншого – затягування війни збільшує прагматичний запит на стабільність, соціальний захист і передбачуваність, що частково витісняє реформістські настановлення.

«Довоєнний» (станом на початок 2022 р.) рівень згоди із твердженням «Україна вже втомилася від усіляких реформ, нам потрібні не зміни, а нормальне, стабільне життя» становив 65,9%, а у 2023 р. він знизився до 53,2%. Однак уже починаючи з 2024 р. громадська думка з цього питання почала поступово повертатися до «довоєнного» стану, і у 2025 р. частка згодних із цим твердженням зросла до 61,7%. Після циклу мобілізації й адаптації до воєнної реальності, під тиском щоденних випробувань суспільство очікувано тяжіє до стабільності.

Регіональний розподіл демонструє суттєву варіативність у прагненні до стабільності замість реформ. Найбільша втома від реформ на початок 2025 р. спостерігається в Західному (63,9%) і Східному (61,9%) регіонах, хоча громадська думка в кожному з них помітно коливалася впродовж усіх трьох років повномасштабного вторгнення.

Вікові і гендерні відмінності в розподілі відповідей на це питання виражені набагато слабше, ніж регіональні.

Порівняно з питаннями, що фіксували поступову втрату довіри до формальних реформ і пошук реальних змін, бачимо зміщення суспільного запиту від дії до стабільності. Втому від реформ не варто трактувати як відмову від розвитку. Це радше ознака потреби у впорядкуванні реформаторських процесів, їх узгодженні з базовими очікуваннями безпеки та соціальної

стійкості. Післявоєнний етап, імовірно, вимагатиме нової моделі реформування – поміркованої, інклюзивної та прогнозованої, де ключовими орієнтирами мають стати стабільність, відновлення довіри і конкретні результати, а не символічні декларації. Отже, «втома від реформ» у 2025 р. – це не апатія, а форма раціонального очікування впорядкованих змін, які б забезпечували відновлення і передбачуване майбутнє.

Твердження «Проголошені владою реформи так і zostалися на папері, реальних змін не видно» фіксує рівень розчарування реформами або недовіри до їх ефективності.

Довоєнний (станом на початок лютого 2022 р.) рівень згоди респондентів із наведеним твердженням становив 54,6%, однак за рік частка згодних різко зменшилася (до 34,7%), натомість до 38,2% (+15,9% порівняно із 2022 р.) зросла частка тих, кому важко відповісти. У 2025 р. зберігається поляризація оцінок: третина опитаних (34,4%) погодилися, 33,3% – не погодилися і ще 32,1% не визначилися з відповіддю. Такий розподіл думок може бути ознакою диференціації досвіду – різні групи починають бачити умовно «свої» або «чужі» реформи.

У Південному регіоні в «довоєнний» період (на початку 2022 р.) частка респондентів, які декларували «паперовий» характер реформ, була найвищою серед усіх регіонів (87,4%), тоді як респонденти Західного виявилися найбільш лояльними до оцінки їх дієвості (тоді майже 55% респондентів сумарно не погодилися або ухилилися від чіткої відповіді). Надалі в громадській думці спостерігається своєрідна «естафета» в регіональному розрізі: лідерами критики реформ стають Схід (у 2023 р.) та Центр із Заходом (у 2024–2025 рр.).

У віковому розрізі найбільш критично налаштованим щодо проголошених владою реформ упродовж 2023–2025 рр. було старше покоління (56 років і старші). Думка молоді щодо цього питання демонструвала помітні коливання. Гендерні особливості в ставленні до дієвості реформ маловиразні.

З огляду на статистичну динаміку (протягом 2023–2025 рр. порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення) і соціально-демографічні патерни можна виділити чотири стратегії сприйняття громадянами реформ:

1. «Реформісти-спостерігачі»: готові підтримувати реформу як ідею, але очікують підтвердження у вигляді конкретних результатів. Соціальна база – переважно молодь 18–29 р. і частина Західного та Центрального регіонів.

2. «Реформісти-скептики»: визнають необхідність реформ, але переконані, що нинішня влада не здатна їх реалізувати. Це старша група (56+) та мешканці Півдня і Сходу.

3. «Пасивні спостерігачі»: не готові давати оцінку реформам. Визнають реформаторський дискурс, але не ототожнюють себе з ним. Така нейтральність потенційно може зміститися як у бік підтримки, так і до розчарування. Притаманна всім регіональним і віковим групам населення.

4. «Відторгнення реформаторського наративу»: реформи сприймаються не як реальність чи перспектива, а лише як ритуальний політичний штамп. Це Південь у 2025 р. (51,1% респондентів висловлюють пряму незгоду або відмовляються визнавати реформу як релевантне поняття) та частина Сходу, де

формується альтернативна логіка – «спершу безпека/виживання/територія, а не реформування».

Отже, дискурс «реформи – на папері» змінюється з масової критики на багатовимірну, регіонально й соціально розшаровану оцінку. Реформи перестають бути лише предметом критики чи ідеалізації – вони стають досвідом, який по-різному відчувають різні групи.

Напередодні повномасштабної війни твердження «Україна вже втомилася від усіляких реформ, нам потрібні не зміни, а нормальне, стабільне життя» підтримували 65,9% респондентів, однак уже у 2023 р. їхня частка скоротилася до 53,2%, що можна пояснити мобілізаційним піднесенням першого воєнного року. Починаючи з 2024 р. громадська думка з цього питання почала поступово повертатися до передвоєнного стану, і в 2025 р. вибір на користь стабільності проти реформ зробили вже 61,7% респондентів.

Регіональний розподіл думок демонструє суттєву варіативність у перші роки повномасштабної війни, і практично приходить до консенсусу між регіонами в березні 2025 р. Найбільша втома від реформ на початок 2025 р. спостерігалася в Західному (63,9%) і Східному (61,9%) регіонах. Центральний регіон коливався: після зниження частки згодних з наведеним твердженням у 2023 р. (до 50,4 %) відбулося її виражене зростання у 2024 р. і знову падіння в березні 2025 р. Така динаміка може свідчити про те, що мешканці Центру, а також Півдня виявляють дещо більшу готовність до змін попри високий рівень «втоми» і більш успішну адаптацію до нових соціально-економічних реалій і

Вікові і гендерні відмінності в розподілі відповідей на це питання виражені набагато менше, ніж регіональні.

Отже, по закінченні трьох років повномасштабної війни відбулося зміщення суспільного запиту від змін до стабільності. Однак втому від реформ не варто трактувати як відмову від розвитку. Це радше ознака потреби у впорядкуванні реформаторських процесів, узгодженні їх з базовими очікуваннями безпеки і соціальної стійкості. Післявоєнний етап, імовірно, вимагатиме нової моделі реформування – поміркованої, інклюзивної та прогнозованої, де ключовими орієнтирами мають стати стабільність, відновлення довіри і конкретні результати, а не символічні декларації.

Проблема безробіття

У 2023–2025 рр. громадська думка українців щодо безробіття як можливої ціни успішних економічних реформ поступово зсувалася від категоричного неприйняття до обережної толерантності, що свідчить про формування більш прагматичного ставлення до економічних ризиків. Підтримка твердження «Жодні реформи неприпустимі, якщо вони породжують безробіття» зменшилася з 57,2% у 2023 р. до 50,8% у 2025-му, тоді як частка тих, хто не згоден, зросла з 11,9% до 22,3%. Хоча більшість українців і надалі віддають перевагу соціальній стабільності над реформами, зростання частки готових прийняти безробіття як ціну змін свідчить про поступове послаблення соціальної консервативності.

Регіональні відмінності тут яскраво виражені: Захід і Південь демонструють найбільший страх перед безробіттям і більшу «соціальну консервативність», Схід – високу мінливість думок.

Західний регіон виявився єдиним, де частка згодних з тим, що жодні реформи в економіці неприпустимі, якщо вони породжують безробіття, у 2025 р. була вищою порівняно з «довоєнною» (на 7,3%), тоді як в інших регіонах вона скоротилася.

Центральний регіон, утримуючи одну з лідерських позицій щодо підтримки реформ, продемонстрував коливання: частка «згодних» у 2024 р. зменшилася до 46,3% з подальшим її відновленням у 2025 р. до 50,6%, що відбиває коригування настроїв після тимчасового спаду підтримки принципу «уникнення безробіття».

Східний регіон вирізняється значною волатильністю: пікове значення у 2023 р. (69,5% згодних) і падіння у 2024 р. (40,2%). Такі коливання відображають підвищену чутливість населення постраждалого регіону до економічної нестабільності. У 2025 р. на Сході зафіксовано найменшу частку тих, хто категорично виступає проти безробіття (44,0%), і найбільшу – тих, кому важко відповісти (41%).

Південний регіон мав дуже високий передвоєнний показник інтолерантності до змін ціною безробіття (87,4% у 2022 р.), хоча протягом першого року повномасштабної війни він знизився до 58,5%. У 2025 р. Південний регіон все ще залишається найбільш чутливим до загрози безробіття: 60,4% респондентів виступають проти реформ, що його породжують.

Паралельно із цим суспільство демонструє помірне зростання підтримки ідеї, що підвищення зарплат може супроводжуватися зростанням безробіття. Після різкого спаду 2023 р. (до 17,7%) частка згодних з тим, що необхідно істотно підвищити рівень оплати праці й одночасно свідомо піти на зростання рівня безробіття, у 2024-му зросла до 29,5% і стабілізувалася на рівні 28% у 2025 р. Найвищу готовність ризикувати демонструють молоді респонденти і чоловіки, тоді як старші люди і жінки залишаються більш консервативними, надаючи перевагу стабільності.

Регіональні відмінності підкреслюють різну чутливість до теми безробіття. Найвиразнішими є коливання настроїв у Західному регіоні. На першому році війни тут відбулося обвальне падіння частки згодних – до 14,2% порівняно з 38,1% у 2022 р. – і різке зростання частки тих, хто не зміг визначитися (54,0% і 29,1% відповідно). Однак вже у 2025 р. думки мешканців західних областей з цього питання майже повернулися до передвоєнного стану. Це найвиразніший приклад регіональної адаптації після періоду соціальної тривожності.

Центральна Україна демонструє чіткий тренд переорієнтації із соціального консерватизму на економічний прагматизм. З початком повномасштабної війни тут відбувається стійке нарощування згоди з тим, що необхідно свідомо піти на зростання рівня безробіття, істотно підвищивши при цьому рівень оплати праці: від 16,5% у 2022 р. до 33,4% у 2025 р. Частка незгодних зменшилася з 55,0% до 32,8%.

Найбільшу волатильність (коливання) ставлень до підвищення зарплат ціною безробіття показав Східний регіон. Після рекордного падіння підтримки у 2023 р. (до 6,9% згодних) ця частка різко відновила у 2024 р. до 28,8%, але у 2025 р. знову впала до 19%. При цьому частка незгодних у 2023 р. досягла піку (65,8%), скоротившись до 34,6% у 2025 р. Це свідчить про нестабільність економічних орієнтацій і високу залежність від ситуативних соціально-економічних факторів.

На Півдні спостерігається повне переосмислення позицій на тлі вразливості безпекової та соціально-економічної ситуації регіону в умовах війни. Напередодні повномасштабного вторгнення мешканці південних областей висловлювали найбільшу згоду з ідеєю підвищити рівень оплати праці й одночасно свідомо піти на зростання рівня безробіття (49% у 2022 р.). Однак поступово частка згодних знизилася аж до 14,4%. – найнижчого показника серед усіх регіонів у 2025 р.

Отже, під час повномасштабної війни в суспільстві формується новий баланс між потребою економічного розвитку і страхом втрати робочих місць – від суто захисної позиції до обережного прийняття ризиків, якщо вони супроводжуються перспективою підвищення добробуту. Проте суспільство все ще прагне тут балансу. Захист робочих місць залишається критично важливим соціальним пріоритетом. Значна частка громадян не бачить альтернативи поєднанню високих зарплат із збереженням зайнятості, що може посилювати ефект соціальної напруженості і породжує потребу перегляду й ретельного прогнозування економічних моделей.

Ставлення до аграрних реформ

Упродовж 2023–2025 р. в українській суспільній свідомості відбувався чіткий і стійкий зсув від колективістсько-патерналістської моделі аграрного розвитку до підтримки фермерства, приватної ініціативи та малих і середніх господарств. Якщо до повномасштабного вторгнення суспільство демонструвало певну амбівалентність, то в післявоєнні роки сформувався майже консенсусний вибір на користь фермерської моделі.

Вибір між фермерством і великими корпораціями визначався двома полярними тезами:

1. Треба активніше розвивати фермерство, а не віддавати сільське господарство на відкуп великим корпораціям, що прийшли на зміну колгоспам і радгоспам. (У 2022 р. формулювання було таким: «Треба активніше розвивати фермерські господарства, а не намагатися зберегти під новими назвами ті ж колгоспи і радгоспи, які давно вже вичерпали себе»).

2. Надалі треба підтримувати не дрібних фермерів, а створення в аграрному секторі великих колективних господарств (У 2022–2023 рр. – «Надалі треба підтримувати не фермерів, а передусім великі колективні господарства, бо тільки вони можуть прогнати народ України»).

Підтримка твердження «Треба активніше розвивати фермерські господарства...» зросла з 57,7% у 2022 р. до 73,0% у 2025 р. (Ця різниця у відповідях певною мірою може бути спричинена деякими відмінностями у формулюванні запитань у різні роки моніторингу, але вона в будь-якому разі є

значущою.) Вирішальним став саме 2023 р. – період «зламу» ціннісної парадигми, коли частка прихильників фермерства зросла до 70,8%. Після періоду певного скептицизму, який припав на 2024 р., зумовленого, можливо, наслідками окупації та руйнування інфраструктурних об'єктів, втратами серед фермерів, що обробляли розміновані поля, мобілізаційними процесами, у 2025 р. рівень згоди з тим, що треба передусім розвивати фермерство, сягнув рекордної позначки у 73%, тоді як частка незгодних скоротилася до 6,6%.

Регіони також демонструють формування «фермерського» консенсусу, хоча динаміка має виразну регіональну специфіку.

Найвища підтримка фермерства спостерігається на Заході (83,2% у 2024 р., 80,6% у 2025 р. погоджувалися з тим, що треба активніше розвивати фермерство, а не великі корпорації), однак вона була високою також і до початку повномасштабної війни. Найпомітніше прихильність до фермерства зросла в Центральному регіоні (з 45,4% у 2022 р. до 74,9% у 2025 р.). У Південному регіоні після піку 2023 р. (84,3%) спостерігається різке зниження підтримки до 59,7% у 2025 р., що може бути наслідком локальних економічних втрат та посилення корпоративних структур у сільському господарстві цього макрорегіону

Високою є імовірність, що на зміну ставлення до підтримки фермерства впливає невизначена безпекова ситуація в сільському господарстві, адже великі господарства мають більший ресурс для відновлення в разі загрози, тоді як фермер може водночас втратити все.

У дзеркальній тези щодо підтримки великих господарств спостерігається зворотна географія змін: у 2025 р. прихильність до великих колективних господарств утримується лише в Південному регіоні (40,7%), тоді як на Заході частка згодних з тим, що надалі в аграрному секторі треба підтримувати передусім створення великих колективних господарств, становить 21,9%. Частка незгодних з цією ідеєю у 2025 р. є найбільшою в Центральному регіоні (56,7%); високою – на Заході (54,5%) і Сході (54,1%), де відбувся найбільший її приріст за роки повномасштабної війни.

Отже, послідовно вимагає демонополізації аграрного сектору Захід, залишаючись беззаперечним прихильником фермерського курсу. Різке посилення фермерських симпатій водночас з падінням підтримки колективних господарств демонструє Центральний регіон, у свідомості мешканців якого простежується зміна парадигми: від пошуку «балансу» між формами власності – до переваги фермерства. Східний регіон менш однотайний: висока підтримка фермерства супроводжується значною невизначеністю; ціннісне віддалення від старих форм господарювання, але ще без повного прийняття нової моделі. Найпомітніші коливання позиції фіксуються у жителів Південного регіону, де тренд станом на 2025 р. частково розвернувся в протилежний порівняно з іншими регіонами бік.

Респонденти всіх вікових категорій станом на 2025 р. більш схвально ставляться до фермерського типу господарювання, аніж до централізованих вертикально-інтегрованих форм, однак серед молоді віком 18-29 років ця орієнтація є найбільш виразною.

Отже, Україна поступово переходить від патерналістської логіки «великого господаря» до цінностей індивідуальної ініціативи, фермерства і локальної самозайнятості. Підтримка великих колективних господарств утримується лише як релікт ностальгії за стабільністю, але не як стратегічна орієнтація. Для державної політики це означає: головний соціальний запит у селі – розвиток малих і середніх фермерських господарств, з гарантіями справедливих ринкових умов і захистом від монополізації аграрного простору.

Ринок землі

Запровадження ринку землі в Україні тривалий час залишалося однією з найбільш суперечливих реформ, до якої суспільство ставилося зі значною недовірою. Однак період 2023–2025 рр. виявився переломним для громадської думки з цього питання.

Напередодні повномасштабного вторгнення в лютому 2022 р. майже половина респондентів (49,3%) погоджувалися з тезою «Дозвіл на продаж землі призведе до того, що її скуплять свої та іноземні багатії, а нам залишаться тільки тротуари». Водночас лише чверть (24,9%) погоджувалися з тим, що запровадження ринку землі створює передумови для процвітання українського села. Найбільший зсув у бік схвального ставлення до ринку землі відбувся вже наприкінці першого року воєнного стану (лютий 2023 р.), коли частка тих, хто вважав ринковий обіг сільськогосподарських земель ключем для процвітання села, сягнула 42,2% і вперше за роки спостережень перевищила, причому істотно, частку тих, хто з цим не згоден (13,9%). Майже 40% вбачали в запровадженні ринку землі передусім ризик її безконтрольного розпродажу зокрема іноземним власникам.

Проте ці зміни в громадській думці виявилися нестійкими: уже в березні 2024 р. усе відкотилося майже до «довоєнних» показників. У 2025 р. частка респондентів, згодних з тим, що запровадження ринку землі піде на користь селу, знову зросла (до 37,9%), проте залишилася меншою за частку тих, хто не визначився з відповіддю (41,6%). Водночас досить істотно знизилася недовіра до ринку землі, породжена побоюваннями щодо відчуження земель. Частка тих, хто погоджувався з тезою «Дозвіл на продаж землі призведе до того, що її скуплять свої та іноземні багатії, а нам залишаться тільки тротуари», знизилася до найнижчої за роки спостережень позначки в 36,7%, а частка незгодних уперше перевищила 30%, ще стільки ж лишилися в невизначеності.

Найбільш виразні регіональні відмінності в ставленні до ринку землі спостерігаються між Заходом і Сходом. Західний регіон демонструє найбільш радикальну позитивну трансформацію громадської думки, наблизившись станом на 2025 р. до консенсусу щодо того, що запровадження ринку землі є запорукою розвитку села (із цим згодні 50,6% опитаних тут). Серед мешканців Сходу погоджуються із цим лише 16,7%, тоді як лівова частка респондентів (65,9%) не мають визначеної позиції.

Хоча ринок землі залишається одним із найбільш контроверсійних економічних питань, суспільні страхи перед негативними наслідками його впровадження упродовж 2023–2025 рр. помітно послабшали. Ринок землі для суспільства більше не є універсальним символом зради національних інтересів,

хоча його позитивні ефекти поки що не є очевидними для переважної більшості населення.

Приватна власність і економічна активність

Протягом 2023–2025 рр. цінності приватної власності та економічної свободи в українському суспільстві набули помітно більшої значущості порівняно з «довоєнним» періодом і стали основою нового консенсусу.

Напередодні повномасштабного російського вторгнення суспільство залишалося невпевненим щодо ролі держави в стимулюванні приватної власності. Лише 40,2% респондентів погоджувалися з тим, що одне з найголовніших завдань влади – стимулювати людей до володіння приватною власністю, ефективно її захищати, тоді як 22,0% були не згодні, а майже 38% не мали визначеної позиції. Уже наприкінці першого року війни відбувся різкий злам: у лютому 2023 р. частка згодних перевищила половину (53,3%), а частка незгодних впала до 10,2%. У 2024–2025 рр. відбулося подальше зміцнення цієї позиції – у березні 2025 р. рівень підтримки наведеної тези досяг 58,1%, а частка противників залишилася низькою (11,4%).

Подібна динаміка спостерігалася в розподілі думок щодо твердження «Потрібно не обмежувати доходи громадян, навіть найбагатших, а створювати такі умови, щоб усі могли заробляти». Якщо до повномасштабної фази війни з ним погоджувалися 57,6% українців, то у 2023 р. ця частка зросла до 66,6%, а у 2025 р. – до 73,3%. Частка противників такого підходу скоротилася із 16,8% до 9,1%. Водночас зменшилася й частка невизначених – з 25,2% до 17,4%. На тлі війни та економічних втрат суспільство все менше вбачає вирішення соціально-економічних проблем у перерозподілі, а більше – у створенні можливостей для самозабезпечення.

Найвиразніше тенденція до лібералізації економічної свідомості проявилася в Центральному регіоні, де рівень згоди з обома наведеними вище твердженнями зріс на 30% порівняно з «довоєнними» показниками. У Південному регіоні рівень підтримки ідей захисту приватної власності та економічних свобод перевищує 70%, тоді як на Сході частка тих, хто вважає основним обов’язком влади захист приватної власності, у 2025 р. була меншою за половину (48,1%). Підтримка ліберальних ідей зросла в усіх вікових групах, але найбільш виражено – серед респондентів середнього і старшого віку.

Війна стала каталізатором, що змусив громадян переглянути патерналістські погляди, особливо в Центральному регіоні і серед старших вікових груп, де зафіксовано найбільші зсуви в громадській думці з цих питань. Це створює чіткий запит до влади на інституційні реформи, які мають забезпечити відновлення та розвиток економіки на засадах права власності і максимальної економічної свободи.

Водночас дані опитувань засвідчили розмежування в суспільній свідомості прихильності до ліберальних ідей – з одного боку, і страхами щодо їх реалізації на практиці – з іншого. Можна сказати, що українське суспільство в переважній більшості визнає ліберальні економічні цінності, але водночас глибоко скептично ставиться до здатності державних інститутів чесно та ефективно їх захистити від олігархічних чи корупційних зловживань.

Глибокі реформи в економіці, державному управлінні та інших сферах суспільного життя – це те, чого по завершенні війни найбільше чекає і на що сподівається народ

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	60,2	12,0	27,5	0,3
Лютий 2023 р.	56,8	13,3	29,8	0,1
Березень 2024 р.	64,2	13,3	22,5	0,0
Березень 2025 р.	54,8	19,8	25,3	0,2

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “Глибокі реформи в економіці, державному управлінні та інших сферах суспільного життя – це те, чого найбільше чекає і на що сподівається народ”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	72,7	73,4	72,2	40,8	3,4	6,2	12,2	33,0	23,9	20,4	20,4	26,2
Центральний	57,3	50,6	68,0	68,8	13,3	17,5	8,6	14,4	29,4	31,8	31,8	16,8
Східний	48,7	48,7	54,3	54,8	20,1	16,4	18,7	7,4	31,3	34,9	34,9	37,8
Південний	76,5	61,5	58,3	37,4	3,9	6,7	19,7	33,8	19,6	31,9	31,9	28,8

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	60,8	59,6	59,8	51,6	7,4	12,6	15,4	22,3	31,8	27,8	24,8	26,2
30-55 років	61,2	56,2	64,9	55,1	14,0	14,1	10,7	21,5	24,8	29,8	24,4	23,4
56 років і старші	59,2	56,3	65,8	56,6	12,2	12,6	15,1	16,5	28,6	31,1	19,1	26,9

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	59,4	60,9	65,3	56,0	12,0	13,4	12,8	19,3	28,6	25,8	21,9	24,7
Жінки	60,4	53,4	63,2	54,0	12,4	13,2	13,8	20,1	27,3	33,4	23,0	25,9

Проголошені владою реформи так і залишилися на папері, реальних змін не видно

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	54,6	22,9	22,3	0,2
Лютий 2023 р.	34,7	27,0	38,2	0,1
Березень 2024 р.	39,2	24,6	36,0	0,2
Березень 2025 р.	34,6	33,3	32,1	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	45,6	38,1	46,2	35,8	27,8	25,6	24,4	32,9	26,6	36,3	29,4	31,3
Центральний	57,7	27,6	46,5	45,1	13,9	27,2	16,1	26,5	28,3	45,1	37,3	28,3
Східний	55,3	41,8	27,0	23,7	17,5	27,6	31,3	36,7	27,2	30,5	41,7	39,6
Південний	87,4	37,8	29,1	15,8	6,8	28,1	40,2	51,1	5,8	34,1	30,7	33,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	51,2	26,4	30,2	27,0	22,3	28,1	31,0	39,1	26,5	45,5	38,8	34,0
30-55 років	55,7	34,8	40,3	34,4	17,7	27,4	23,6	32,3	26,6	37,8	36,1	33,3
56 років і старші	64,0	39,3	43,1	39,1	13,5	26,0	22,3	31,1	22,5	34,7	34,5	29,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	56,1	35,5	42,9	36,1	24,5	29,4	23,5	33,9	19,4	35,1	33,6	29,9
Жінки	53,7	34,0	36,2	33,3	20,9	25,2	25,7	32,8	25,4	40,8	38,2	33,9

Україна вже втомилася від усіляких реформ, нам потрібні не зміни, а нормальне, стабільне життя

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	65,9	17,1	16,8	0,1
Лютий 2023 р.	53,2	21,0	25,7	0,1
Березень 2024 р.	58,3	22,4	18,9	0,3
Березень 2025 р.	61,7	19,8	18,2	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	59,6	54,7	72,2	63,9	30,2	19,3	12,2	13,9	10,2	25,9	15,6	22,3
Центральний	65,1	50,4	68,0	61,3	13,5	18,6	8,6	23,3	21,4	31,0	23,4	15,4
Східний	67,6	49,8	54,3	61,9	13,3	30,5	18,7	16,4	19,2	19,6	27,0	21,6
Південний	77,7	66,7	58,3	59,7	13,6	13,3	19,7	27,3	8,7	20,0	22,0	12,9

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	60,0	52,8	59,8	59,0	19,3	17,3	15,4	19,9	20,7	29,9	24,8	21,1
30-55 років	65,3	48,6	64,9	59,4	19,2	27,0	10,7	23,1	15,6	24,4	24,4	17,6
56 років і старші	70,4	59,1	65,8	66,4	13,4	15,8	15,1	16,3	16,2	25,1	19,1	17,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	66,4	51,1	56,4	60,9	18,2	22,6	24,4	21,8	15,4	26,4	19,2	17,3
Жінки	65,0	54,9	60,2	62,6	16,5	19,8	21,0	18,3	18,5	25,3	18,8	18,9

Жодні реформи в економіці неприпустимі, якщо вони породжують безробіття

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	57,5	17,1	25,0	0,3
Лютий 2023 р.	57,2	11,9	30,9	0,0
Березень 2024 р.	49,8	20,4	29,5	0,3
Березень 2025 р.	50,8	22,3	26,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	45,6	52,6	63,0	52,9	27,8	10,9	11,5	25,8	26,6	36,5	25,6	21,3
Центральний	57,7	52,3	46,3	50,6	13,9	14,0	18,1	24,1	28,3	33,7	35,6	25,3
Східний	55,3	69,5	40,2	44,0	17,5	8,7	31,0	14,9	27,2	21,8	28,8	41,0
Південний	87,4	58,5	62,2	60,4	6,8	13,3	20,5	23,0	5,8	28,1	17,3	16,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	51,2	55,4	44,9	46,1	22,3	13,4	22,9	27,3	26,5	31,2	32,2	26,6
30-55 років	55,7	55,6	49,7	48,5	17,7	13,9	21,5	24,7	26,6	30,6	28,8	26,8
56 років і старші	64,0	60,2	53,2	56,3	13,5	8,7	17,9	16,9	22,5	31,1	29,0	26,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	57,1	53,2	48,3	50,1	17,5	13,5	21,1	23,0	25,4	33,2	30,6	27,0
Жінки	56,8	60,5	51,5	51,4	17,3	10,6	19,8	21,9	25,9	28,8	28,7	26,6

Необхідно повсюди істотно підвищити рівень оплати праці й одночасно свідомо піти на зростання рівня безробіття

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	26,5	43,2	30,1	0,3
Лютий 2023 р.	17,7	40,9	41,4	0,0
Березень 2024 р.	29,5	25,9	44,6	0,0
Березень 2025 р.	28,1	35,1	36,6	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	38,1	14,2	29,3	33,7	32,8	31,8	25,1	34,6	29,1	54,0	45,6	31,7
Центральний	16,5	21,2	27,2	33,4	55,0	35,0	29,1	32,8	28,5	43,8	43,7	33,8
Східний	22,3	6,9	28,8	19,0	40,9	65,8	19,0	34,6	36,8	27,3	52,1	46,5
Південний	49,0	34,8	40,2	14,4	29,4	28,9	33,1	46,0	21,6	36,3	26,8	39,6

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	34,3	20,8	32,9	33,6	39,3	32,5	23,6	31,6	26,4	46,8	43,5	34,8
30-55 років	26,3	16,9	29,8	31,7	42,0	44,2	26,8	33,1	31,6	38,9	43,5	35,2
56 років і старші	22,3	17,0	27,3	21,0	47,1	41,5	26,1	39,5	30,6	41,5	46,6	39,5

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	26,4	19,1	29,6	30,5	43,1	38,5	25,2	32,9	30,5	42,4	45,2	36,5
Жінки	25,6	16,6	29,4	26,2	44,1	43,0	26,4	37,0	30,2	40,4	44,2	36,8

Треба активніше розвивати фермерство, а не віддавати сільське господарство на відкуп великим корпораціям, що прийшли на зміну колгоспам і радгоспам

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	57,7	12,4	29,9	0,0
Лютий 2023 р.	70,8	6,6	22,5	0,1
Березень 2024 р.	68,9	4,7	26,2	0,2
Березень 2025 р.	73,0	6,9	20,0	0,1

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “Треба активніше розвивати фермерські господарства, а не намагатися зберегти під новими назвами ті ж колгоспи і радгоспи, які давно вже вичерпали себе”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	73,2	77,4	83,2	80,6	4,9	3,3	3,8	4,2	21,9	19,3	13,0	15,2
Центральний	45,4	60,7	59,7	74,9	13,5	9,3	5,0	7,9	41,1	30,0	35,2	17,2
Східний	54,6	74,9	67,2	67,8	19,5	7,3	4,3	5,6	26,0	17,8	28,5	26,7
Південний	76,7	84,3	79,5	59,7	5,8	3,0	6,3	12,2	17,5	12,7	14,2	28,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	57,3	65,8	63,8	76,2	11,0	6,5	6,1	6,6	31,7	27,7	30,1	17,2
30-55 років	62,7	72,4	68,8	76,4	10,8	7,4	4,6	5,7	26,4	20,3	26,6	17,9
56 років і старші	51,7	71,8	72,2	67,6	15,1	5,8	4,1	8,4	33,1	22,3	23,7	24,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	54,6	70,4	68,9	74,2	13,5	5,5	4,0	6,2	31,9	24,0	27,1	19,6
Жінки	59,2	71,3	69,2	72,2	11,8	7,6	5,3	7,4	28,9	21,1	25,5	20,4

Надалі треба підтримувати не дрібних фермерів, а створення в аграрному секторі великих колективних господарств

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	20,0	38,7	41,2	0,2
Лютий 2023 р.	15,8	52,3	31,6	0,3
Березень 2024 р.	18,8	43,0	37,9	0,3
Березень 2025 р.	18,0	53,0	28,8	0,2

Примітка. У 2022-23 рр. судження було таким: “Надалі треба підтримувати не фермерів, а передусім великі колективні господарства, бо тільки вони можуть прогодувати народ України ”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	20,0	14,0	14,1	21,9	40,0	49,6	59,7	54,5	40,0	36,4	26,2	23,5
Центральний	18,0	17,3	13,3	15,0	37,2	44,4	41,1	56,7	44,8	38,3	45,7	28,3
Східний	17,5	11,6	19,3	7,5	38,2	68,0	37,1	54,1	44,4	20,4	43,6	38,4
Південний	33,3	23,0	48,8	40,7	43,1	54,1	32,3	35,0	23,5	23,0	18,9	24,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	18,3	17,7	14,6	18,4	36,8	42,9	42,3	52,3	44,9	39,4	43,1	29,3
30-55 років	18,9	17,9	18,5	15,2	42,9	53,8	43,9	59,1	38,2	28,3	37,6	25,8
56 років і старші	22,3	12,2	21,7	21,2	34,8	56,2	42,8	46,8	42,8	31,6	35,5	32,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	19,2	16,6	17,4	17,2	39,5	51,1	44,5	54,4	41,4	32,3	38,1	28,3
Жінки	19,9	15,2	20,2	18,6	38,0	53,6	42,0	52,0	42,1	31,2	37,8	29,4

Запровадження ринку землі створює передумови для процвітання українського села

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	24,9	28,4	46,6	0,1
Лютий 2023 р.	42,2	13,9	43,9	0,0
Березень 2024 р.	32,6	22,9	44,4	0,1
Березень 2025 р.	37,9	20,2	41,6	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	31,8	42,7	28,2	50,6	14,8	9,1	27,5	16,5	53,4	48,2	44,3	32,9
Центральний	23,3	40,0	30,5	39,8	30,7	16,4	20,5	22,1	46,1	43,6	49,0	38,1
Східний	19,5	42,9	36,2	16,7	33,9	13,1	19,6	17,4	46,6	44,0	44,2	65,9
Південний	31,1	47,4	40,2	44,6	34,0	17,0	31,5	28,1	35,0	35,6	28,3	27,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	30,7	43,7	30,1	33,6	21,6	9,1	20,3	18,8	47,7	47,2	49,6	47,7
30-55 років	25,0	44,4	33,5	40,4	27,2	14,9	22,6	17,0	47,8	40,7	43,8	42,6
56 років і старші	21,5	38,6	33,0	37,8	33,9	15,5	24,8	24,9	44,6	45,9	42,2	37,3

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	23,8	44,3	33,7	38,9	29,5	14,9	23,1	19,3	46,7	40,8	43,2	41,8
Жінки	25,6	40,4	31,7	37,2	27,2	13,2	22,9	21,0	47,2	46,4	45,4	41,8

Дозвіл на продаж землі призведе до того, що її скуплять свої та іноземні багатії, а нам залишаться тільки тротуари

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	49,3	17,7	32,9	0,0
Лютий 2023 р.	39,4	20,3	40,3	0,0
Березень 2024 р.	48,6	22,2	29,2	0,0
Березень 2025 р.	36,7	31,5	31,5	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	46,8	49,3	68,8	43,0	21,1	14,2	10,3	23,9	32,1	36,5	20,9	33,0
Центральний	43,5	28,5	38,7	33,7	18,3	27,2	34,1	45,2	38,3	44,3	27,2	21,1
Східний	56,9	44,4	43,6	40,4	12,1	14,2	16,6	11,9	31,0	41,5	39,9	47,8
Південний	55,3	46,7	56,7	26,6	23,3	21,5	16,5	38,8	21,4	31,9	26,8	34,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	36,0	29,4	41,9	31,3	23,6	21,6	24,0	33,2	40,4	48,9	34,1	35,5
30-55 років	50,3	37,9	47,6	35,1	16,2	24,6	24,4	34,9	33,5	37,5	28,0	30,0
56 років і старші	55,9	46,8	53,4	41,9	16,2	14,3	18,7	26,9	27,9	38,8	27,9	31,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	49,5	38,9	47,5	35,5	17,8	21,8	23,6	32,7	32,6	39,3	28,9	31,8
Жінки	48,8	39,6	49,5	37,9	17,4	19,2	21,0	30,8	33,8	41,2	29,5	31,4

Одне з найголовніших завдань влади – стимулювати людей до володіння приватною власністю, ефективно її захищати

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	40,2	22,0	37,7	0,1
Лютий 2023 р.	53,3	10,2	36,2	0,3
Березень 2024 р.	56,9	11,0	31,8	0,3
Березень 2025 р.	58,1	11,4	30,2	0,3

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	47,5	39,6	49,8	46,8	17,7	20,1	26,1	25,2	34,7	40,3	24,1	28,1
Центральний	30,5	54,7	57,4	67,1	23,7	8,7	5,9	7,3	45,8	36,7	36,8	25,6
Східний	42,8	61,1	56,4	48,1	28,3	5,1	8,6	6,7	28,9	33,8	35,0	45,1
Південний	52,4	61,9	72,4	71,9	8,7	6,0	5,5	4,3	38,8	32,1	22,0	23,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	47,5	49,6	58,5	60,0	16,7	11,7	13,0	12,5	35,8	38,7	28,5	27,5
30-55 років	43,0	57,6	59,6	62,4	21,0	9,6	9,8	10,0	36,0	32,9	30,7	27,6
56 років і старші	32,6	50,6	53,4	52,7	26,4	10,2	11,3	12,3	41,0	39,2	35,3	35,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	40,5	57,7	62,4	60,1	22,0	9,8	11,4	9,6	37,5	32,5	26,2	30,3
Жінки	39,4	49,7	52,6	56,7	22,8	10,7	10,7	12,9	37,8	39,6	36,7	30,4

Потрібно не обмежувати доходи громадян, навіть найбагатших, а створювати такі умови, щоб усі могли заробляти

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	57,6	16,8	25,2	0,4
Лютий 2023 р.	66,6	12,0	21,4	0,0
Березень 2024 р.	67,8	10,3	21,8	0,1
Березень 2025 р.	73,3	9,1	17,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	56,4	71,2	72,1	78,4	22,0	10,6	7,6	8,7	21,6	18,2	20,2	12,9
Центральний	47,1	56,8	67,8	76,1	20,3	16,4	10,9	10,8	32,7	26,8	21,3	13,2
Східний	64,0	68,0	58,6	60,2	13,7	10,9	13,2	8,2	22,3	21,1	28,2	31,6
Південний	82,5	87,4	83,5	78,4	2,9	2,2	6,3	6,5	14,6	10,4	10,2	15,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	65,7	69,3	70,7	74,9	14,5	9,1	10,2	9,0	19,7	21,6	19,1	16,1
30-55 років	59,4	68,1	67,5	75,6	15,9	12,1	8,9	8,1	24,7	19,8	23,6	16,3
56 років і старші	51,5	63,1	66,8	70,2	19,3	13,6	12,0	10,5	29,2	23,3	21,2	19,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	57,8	67,7	68,7	74,6	18,3	10,3	11,2	8,0	23,9	21,9	20,1	17,4
Жінки	56,7	65,4	67,2	72,4	16,3	13,5	9,6	10,2	27,0	21,1	23,2	17,5

4. ЗМІНИ В СТАВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ ДО ВЛАДИ ТА ЇЇ ДІЙ, ПРОТЕСТНІ НАСТРОЇ

Мирослав Андрос,
*старший науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності*

Ставлення до демократії

Протягом трьох років повномасштабної війни спостерігаються зміни в прихильності громадян до демократичного устрою країни, і ці зміни мають дещо суперечливий характер. З одного боку, частка респондентів, які нізащо не підтримуватимуть владу, якщо вона діятиме недемократично, у цей період стабільно перевищувала половину (тоді як до початку «великої» війни частка таких відповідей була помітно меншою). З іншого – громадська думка з цього питання має істотні регіональні відмінності. Найчастіше тезу «Яких би економічних успіхів не досягла влада, я її нізащо не підтримуватиму, якщо вона діятиме недемократично» підтримували жителі Західного регіону (60,1% у 2023 р., 67,7% у 2025 р.). Найменша частка тих, хто погоджувався з цією тезою, на Сході: у 2023 р. вона становила 45,1%, у 2025 р. – лише 29,0%.

Ще складнішою є ситуація щодо реакції респондентів на твердження «Якщо після війни в нашій країні утвердиться сильна й рішуча влада, яка наведе порядок нехай і ціною обмеження демократії, я її цілком підтримаю». У перші роки війни частка тих, хто з ним погоджувався, була помітно нижчою (36,5% у 2023 р. і 28,6% у 2024 р.), ніж до повномасштабного вторгнення, коли вона була більшою за половину (52,4% у 2022 р.). Однак станом на березень 2025 р. громадська думка з цього питання ніби повернулася в «довоєнний» стан і частка респондентів, які підтримали б наведення порядку ціною обмеження демократії, знову наблизилася до половини (48,5%). Найбільше коливалися думки мешканців Південного регіону – від дуже високого рівня згоди (82,4%) у 2022 р. до 52,6% у 2023 р., потім у 2024 р. цей показник зріс до 66,9%, а у 2025 р. знову знизився до 52,5% (хоча цей показник усе ще є вищим за середньоукраїнський рівень). Найбільшу частку респондентів, що віддають перевагу сильній і рішучій владі, а не демократії, зафіксовано на Сході (59,5%).

Молодь і люди середнього віку демонструють загалом більшу прихильність до демократичного устрою, ніж старше покоління, серед представників якого у 2025 р. понад половину (53,1%) висловили прихильність до сильної влади.

Такі коливання громадської думки щодо демократії можна пояснити за допомогою моделі оптимальної загрози (Ticchi, & Vindigni, 2003). Модель описує механізми, які під впливом зовнішньої воєнної агресії можуть привести до консолідації суспільства довкола демократичних інститутів і, як наслідок,

посилення демократії. Однак в умовах надмірно інтенсивної або затяжної, виснажливої війни зростає ризик **втоми мас та еліт, пошуку ними швидких рішень, зниження запиту на демократію** і зростання толерантності до надмірної концентрації влади. Дані моніторингу свідчать, що 2025 р. став перехідним для українського суспільства в сприйманні воєнної загрози, яка набула ознак надмірної (на відміну від попередніх років, коли її можна було вважати «оптимальною» в контексті моделі Ticchi & Vindigni).

Ставлення до Президента В. Зеленського

Істотні коливання в суспільному ставленні до влади загалом і Президента Володимира Зеленського зокрема є важливим аспектом динаміки громадської думки в Україні під час повномасштабного російського вторгнення.

У лютому 2022 р., перед повномасштабним вторгненням, 48,6% опитаних були згодні з твердженням, що в Україні не знайшлося гідних керівників, здатних очолити державу і відстоювати її справжні інтереси. Однак після початку великої війни ситуація різко змінилася. У 2023 р. частка тих, хто погоджується, зменшилася більше ніж удвічі (до 21,3%). Натомість більшість респондентів (52,0%) не погоджувалися із цим твердженням. Це демонструє потужний ефект згуртування нації навколо лідерів, які очолили опір агресорові. Починаючи з 2024 р. спостерігається поступове, але стабільне зростання згоди із твердженням про брак гідних керівників, де частка згодних зросла до 30,9% у 2025 р. Східний і Південний регіони, які найбільше постраждали від війни, частіше не погоджувалися із твердженням про брак гідних керівників. Особливо це помітно на Сході, де у 2023 р. цей показник сягав 64,0%, а у 2025 р. становив 51,3%. У Західному і Центральному регіонах рівень згоди із твердженням у 2025 р. був вищим, ніж в інших регіонах, – 36,2% і 37,2% відповідно. Це може бути пов'язано з тим, що для цих регіонів, де бойові дії були менш інтенсивними, питання ефективності управління та боротьби з корупцією набувають більшої ваги.

На перших етапах повномасштабної війни відбулися різкі зміни в реакціях респондентів на судження «Відтоді, як президентом став Володимир Зеленський, почала відновлюватися довіра народу до влади». До початку повномасштабного вторгнення більшість населення (50,9%) не погоджувалася із цим судженням, і лише 18% опитаних дотримувалися протилежної думки. Однак у 2023 р. рівень згоди зріс більше ніж удвічі – до 40,9%. Проявився феномен «згуртування навколо прапора», коли в умовах зовнішньої загрози суспільство консолідується навколо лідера країни. Кількість тих, хто не згоден, теж зменшилася удвічі – до 25,7%.

У березні 2024 р. позитивні настрої почали спадати. Частка респондентів, які погодилися з тим, що президентство В. Зеленського спричинило відновлення довіри до влади, зменшилася до 36%, а тих, хто не згоден, зросла до 33%. У березні 2025 р. громадська думка з цього питання досі перебувала в розщепленому стані: частка тих, хто погоджувався (34,7%), зрівнялася з часткою тих, хто не погоджувався (34,2%). Найбільше розчарування в діях влади порівняно з іншими регіонами спостерігається в Центральному регіоні, де з наведеним твердженням у 2024–2025 рр. не погоджувалися 41,0% і 47,0%

відповідно. У Південному регіоні зафіксовано найвищий рівень згоди у 2024 р. (62,2%). У 2025 р. цей показник знизився (52,9%), але все ще залишається значно вищим, ніж в інших регіонах.

Молодь виявилася найбільш мінливою у своїх оцінках, тоді як у віковій групі 30-55 років спостерігається стабільне зниження рівня згоди після піку 2023 р. Респонденти віком 56 років і старше найменше серед усіх вікових груп готові визнавати заслуги Володимира Зеленського щодо відновлення довіри до влади.

Незважаючи на низхідну динаміку у відновленні довіри до влади, переважна більшість респондентів визнає Володимира Зеленського справжнім лідером української нації, символом її нескореності. У 2023 р. так вважали 71,5% респондентів, у 2024 р. – помітно менше (61,1%), але у 2025 р. рівень згоди з цією тезою знову підвищився – до 65,2%. Хоча схвалення лідерських якостей В. Зеленського на тлі війни є частиною суспільного консенсусу, тут спостерігаються помітні регіональні відмінності. Так, у Центрі підтримка В. Зеленського у 2025 р. є значно нижчою (53%), ніж на Заході (79%) і Півдні (69,8%). Найвищий рівень визнання Зеленського спостерігається серед молоді (74,2% у 2025 р.), найнижчий – серед респондентів середнього віку (59,6%).

Той факт, що стабільно висока підтримка Президента і відносно висока – української влади загалом передусім є ефектом повномасштабної війни, непрямо підтверджується налаштованістю суспільства на зміну влади після настання миру. Так, твердження «Хоч Зеленський і не зрадив нас під час війни, нікуди не втік, усі його помилки і прорахунки, нездатність навести лад у власній команді переконують, що в майбутньому Україні потрібен інший президент» у 2025 р. підтримала майже половина респондентів (47,7%), тоді як у 2023 р. таких було значно менше (34,4%). Найвищий рівень згоди із твердженням у 2025 р. зафіксовано в Центральному регіоні (60,1%), де спостерігається різке зростання критичних настроїв. На Сході і Півдні рівень згоди із твердженням також зростає, але він нижчий, ніж в інших регіонах. Респонденти середнього віку (30–55 років) найчастіше погоджуються з необхідністю зміни президента, а частка згоди серед них досягла 50,4% у 2025 р.

Ставлення до корупції

Найбільшою претензією українського суспільства до влади під час війни залишаються корупція і зловживання. У 2023 р. 43,1% опитаних погоджувалися, що влада все більше грузне в корупції, наживається на війні, тоді як 21,4% були не згодні. Проте у 2024 р. частка згодних з цією думкою стрибкоподібно зросла, сягнувши 70%. Сприймання влади як корумпованої хоч і дещо знизило свою гостроту у 2025 р. (65,2%), а проте залишається предметом загальносуспільного консенсусу. Найбільш скептично налаштовані з цього питання респонденти середнього і старшого віку, серед яких 68,9% і 66,4%, відповідно, у 2025 р. погодилися з твердженням «Наша влада наживається на війні і все глибше грузне в корупції».

Водночас українське суспільство демонструє значний скептицизм щодо здатності влади рішуче боротися з корупцією. У 2023 р. 36,1% опитаних

погоджувалися з тим, що влада рішуче очищається від корупціонерів, тоді як 36,7% були не згодні, а у 2025 р. розподіл думок виявився кардинально іншим: погоджувалася лише чверть (26,2%), не погоджувалися – понад половину (51,9%) респондентів. Найбільшу віру в очищення влади станом на 2025 р. демонструють мешканці південних областей (43,2% тих, хто погодився) і молоді респонденти (32,8%). Найбільш скептично налаштовані респонденти на Сході і в Центрі (61,6% і 57,9% тих, хто не погодився, відповідно).

Значна частка респондентів (47,5% у 2024 р. і 42,% у 2025 р.) вважала, що виживання країни під час війни можливе не завдяки діям влади, а всупереч їм, хоча з цього питання в суспільстві немає стійкого консенсусу. Так, мешканці Центрального регіону навіть зміцнилися в цій думці і станом на 2025 р. твердження «Якщо ми не програємо війну і вціліємо як держава, то це точно буде всупереч, а не завдяки владі» тут підтримали 57,4% опитаних. Натомість у Західному, Східному і Південному регіонах спостерігається значне зниження частки згодних із цим твердженням. Наприклад, на Півдні цей показник упав з 53,5% до 25,9%, а на Заході – із 47,9% до 38,2%. Серед молоді частка згодних зменшилася із 45,1% до 35,3%, однак зміни в думці респондентів середнього і старшого віку не є такими різкими

Наведені дані відображають складну динаміку громадської думки в питанні ставлення і довіри до влади в умовах повномасштабної війни. Утім, ця динаміка загалом вкладається в пояснювальні моделі ефекту «гуртування навколо прапора» (Rally-Round-the-Flag), дія якого завжди обмежена в часі (Hetherington, & Nelson, 2003; Kuijpers, 2019; Baum, 2002). Історичний аналіз воєнних конфліктів засвідчує, що тривалість спричиненого воєнною загрозою ефекту підтримки влади становить 18-24 місяці. Цей ефект вщухає в міру накопичення втоми від війни. Отже, російська повномасштабна агресія, безумовно, об'єднала українську націю навколо керівництва, однак з часом довіра почала поступово знижуватися, а критичні настрої – посилюватися. Переломним моментом став 2024 р., коли в суспільстві значно погіршилися оцінки корумпованості влади і її здатності боротися з корупцією.

Регіональні і вікові відмінності в ставленні до керівництва свідчать про те, що суспільство по-різному оцінює дії влади, зважаючи на досвід проживання війни.

Ставлення до протестів

На тлі складного ставлення суспільства до влади в умовах війни простежується суперечлива, але послідовна еволюція громадської думки щодо протестів. Так, респонденти дедалі більше визнають моральне право на протест і водночас критично ставляться до його ефективності та доцільності під час повномасштабної війни. Після значного сплеску згоди із твердженням «Сьогодні слід утримуватись від будь-яких виступів проти влади, адже вони послаблюють Україну перед лицем агресора» в перший рік повномасштабної війни (49,7% у 2023 р. порівняно з 32,2% у 2022 р.) спостерігається певна стабілізація громадської думки. Станом на 2025 р. респонденти більшою мірою погоджуються, що під час війни протести недоречні (43,8%), аніж не погоджуються (25,3%). Найбільшою мірою тезу про необхідність утримуватися

від критики влади під час війни підтримують респонденти Східного і Південного регіонів (54,4% і 55,7%, відповідно, у 2025 р.). Це може бути пов'язано з постійною загрозою і більшою залежністю від рішучих дій центральної влади для забезпечення безпеки. Молодші українці дещо менш категоричні у відмові від протестів, ніж старші, проте відмінності за віком тут незначні.

Від «довоєнного» лютого 2022 р. до березня 2025 р. зросла частка респондентів, які погоджуються з тим, що «доведений до відчаю народ має сьогодні моральне право на будь-які акції протесту» (43,0% і 53,1% відповідно). Найбільшу підтримку цієї тези демонструє Західний регіон (62,6% у 2025 р.). Також спостерігається значне зростання згоди в Центральному регіоні (з 34,1% у 2022 р. до 57,3% у 2025 р.). У Південному і Східному регіонах підтримка права на протест залишається нижчою. Це може бути пов'язано з тим, що для населення цих регіонів пріоритетним залишається питання безпеки. Однак, незважаючи на це, навіть тут зростає частка тих, хто погоджується з необхідністю протестів.

В оцінці ефективності протестів спостерігається амбівалентність. За роки повномасштабної війни в Україні значно зросла підтримка думки, що масові виступи протесту проти хибних рішень влади – це єдиний спосіб домогтися змін на краще. У лютому 2022 р. так вважали 27,3% опитаних українців, а станом на березень 2025 р. – уже 38,9%. Західний регіон демонструє найвищий рівень підтримки протестів з піком у 2024 р. (45,4%). Центральний регіон показав значне зростання згоди у 2025 р., досягнувши найвищого рівня серед усіх регіонів – 47,3%. У Східному і Південному регіонах підтримка протестів є меншою (24,9% і 32,4%, відповідно, у 2025 р.). Найбільш послідовно зростала частка респондентів, які вважають протест єдиним способом домогтися змін на краще, у середній віковій групі (41,5% у 2025 р.)

Попри певну готовність до протестів більшість українців не підтримують радикальні сценарії. Частка згодних з тим, що ні перший Майдан, ні другий не досягли своїх цілей, а корумповану систему влади остаточно зруйнує, напевно, тільки третій Майдан, зросла незначною мірою – з 15,5% у 2022 р. до 20,3% у 2025-му. Значно більша частка громадян або не погоджується з потребою в новому Майдані (41,1% у 2025 р.), або уникає визначеності з цього питання (38,4% у 2025 р.). Найбільше скепсису щодо необхідності третього Майдану на Сході (42,6% незгодних).

Після різкого зниження рівня згоди із твердженням «Масові виступи не мають сенсу, бо їхніми плодами користуються лише політики та олігархи» у 2023 р. (до 37,8%) порівняно з «довоєнними» показниками у 2025-му рівень скепсису знову дещо зріс (до 37%). Це свідчить, що частина суспільства, розчарована корупцією і політичною системою, повертається до традиційної для української громадської думки недовіри до «організованої політики». Найвиразніше ця недовіра проявляється на Сході (51,1%), тоді як на Заході переважають ті, хто не згоден із такою думкою (54,2%), тобто вбачають у протестах певний сенс.

Протягом тривалого періоду спостережень більшість українців погоджувалися з тим, що масові протести є марними, бо їхніми результатами

користуються лише політикани та олігархи. Однак з початком повномасштабного вторгнення ситуація суттєво змінилася: значно зросла частка людей, які не згодні з такою постановкою питання. У березні 2024 р. вперше за всю історію спостережень частка незгодних (35,8%) перевищила частку згодних (34,7%). Ця тенденція посилилась у березні 2025 р., де вже 38,5% не згодні з твердженням, тоді як 37,0% залишаються згодними. Найбільш скептично до протестів ставилися на Сході і Півдні, а у віковому розрізі – старше покоління.

Отже, як наслідок трьох років повномасштабного вторгнення в суспільстві, з одного боку, домінує усвідомлення небезпеки протестів під час війни, а з іншого – зростає розуміння їх моральної виправданості та потреби в суспільному контролі над владою.

Яких би економічних успіхів не досягла влада, я її нізащо не підтримуватиму, якщо вона діятиме недемократично

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	42,6	18,3	38,9	0,3
Травень 2023 р.	54,0	12,4	33,6	0,1
Березень 2024 р.	50,9	18,1	30,7	0,3
Березень 2025	52,4	16,4	31,0	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	66,9	60,1	63,5	67,7	9,9	7,3	8,0	8,7	23,2	32,6	28,5	23,5
Центральний	38,9	54,4	50,5	54,2	18,7	11,0	15,2	21,3	42,4	34,6	34,3	24,5
Східний	25,4	45,1	42,0	29,0	25,4	21,1	26,7	11,9	49,1	33,8	31,3	59,1
Південний	51,5	58,5	50,4	57,9	15,5	9,6	28,3	25,0	33,0	31,9	21,3	17,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	45,9	48,5	54,9	53,1	14,9	10,0	19,1	17,6	39,2	41,6	26,0	29,3
30-55 років	42,1	57,7	51,2	54,1	17,9	11,7	17,5	15,9	40,0	30,6	31,3	29,9
56 років і старше	41,5	52,7	48,8	50,3	20,7	14,6	18,4	16,3	37,7	32,8	32,9	33,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	41,8	56,1	51,8	53,6	20,5	10,9	19,2	16,7	37,7	33	28,9	29,7
Жінки	42,9	52,4	50,4	51,6	16,6	13,7	17,2	16,2	40,5	33,9	32,4	32,2

Якщо після війни в нашій країні утвердиться сильна й рішуча влада, яка наведе порядок нехай і ціною обмеження демократії, я її цілком підтримаю

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	52,4	18,6	28,9	0,1
Травень 2023 р.	36,5	32,3	31,0	0,2
Березень 2024 р.	28,6	43,8	27,6	0,0
Березень 2025	48,5	26,3	24,9	0,3

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “Якщо в нашій країні утвердиться сильна й рішуча влада, яка наведе порядок нехай і ціною обмеження демократії, я її цілком підтримаю”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	41,5	36,9	45,2	48,9	28,3	32,8	34,6	28,5	30,2	30,3	20,2	22,7
Центральний	47,2	38,5	31,4	41,6	18,9	29,2	33,5	30,6	33,9	32,3	35,1	27,8
Східний	56,6	25,2	51,8	59,5	17,1	44,2	19,3	14,1	26,3	30,7	28,8	26,4
Південний	82,4	52,6	66,9	52,5	2,0	18,5	21,3	30,2	15,7	28,9	11,8	17,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	51,7	35,1	35,8	47,5	19,5	30,3	33,3	29,8	28,8	34,6	30,9	22,7
30-55 років	50,3	34,1	43,1	45,3	21,0	37,5	31,0	28,0	28,7	28,5	26,0	26,8
56 років і старше	55,6	40,5	49,1	53,1	15,1	27,4	23,2	22,5	29,2	32,0	27,7	24,3

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	51,4	35,8	45,7	47,7	19,7	33,5	29,1	27,1	28,9	30,8	25,2	25,1
Жінки	51,9	37,3	42,2	49,4	18,5	31,6	28,1	25,6	29,6	31,1	29,7	25,0

Відтоді, як президентом став Володимир Зеленський, почала відновлюватися довіра народу до влади

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	18,0	50,9	31,0	0,1
Травень 2023 р.	40,9	25,7	33,2	0,2
Березень 2024 р.	36,0	33,0	31,0	0,0
Березень 2025	34,7	34,2	31,1	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	14,4	48,9	31,9	41,9	58,3	21,5	35,7	28,4	27,3	29,6	32,3	29,7
Центральний	15,2	46,5	27,0	24,1	48,0	22,9	41,0	47,0	36,7	30,5	32,0	28,9
Східний	18,3	20,1	42,3	36,1	54,3	39,8	25,2	25,7	27,4	40,1	32,5	38,3
Південний	34,0	48,1	62,2	52,9	37,9	15,6	17,3	18,6	28,2	36,3	20,5	28,6

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	30,4	47,2	33,7	40,2	38,7	15,6	35,0	30,1	30,9	37,2	31,3	29,7
30-55 років	15,7	42,4	36,9	32,8	51,9	26,1	30,8	34,4	32,5	31,5	32,3	32,8
56 років і старше	13,7	35,7	36,3	33,6	56,9	31,1	34,5	36,3	29,5	33,3	29,3	30,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	16,7	39,0	34,9	31,2	52,2	26,2	36,0	39,0	31,1	34,8	29,1	29,8
Жінки	18,4	42,6	36,9	37,5	50,5	25,3	30,4	30,3	31,2	32,1	32,6	32,2

Хоч Зеленський і не зрадив нас під час війни, нікуди не втік, усі його помилки і прорахунки, нездатність навести лад у власній команді переконують, що в майбутньому Україні потрібен інший президент

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	39,3	30,8	29,9	0,0
Травень 2023 р.	34,4	35,8	29,8	0,0
Березень 2024 р.	45,9	21,1	33,0	0,0
Березень 2025	47,7	25,7	26,5	0,2

Примітка. У 2022 році питання було сформульовано наступним чином: «Зеленський виявився нічим не кращим за Порошенка, тому чим швидше він пішов би у відставку, тим було б краще»

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	51,7	26,3	51,3	42,7	23,8	44,2	16,7	30,1	24,5	29,6	31,9	27,2
Центральний	35,7	30,9	53,6	60,1	24,6	40,4	15,7	21,3	39,8	28,7	30,8	18,6
Східний	39,2	47,6	35,9	36,7	36,6	23,6	26,7	24,1	24,2	28,7	37,4	39,3
Південний	27,2	35,6	31,5	36,7	51,5	28,1	36,2	34,5	21,4	36,3	32,3	28,8

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	27,8	23,8	48,8	42,6	44,2	47,6	21,1	29,3	27,9	28,6	30,1	28,1
30-55 років	37,4	37,5	42,9	50,4	29,3	34,5	23,4	25,0	33,3	28,0	33,7	24,6
56 років і старше	48,1	36,4	47,7	47,7	24,8	30,8	18,5	24,5	27,1	32,8	33,8	27,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	41,8	35,1	46,6	53,1	29,5	35,5	21,6	20,5	28,7	29,4	31,8	26,4
Жінки	37,8	33,7	45,3	43,3	31,0	36,1	20,7	30,1	31,3	30,3	34,0	26,6

В Україні не знайшлося гідних керівників, здатних очолювати державу у мирний та воєнний час і відстоювати її справжні інтереси

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	48,6	27,3	24,0	0,0
Травень 2023 р.	21,3	52,0	26,7	0,1
Березень 2024 р.	26,5	44,5	29,1	0,0
Березень 2025	30,9	45,9	22,9	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	62,6	22,6	31,2	36,2	20,8	52,9	45,6	44,7	16,6	24,5	23,2	19,1
Центральний	45,7	19,9	25,1	37,2	25,4	47,4	44,1	43,1	28,9	32,7	30,8	19,6
Східний	38,6	17,5	23,0	16,0	32,4	64,0	46,3	51,3	28,9	18,5	30,7	32,7
Південний	56,3	31,1	30,7	25,9	34,0	41,5	38,6	49,6	9,7	27,4	30,7	24,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	38,7	16,0	22,4	24,7	33,1	53,2	49,2	52,2	28,2	30,7	28,5	23,1
30-55 років	46,2	20,8	26,2	30,7	28,8	54,0	43,8	47,8	25,0	25,2	30,0	21,5
56 років і старше	57,4	24,8	29,1	35,0	22,2	48,9	42,6	40,5	20,4	26,3	28,4	24,5

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	50,8	22,8	28,5	33,5	27,2	51,8	44,8	44,4	22,0	25,4	26,7	22,0
Жінки	46,3	20,0	24,7	28,7	27,2	52,2	44,2	47,5	26,5	27,9	31,1	23,8

Сьогодні слід утримуватись від будь-яких виступів проти влади, адже вони послаблюють Україну перед лицем російського агресора

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	32,2	36,0	31,6	0,1
Травень 2023 р.	49,7	19,7	30,3	0,3
Березень 2024 р.	38,5	29,8	31,6	0,1
Березень 2025	43,8	25,3	30,9	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	28,7	49,6	39,3	45,2	39,6	14,2	29,0	25,2	31,7	36,1	31,7	29,7
Центральний	31,7	43,0	28,5	33,7	36,5	25,2	34,1	35,3	31,7	31,7	37,4	31,0
Східний	30,7	56,2	50,6	54,4	33,0	18,6	21,8	12,6	36,3	25,2	27,6	33,0
Південний	45,1	60,7	44,1	55,7	35,3	14,8	36,2	15,0	19,6	24,4	19,7	29,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	33,2	49,1	31,3	43,0	37,8	19,6	36,6	23,0	29,0	31,3	32,1	34,0
30-55 років	31,4	50,1	39,4	44,4	35,0	20,5	28,8	25,5	33,6	29,4	31,8	30,1
56 років і старше	32,7	50,0	41,7	43,7	36,4	19,0	27,3	26,3	30,8	31,0	31,1	30,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	28,1	49,4	34,4	40,5	39,2	22,0	33,2	27,4	32,6	28,5	32,4	32,1
Жінки	35,1	50,4	42,0	46,4	22,5	17,9	27,0	23,6	31,3	31,7	30,9	30,0

Доведений до відчаю народ має сьогодні моральне право на будь-які акції протесту, ні в кого не питаючи на них дозволу

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	43,0	26,5	30,4	0,1
Травень 2023 р.	47,3	23,6	29,0	0,0
Березень 2024 р.	50,3	18,3	31,3	0,1
Березень 2025	53,1	24,3	22,6	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	66,4	57,7	66,0	62,6	13,6	14,2	13,4	14,2	20,0	28,1	20,6	23,2
Центральний	34,1	40,0	49,0	57,3	33,7	25,7	15,1	25,3	32,2	34,3	36,0	17,4
Східний	45,3	37,8	41,1	40,9	22,2	37,5	23,0	28,3	32,5	24,7	35,9	30,9
Південний	21,4	71,1	46,5	40,7	38,8	7,4	29,1	35,7	39,8	21,5	24,4	23,6

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	39,9	49,4	53,3	52,7	30,0	21,2	14,6	24,6	30,0	29,4	32,1	22,7
30-55 років	41,4	47,4	48,4	55,9	25,9	24,0	19,8	22,8	32,7	28,6	31,7	21,3
56 років і старше	46,7	46,1	50,8	50,2	25,4	24,5	18,7	25,8	27,9	29,4	30,5	24,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	44,8	49,2	52,6	54,9	25,7	23,5	15,9	22,6	29,5	27,3	31,5	22,5
Жінки	42,4	45,7	48,4	51,8	26,7	23,7	20,4	25,8	30,2	30,6	31,3	22,4

Масові виступи протесту проти хибних рішень влади – це єдиний спосіб домогтися змін на краще

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	27,3	35,0	37,4	0,3
Травень 2023 р.	28,6	33,0	38,3	0,1
Березень 2024 р.	39,8	25,3	34,8	0,2
Березень 2025	38,9	28,4	32,3	0,3

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	35,2	34,1	45,4	41,4	27,3	24,2	24,4	26,5	37,5	41,8	30,2	32,0
Центральний	28,3	28,9	39,5	47,3	30,4	31,1	22,0	26,0	41,3	40,0	38,5	26,8
Східний	24,0	20,0	30,5	24,9	43,3	50,5	34,2	32,0	32,6	29,5	35,4	43,1
Південний	17,5	34,1	53,5	32,4	45,6	22,2	17,3	34,5	36,9	43,7	29,1	33,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	30,3	31,2	39,4	37,9	37,0	30,3	23,2	27,7	32,8	38,5	37,4	34,4
30-55 років	26,0	28,6	40,0	41,5	35,8	33,6	27,0	26,6	38,3	37,8	33,0	31,9
56 років і старше	27,5	27,2	40,0	36,9	33,1	34,0	24,6	31,1	39,4	38,8	35,4	32,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	30,3	36,6	42,7	39,7	35,2	32,1	25,6	27,9	34,6	31,3	31,7	32,4
жінки	25,4	38,8	37,5	38,6	34,5	31,9	25,1	29,1	40,1	29,3	37,5	32,3

На жаль, ні перший Майдан, ні другий не досягли своїх цілей, корумповану систему влади остаточно зруйнує, напевно, тільки третій Майдан

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	15,5	55,9	28,4	0,2
Травень 2023 р.	14,2	44,6	41,1	0,1
Березень 2024 р.	19,7	39,8	40,4	0,2
Березень 2025	20,3	41,1	38,4	0,2

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “На жаль, ні перший Майдан, ні другий не досягли своїх цілей – потрібен третій Майдан, який остаточно зруйнує корумповану систему влади”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	21,6	13,1	20,2	27,1	42,8	38,7	45,8	34,2	34,0	48,2	35,6	38,7
Центральний	14,4	13,6	14,4	19,1	51,9	41,3	36,0	44	49,6	45,0	33,8	36,9
Східний	12,7	14,5	17,5	10,4	67,6	51,6	47,1	42,6	35,4	33,8	19,8	47,0
Південний	14,6	17,8	44,1	29,5	67,0	54,1	23,6	43,2	32,3	28,1	18,4	27,3

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	15,0	15,2	16,7	19,1	57,7	44,6	43,5	44,1	27,4	40,3	39,8	36,7
30-55 років	17,3	13,9	19,1	21,7	54,8	45,6	41,0	42,2	27,9	40,5	40,0	36,1
56 років і старше	13,7	14,1	22,1	19,6	56,5	43,6	36,6	38,2	29,9	42,3	41,3	42,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	17,5	14,9	21,8	25,0	52,6	43,0	37,9	37,0	29,9	42,1	40,3	37,9
Жінки	13,8	13,7	18,0	16,5	58,4	46,1	41,5	44,5	27,8	40,3	40,6	38,9

Масові виступи протесту не мають сенсу – їхніми плодами користуються лише політики та олігархи

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2022 р.	50,0	21,9	28,0	0,1
Травень 2023 р.	37,8	32,0	30,3	0,0
Березень 2024 р.	34,7	35,8	29,3	0,3
Березень 2025	37,0	38,5	24,4	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	38,1	27,0	25,3	31,0	28,3	44,5	49,0	54,2	33,6	28,5	25,7	14,8
Центральний	45,2	38,0	31,2	32,0	25,7	25,7	37,3	44,7	29,1	36,3	31,4	23,3
Східний	56,2	45,8	41,4	51,1	17,5	33,1	28,5	13,3	26,3	21,1	30,1	35,6
Південний	74,8	42,2	50,4	41,0	7,8	25,9	22,0	30,9	17,5	31,9	27,6	28,1

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	41,5	30,3	23,2	31,6	29,2	37,7	45,5	41,0	29,3	32,0	31,3	27,3
30-55 років	50,9	37,9	34,5	35,2	21,0	34,1	35,5	42,3	28,1	28,0	30,1	22,4
56 років і старше	53,9	41,7	41,5	42,2	18,9	26,2	30,9	32,9	27,2	32,0	27,5	24,9

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	48,0	36,6	33,8	34,8	24,2	32,1	37,2	40,3	27,8	31,3	29,0	24,9
Жінки	50,6	38,8	35,6	38,7	20,6	31,9	34,7	37,2	28,8	29,3	29,7	24,1

Володимир Зеленський проявив себе в умовах повномасштабного російського вторгнення як справжній, визнаний усім цивілізованим світом лідер української нації, символ її нескореності

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Лютий 2023 р.	71,5	10,6	17,7	0,2
Березень 2024 р.	61,1	14,6	24,2	0,1
Березень 2025 р.	65,2	17,0	17,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	71,9	73,0	79,0	9,1	11,4	7,8	19,0	15,6	13,3
Центральний	67,1	48,8	53,0	13,4	19,5	28,7	19,5	31,7	18,2
Східний	77,7	64,7	69,6	10,2	11,3	7,4	12,0	23,9	23,0
Південний	74,1	74,0	69,8	5,2	11,0	14,4	20,7	15,0	15,8

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	78,8	62,4	74,2	3,9	13,5	14,1	17,3	24,1	11,7
30-55 років	69,9	61,1	59,6	11,8	13,7	19,1	18,3	25,2	21,3

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Чоловіки	70,9	60,8	64,7	10,1	15,2	18,9	18,9	24,0	16,4
Жінки	72,3	61,5	65,8	11,1	14,1	15,3	16,6	24,4	18,9

Наша влада наживається на війні і все глибше грузне в корупції

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Травень 2023 р.	43,1	21,4	35,1	0,4
Березень 2024 р.	70,0	9,1	20,8	0,1
Березень 2025 р.	65,2	11,1	23,3	0,4

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	40,7	71,5	59,7	20,5	13,7	13,3	38,8	14,8	26,9
Центральний	42,1	76,5	70,2	26,5	4,4	9,1	31,5	19,1	20,6
Східний	46,2	57,4	71,4	17,2	11,7	3,3	36,6	31,0	25,3
Південний	46,7	75,6	49,3	14,8	11,0	29,0	38,5	13,4	21,7

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	33,9	64,5	57,0	25,7	10,6	14,8	24,9	40,4	28,1
30-55 років	42,7	71,6	68,9	22,6	9,1	11,6	19,2	34,7	19,5
56 років і старше	49,1	71,4	66,4	17,8	8,3	8,5	20,3	33,1	25,1

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Чоловіки	43,8	72,5	67,7	21,5	9,3	8,8	34,7	18,1	23,5
Жінки	42,8	68,0	63,5	21,3	9,0	13,2	35,9	23,0	23,3

Нинішня українська влада рішуче очищується від тих, хто наживається на війні, заплямував себе корупцією та іншими зловживаннями

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Травень 2023 р.	35,8	35,2	28,6	0,3
Березень 2024 р.	24,1	49,2	26,3	0,3
Березень 2025 р.	26,2	51,9	21,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	34,1	22,1	31,3	37,0	49,2	41,9	28,9	28,6	26,8
Центральний	37,1	17,7	23,5	31,7	57,9	57,9	31,2	24,4	18,6
Східний	25,5	20,9	16,4	45,8	50,6	61,6	28,7	28,5	22,0
Південний	57,5	61,4	43,2	23,1	15,0	35,3	19,4	23,6	21,6

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	41,6	23,6	32,8	25,5	53,3	46,1	32,9	23,2	21,1
30-55 років	35,8	25,0	23,7	38,0	47,1	53,1	26,2	27,8	23,3
56 років і старше	33,0	23,6	25,4	37,7	49,9	54,1	29,3	26,5	20,5

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	35,6	24,9	24,7	36,4	52,7	54,4	28,0	22,3	20,9
жінки	36,3	23,6	27,5	34,4	46,6	49,9	29,2	29,8	22,6

Якщо ми не програємо війну і вціліємо як держава, то це точно буде всупереч, а не завдяки владі

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
Березень 2024 р.	47,5	21,3	31,2	0,0
Березень 2025 р.	42,0	25,3	32,4	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Західний	47,9	38,2	22,4	28,8	29,7	33,0
Центральний	51,0	57,4	16,9	19,7	32	22,9
Східний	39,6	27,0	27,3	27,4	33,1	45,6
Південний	53,5	25,9	19,7	33,8	26,8	40,3

У віковому розрізі:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
18-29 років	45,1	35,3	25,2	30,2	29,7	34,5
30-55 років	46,2	45,9	21,8	23,2	31,9	30,9
56 років і старше	50,2	41,6	18,5	25,2	31,3	33,2

За статтю:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
чоловіки	50,5	42,2	19,9	24,7	29,6	33,1
жінки	45	41,8	22,4	26,1	32,6	32,1

5. ТРАНСФОРМАЦІЯ УЯВЛЕНЬ ЩОДО ПИТАНЬ ВІЙНИ І МИРУ, НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Світлана Чуніхіна,
заступник директора з науково-методичної роботи,
провідний науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності,
кандидат психологічних наук,
старший дослідник*

Під час повномасштабної відбувся **кардинальний зсув** у громадській думці щодо розуміння характеру і причин війни: від довоєнної поляризації і поширеності російських наративів – до майже одностайного їх відторгнення. Громадська думка консолідувалася навколо переконання, що відповідальність за війну повністю лежить на агресорі, а сама війна має неспровокований, загарбницький, колоніальний характер. Більшість населення сприймає нинішню війну як логічне продовження багатовікової боротьби за виживання і свободу українського народу.

Образ війни

До початку повномасштабного вторгнення із твердженням «Нині Україна веде народну війну проти окупантів» погоджувалися 40,5% респондентів, не погоджувалися – 26,2%. Громадська думка з цього питання мала істотні регіональні і вікові відмінності. Найвищий рівень згоди з тим, що ця війна є народною, фіксувався на Заході (58,4%), найнижчий – на Півдні (24,5%). Серед молоді 18–29 років так вважали 45,4%, у старшій віковій групі – 37,9%. Однак між лютим 2022-го і лютим 2023 р. стався різкий перелом в оцінках характеру війни. Частка тих, хто згоден із твердженням, у середньому по вибірці зросла до 84,0%, тобто більше ніж удвічі. Регіональні і вікові відмінності знівелювалися, відбулася **консолідація суспільної думки** навколо ідеї “народної війни”. Станом на 2025 рік цей консенсус стабільно утримується на дуже високому рівні.

У лютому 2022 р. близько третини громадян (32,8%) погоджувалися із твердженням, що нікому не потрібну війну на Донбасі розв’язала українська влада. Майже стільки ж (37,2%) не погоджувалися, а ще третина (29,9%) не мала чіткої позиції. Такий розподіл свідчив про глибоку поляризацію суспільної думки і значну частку невизначеності щодо відповідальності за воєнний конфлікт. Після початку широкомасштабної агресії Росії громадська думка з цього питання кардинально змінилася, і ці зміни залишаються стабільними: лише 9-10% опитаних приписують провину за початок війни українській владі, а понад 70% послідовно із цим не погоджувалися.

Регіональні відмінності, які до початку повномасштабного вторгнення були дуже різкими, нині значною мірою знівелювалися. Якщо раніше частка згодних з тим, що у війні винувата українська сторона, на Півдні перевищувала половину респондентів (53,4%), а на Сході наближалася до половини (46,3%), то нині в усіх регіонах домінує переконання, що твердження є неправдивим.

У 2023 р. більшість українців (70,9%) погоджувалися із твердженням, що війна, з якою прийшла Росія, є продовженням геноциду українського народу, розпочатого під час голодоморів. Лише 10,4% не поділяли цієї думки, а 18,4% вагалися з відповіддю. Упродовж 2024–2025 рр. частка тих, хто погоджується із цим твердженням, дещо зросла, що засвідчило подальше посилення історичної свідомості та усвідомлення тяглості російської політики винищення українців. Водночас з цього питання громадська думка має певні регіональні відмінності. У Південному регіоні рівень згоди із цим твердженням залишається помітно нижчим (64%), ніж у середньому по країні.

Із твердженням «Путін напав на Україну, щоб зробити її російською провінцією, а нас русифікувати» нині погоджуються 77,4% респондентів (у 2023 р. – 73,0%, у 2024 – 76,8%). Попри загальнонаціональну консолідацію в сприйнятті мотивів агресора зберігаються помітні регіональні нюанси. Найвищий рівень згоди з наведеним твердженням упродовж усіх років був на Заході (82,5% у 2023 р., 86,6% у 2024 р., 78,4% у 2025 р.) і в Центрі (зростання від 72,9% до 80,6%). У Східному регіоні підтримка цієї думки істотно посилювалася – від 60,9% у 2023 р. до 79,6% у 2025 р., а от на Півдні рівень згоди зменшився із 79,3% у 2023 р. до 60,7% у 2025 р., а частка тих, хто не зміг визначитися, навпаки, зросла (з 14,8% до 26,4%). Це може відображати нестійкість і суперечливість настроїв у прифронтових і постокупаційних регіонах.

Рівень згоди із твердженням «Путін розпочав військову операцію в Україні тому, що боявся нападу НАТО з нашої території» протягом 2023–2025 рр. залишається відносно стабільним. Приблизно п'ята частина респондентів підтримує його (20,5% у 2023 р., 18,5% у 2024 р. і 21,2% у 2025 р.), а частка тих, хто не згоден, коливається в межах 50–58% і демонструє тенденцію до зростання.

Найбільш **консолідована позиція проти** цього твердження російської пропаганди сформувалася на Сході, де зафіксовано найнижчий рівень згоди із цим твердженням в усі роки (5,9% у 2025 р.), а частка незгодних у цьому регіоні зросла до 67,8%. Рівень згоди з тим, що Путін напав на Україну, бо побоювався нападу з боку НАТО, у Західному регіоні, навпаки, істотно зріс – із 16,8% у 2023 р. до 32,7% у 2025 р. При цьому частка незгодних зменшилася із 60,2% до 46,3%. Така **динаміка громадської думки** серед регіонів видається дещо суперечливою та контрінтуїтивною і може свідчити про те, що під впливом війни суспільна свідомість зазнає істотних трансформацій, які зачіпають передусім рівень регіональних розбіжностей – вони нині є нестійкими і перебувають у процесі переформатування.

Водночас у динаміці суспільного розуміння причин і природи війни проявляються й тенденції, відмінні від консолідації і кристалізації громадської думки навколо національно-визвольного наративу.

Так, у відповідях на запитання, хто найбільше винен у тому, що відбулося повномасштабне вторгнення російських військ в Україну, громадська думка протягом 2023–2025 р. поступово еволюціонувала від майже одностайного визнання провини російської влади до більш складної, багатofакторної оцінки. У лютому 2023 р. переважна більшість опитаних (72%) покладала головну відповідальність на російську владу на чолі з Путіним. Проте вже у вересні 2024 р. ця частка скоротилася до 54,1%, а у 2025 р. дещо відновилася – до 58,8%. Водночас поступово зростала частка тих, хто вважає, що у війні винні всі сторони, так чи інакше залучені в конфлікт: з 13,7% у 2023 р. до понад 20% у 2025 р. На Півдні і Сході картина станом на 2025 р. складніша: у цих регіонах значно більше респондентів покладають провину за війну на всі сторони одночасно (понад 27% і 34,6, відповідно), при цьому лише 44,6% мешканців східних областей вважають головним винуватцем війни Путіна.

Питання атрибуції провини за те, що російсько-українська війна перейшла у фазу повномасштабного вторгнення, є одним з небагатьох, де фіксуються міжпоколінні відмінності в громадській думці. Переконавання у винуватості російської влади поділяють 63,9% респондентів віком 18–29 років і лише 53,1% – тих, хто має вік 56 років і більше. Водночас саме в старших групах частіше трапляються відповіді “усі перелічені вище” (до 25%) або “українські діячі за всі роки незалежності”, що може свідчити про більш критичне ставлення до власної держави.

З тезою «Проти Росії руками українців воюють фактично країни НАТО» українські громадяни скоріше не згодні (43,8%), аніж згодні (28,4%), однак громадська думка з цього питання є нестійкою і схильною до фрагментації. Рівень згоди із цим твердженням, хоч і не дуже високий, має тенденцію до зростання: частка згодних у Західному регіоні зросла майже у двічі (з 14,3% у 2023 р. до 25,2% у 2025 р.), а на Сході – більше ніж утричі (з 10,9% до 34,1%, відповідно). Така динаміка може свідчити про певне посилення конспіративних або скептичних настроїв у частини суспільства.

Кожен п'ятий респондент (19,5%) нині вважає, що чимало мешканців України вбачають у російських військах своїх визволителів. Не згодні із цим менше половини опитаних (48,2%), що істотно менше, ніж у 2023 р. (58,7%). Це свідчить про значну зміну в сприйнятті суспільством проблеми ймовірної лояльності до агресора. Також привертають увагу виразні регіональні відмінності в громадській думці з цього питання: на Сході рівень незгоди із цим твердженням становить лише 37%, тоді як на Півдні він у понад півтора рази вищий (60,4%).

Образ миру

Майже 90% респондентів нині погоджуються із твердженням «Як би важко нам не жилося, головне – повернути в Україну мир і спокій». Рівень згоди із цим твердженням є стабільно високим і не має істотних регіональних, вікових або гендерних відмінностей. При цьому дедалі більше громадян України дотримуються думки, що нам потрібен мир, але не будь-якою ціною: 66,6% у 2023 р., 70,5% у 2024 р., 76,3% у 2025 р. Отже, у суспільстві посилюється консенсус, що мир важливий, але не ціною капітуляції, хоча на

Півдні України напрям зміни громадської думки з цього питання є протилежним: у 2023 р. таку позицію поділяли понад 80% респондентів, у 2025 р. – 65,5%.

Найбільш драматичні зміни протягом трьох років повномасштабної війни відбулися щодо твердження «Краще маленька ганьба, ніж велика війна». У 2023 р. із цим твердженням погоджувалися лише 18,3% – суспільство було рішуче налаштоване на перемогу, однак нині рівень згоди майже сягнув довоєнного показника – 37,0% (у 2022 р. – 40,6%). Утім, частка незгодних у 2025 р. дещо зросла порівняно з 2022 р. (28,6% і 25,6%, відповідно), а частка тих, кому важко відповісти, залишалася відносно високою (34,3% у 2025 р.). Це свідчить про поляризацію суспільних настроїв щодо прийнятної ціни спротиву російській агресії. Ця поляризація проявляється також у регіональних відмінностях: на Сході вважають, що ганьба краща за війну, понад половину респондентів (53,3%), тоді як на Півдні – менше третини (30,2%), причому в південних областях рівень згоди з цією тезою нині є істотно меншим за довоєнний (56,9%).

Образ Перемоги

За три роки війни підтримка безкомпромісного визначення Перемоги («Про нашу Перемогу в нинішній війні правомірно буде говорити тільки в разі повернення всіх окупованих територій, з Донбасом і Кримом включно. На жодні інші тлумачення Перемоги український народ не погодиться») істотно знизилася: із 61,5% у 2023 р. до 48,5% у 2025 р. Водночас частка тих, хто не згоден, зросла більше ніж удвічі – з 9,0% до 19,5%, а частка невизначених становить близько третини вибірки (32,0%). Ця тенденція спостерігається в усіх макрорегіонах, але найбільш виразна вона на Сході, де максималістичні вимоги до завершення війни у 2025 р. поділяють лише 36,7% респондентів. Проте на Заході і Півдні безкомпромісний варіант Перемоги все ще підтримується більшістю (61,6% і 60,7%, відповідно).

За три роки майже подвоїлася частка згодних із тим, що Перемогою України правомірно буде вважати виведення російських військ за межі територій, захоплених з 24 лютого 2022 р. (а повернення Криму і частини Донбасу слід домагатися шляхом подальших переговорів), – у 2023 р. таких було 30,4%, у 2025 р. – 59,2%. Водночас частка тих, хто не згоден, зменшилася із 41,7% до 15,1%. Серед респондентів віком 18-29 років зміна позиції з цього питання є найвиразнішою – частка згодних на зазначений компроміс зросла мало не втричі (з 26,0% у 2023 р. до 60,2% у 2025 р.).

На запитання «Якби війну можна було завершити просто зараз, яка з умов миру була б для Вас прийнятною?» у 2023 р. 42% опитаних обирали варіант «повна і безумовна капітуляція країни-агресора, виплата нею компенсацій та репарацій за завдану шкоду в повному обсязі», ще чверть (25,1%) – варіант «повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом». У 2024 р. повну капітуляцію агресора як єдину прийнятну умову миру обрали 31,9%, а повернення до державних кордонів 1991 р. – 27,3%. Під час опитування у 2025 р. для відповіді на згадане запитання респондентам було запропоновано дещо змінений набір альтернатив, зокрема таку: «повернення до

державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом, повна і безумовна капітуляція країни-агресора». Її обрали лише 35,5% респондентів. Отже, між 2023 і 2025 рр. спостерігається зміна суспільного образу Перемоги: від безкомпромісної позиції повної капітуляції ворога до більш прагматичних (з поправкою на ситуацію на фронті і в міжнародній політиці), із поступовим прийняттям часткових або поетапних варіантів завершення війни. Образ Перемоги має помітні регіональні відмінності – найбільш прихильні до безкомпромісних варіантів на Заході, а більш гнучкими є мешканці Сходу. Молодші респонденти й жінки демонструють більшу готовність до компромісів, тоді як чоловіки і старші респонденти залишаються відносно більш рішучими у вимогах повної перемоги.

Міжнародний контекст війни

Від початку повномасштабної війни послідовно зростала суспільна підтримка ідеї відновлення ядерного статусу України. Із твердженням «Повномасштабне російське вторгнення показало: міжнародні гарантії не працюють, для забезпечення власного суверенітету і територіальної цілісності Україна має відновити свій ядерний потенціал» у 2022 р. погоджувалися 37,1% респондентів, у 2025 р. – уже 57,1%. Регіональні відмінності в цьому питанні поступово нівелюються: якщо у 2022 р. найвища підтримка відновлення ядерного статусу фіксувалася на Заході (54,2%), то у 2025 р. – уже на Сході (60,0%) і в Центрі (58,7%). Найменше прихильників залишилося на Півдні (54,0%), проте навіть тут підтримка зросла майже на 20 відсоткових пунктів за три роки.

Зміна позиції українського суспільства щодо відновлення ядерного статусу пов'язана, зокрема, з позицією ключового партнера України в цій війні – США – після повернення до влади Дональда Трампа у 2025 р. Більшість українців (60,6%) переконані, що політика Д. Трампа більшою мірою відповідає інтересам Росії, лише 9,3% вважають, що вона відповідає інтересам України, а 30,1% вагаються з оцінкою. Такий розподіл думок спостерігається в усіх регіонах, немає помітних відмінностей за віком або статтю респондентів.

У цих умовах важливим є питання, чи спроможна буде Україна чинити опір російському агресорові в тому разі, якщо американської допомоги більше не буде. У березні 2025 р. близько 35% опитаних вважали, що не спроможна, 27,7% – що, навпаки, спроможна (найбільше на Заході країни – 41,1%, найменше на Сході – 21,5%), і ще понад 37% не мали певної позиції. Пів року потому, у жовтні, громадська думка з цього питання дещо кристалізувалася: 44,5% вважали, що Україна тією чи іншою мірою спроможна чинити опір російському агресорові без допомоги з боку США, і 37,1% – що ні.

Ставлення до мобілізації

У 2024–2025 рр. ставлення українського суспільства до мобілізації демонструє ознаки амбівалентності – толерування до ухиляння співіснує з його осудом. При цьому що довше триває війна, то виразнішим стає толерантне ставлення до тих, хто ухиляється від мобілізації.

Із твердженням «Тих, хто ухиляється від мобілізації, можна зрозуміти – ніхто не хоче помирати» у 2024 р. погоджувалися близько 54% респондентів, а у 2025 р. – уже 58,5%, не погоджувалися 28,6% і 21,2%, відповідно. Найістотніший зсув у громадській думці відбувся в Центральному регіоні, де частка тих, хто з розумінням ставиться до ухилення, за рік зросла із 49,6% до 58,9%. Південь виявився єдиним регіоном, де толерування до ухилянтів, навпаки, зменшилося – із 70,9% у 2024 р. до 61,2 % у 2025 р., хоча цей регіон залишається найбільш лояльним до ухилення від мобілізації. Толерування ухилянства зросло у всіх вікових категоріях, причому серед молодих респондентів воно є найвищим – майже дві третини (64,5%) опитаних віком 18-29 років погоджуються з тим, що ухилянтів можна зрозуміти.

Твердження «Соромно за чоловіків, які сьогодні, коли на полі бою вирішується доля нашого народу, ховаються від мобілізації» у 2024 р. підтримали 42,9% респондентів, а у 2025 р. – 39,0%. При цьому на Сході країни істотно зросла частка тих, хто не визначився з цього питання, – з 35,9% до 45,4 %, а на Півдні частка тих, хто соромиться, скоротилася удвічі (із 49,6% до 28,1%). Питання сорому за тих, хто ховається від мобілізації, виявляє істотні гендерні відмінності в громадській думці. Думка чоловіків у цьому питанні є розщепленою: третина (35%) погоджується з тим, що ховатися від мобілізації соромно, третина (32,3%) не погоджується і третина (32,7%) вагається з відповіддю. Серед жінок частка тих, кому соромно (42,6%), у понад півтора рази вища, ніж частка тих, кому не соромно (26,4%).

Протягом трьох років повномасштабної війни уявлення українців щодо питань війни і миру, національної безпеки зазнали глибоких трансформацій. Ці зміни мають складну, неоднорідну динаміку: від початкової мобілізаційної єдності до поступового ускладнення, диференціації та часткової нормалізації воєнного досвіду.

Так, згідно з концепцією загального адаптаційного синдрому (Zunin, & Meyers, 2000), перший рік після вторгнення став моментом моральної мобілізації українського суспільства. Громадська думка різко переорієнтувалася на національно-визвольний наратив. Поляризація, що спостерігалася до 2022 р. між Сходом і Заходом, старшими і молодшими поколіннями, практично зникла. Відбулося єднання у визначенні агресора і справедливості власної боротьби, делегітимація російських пропагандистських тез. На цьому етапі, який можна визначити як етап резистентності, суспільство перебувало в стані колективного піднесення, емоційної мобілізації, високого патріотичного піднесення і моральної чіткості.

На другий рік війни (2023–2024 рр.) посилюється історичний аспект осмислення війни: більшість українців убачають у ній продовження колоніальної і геноцидної політики Росії. Це свідчить про інтеграцію війни в національний історичний наратив – від реакції на подію до її розуміння як частини тривалого процесу боротьби за виживання нації. Паралельно формується переконання, що метою агресора є русифікація українців і знищення української державності

У 2024 р. суспільство почало входити у фазу тривалого виснаження: суспільна свідомість почала зміщуватися від категоричного до більш

реалістичного бачення війни. Патріотична консолідація залишається міцною, однак паралельно посилюється прагматизація очікувань, намічається внутрішня поляризація між максималістами і тими, хто шукає виходу з війни за будь-яких умов. Суспільство схиляється до більш реалістичного, поетапного сценарію завершення війни.

Отже, громадська думка з питань війни, миру і національної безпеки упродовж 2023–2025 р. пройшла чотири стадії еволюції: шок і мобілізація; консолідація (формування історичного і визвольного наративу); раціоналізація (поява більш складних пояснень і скепсису); втома і прагматизм (пошук реалістичних способів завершення війни). Набрали більшої чіткості ознаки переходу до п'ятої стадії – зрілості і самодостатності, яка характеризується меншою залежністю громадської думки від зовнішніх оцінок, глибшим усвідомленням громадянами власної відповідальності. Проте чи перетворяться ці ознаки на стійкий стан громадської думки, покажуть подальші дослідження.

Нині Україна веде народну війну проти окупантів

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	40,5	26,2	32,9	0,4
лютий 2023 р.	84,0	5,6	10,0	0,4
березень 2024 р.	85,5	5,6	8,7	0,2
березень 2025 р.	84,9	4,9	10,1	0,0

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “На Донбасі Україна веде народну війну проти окупантів”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	58,4	90,4	84,4	87,1	18,7	4,0	5,7	3,2	22,9	5,5	9,9	9,7
Центральний	37,0	78,6	83,6	84,2	24,1	7,8	5,0	5,7	38,9	13,6	11,3	10,1
Східний	38,3	88,6	90,2	83,3	31,6	1,8	4,3	4,8	30,1	9,5	5,5	11,9
Південний	24,5	83,0	84,3	85,7	35,3	8,9	11,0	6,4	40,2	8,1	4,7	7,9

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	45,4	84,4	80,5	83,6	25,4	5,6	8,1	6,3	29,1	10,0	11,4	10,2
30-55 років	40,7	84,8	86,9	83,9	26,2	5,0	4,0	4,5	33,0	10,2	9,1	11,6
56 років і старше	37,9	83,7	87,1	86,9	26,8	6,3	6,1	4,7	35,3	10,0	6,8	8,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	40,6	84,9	86,4	86,2	28,7	6,1	5,3	4,0	30,8	9,0	8,3	9,8
жінки	41,6	83,8	85,0	83,8	23,9	5,2	5,9	5,7	34,5	11,0	9,1	10,4

Нікому не потрібну війну з Росією спровокувала українська влада – своєю антиросійською політикою, утисками російськомовного населення

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	7,2	71,1	21,4	0,2
березень 2024 р.	9,7	69,3	20,8	0,2
березень 2025 р.	10,0	70,9	19,1	0,1

Довідково. У 2022 р. кількість згодних/незгодних із судженням “Нікому не потрібну війну на Донбасі розв’язала порошенківська влада” була такою (у %):

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	32,8	37,2	29,9	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	23,4	3,6	5,3	10,6	55,8	84,3	77,1	72,6	20,8	12,0	17,6	16,8
Центральний	22,3	8,2	8,2	9,7	38,4	64,5	71,1	72,3	39,3	27,3	20,8	18,0
Східний	46,3	3,6	8,6	9,6	27,4	76,6	67,2	68,9	26,3	19,7	24,2	21,5
Південний	53,4	18,5	27,6	10,1	21,4	57,0	53,5	66,2	25,2	24,4	18,9	23,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	29,0	3,0	8,5	8,6	38,9	77,4	72,0	74,2	32,2	19,6	19,5	17,2
30-55 років	31,0	6,5	8,3	8,1	37,4	71,0	70,6	72,8	31,5	22,4	21,1	19,1
56 років і старше	37,2	10,5	12,0	12,9	36,1	68,1	66,8	66,9	26,7	21,4	21,2	20,2

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	35,3	7,1	11,2	11,3	37,9	74,2	70,9	70,6	26,8	18,7	17,9	18,1
жінки	29,8	7,4	8,5	8,9	37,6	68,9	68,3	71,1	32,6	23,7	23,2	20,0

Про нашу Перемогу в нинішній війні правомірно буде говорити тільки в разі повернення всіх окупованих територій, з Донбасом і Кримом включно. На жодні інші тлумачення Перемоги український народ не погодиться

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	61,5	9,0	29,4	0,2
березень 2024 р.	59,1	11,1	29,7	0,0
березень 2025 р.	48,5	19,5	32,0	0,0

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	78,5	67,3	61,6	4,4	6,8	12,9	17,2	25,9	25,5
Центральний	56,1	51,3	43,1	9,1	15,1	28,1	34,8	33,7	28,7
Східний	47,3	62,0	36,7	14,9	8,3	11,5	37,8	29,8	51,9
Південний	75,4	64,6	60,7	6,0	12,6	19,3	18,7	22,8	20,0

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	64,9	57,3	49,6	7,8	16,3	20,7	27,3	26,4	29,7
30-55 років	64,3	60,7	48,3	7,8	9,5	18,9	27,9	29,8	32,8
56 років і старше	56,3	58,3	48,0	11,2	10,1	19,6	32,5	31,5	32,4

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Чоловіки	65,5	59,0	49,6	9,2	10,8	16,7	25,4	30,2	33,7
Жінки	58,2	59,2	47,5	8,9	11,4	21,9	33,0	29,4	30,6

Перемогою України правомірно буде вважати виведення російських військ за межі територій, захоплених з 24 лютого 2022 року. А повернення Криму і частини Донбасу слід домагатися шляхом подальших переговорів

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	30,4	41,7	27,8	0,1
березень 2024 р.	39,4	26,2	34,3	0,1
березень 2025 р.	59,2	15,1	25,5	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	31,0	47,1	56,0	38,3	24,3	10,0	30,7	28,5	34,0
Центральний	28,1	31,4	60,1	39,8	27,0	14,0	32,0	41,5	25,9
Східний	29,8	46,6	65,9	46,9	21,5	17,8	23,3	31,9	16,3
Південний	38,5	34,6	50,4	44,4	39,4	25,9	17,0	26,0	23,7

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	26,0	42,8	60,2	38,1	24,0	19,5	35,9	33,3	20,3
30-55 років	28,4	38,8	59,3	47,5	27,6	15,4	24,1	33,6	25,4
56 років і старше	35,4	38,3	58,8	36,7	25,9	12,5	27,9	35,8	28,7

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	28,4	37,2	57,1	45,4	27,8	17,6	26,1	35,0	25,3
жінки	32,3	41,3	61,0	38,7	24,9	13,2	29,0	33,8	25,9

Після того, як американці поза нашою спиною пішли на переговори з росіянами і Зеленський посварився з Трампом, наші сподівання на Перемогу та справедливий мир стали абсолютно нереальними

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
березень 2025 р.	27,7	41,4	30,7	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
Західний	36,9	35,9	27,2
Центральний	26,9	43,5	29,6
Східний	26,4	38,3	35,3
Південний	12,9	52,5	34,5

У віковому розрізі:

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
18-29 років	26,2	45,7	28,1
30-55 років	26,2	45,0	28,8
56 років і старше	30,3	35,2	34,5

За статтю:

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
чоловіки	31,1	42,2	26,7
жінки	35,0	40,8	34,2

Україна сьогодні спроможна чинити опір російському агресорові навіть і без американської військової допомоги

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
березень 2025 р.	27,7	34,8	37,3	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
Західний	41,1	30,1	28,8
Центральний	21,5	40,7	37,9
Східний	21,5	33,7	44,8
Південний	33,1	26,6	40,3

У віковому розрізі:

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
18-29 років	26,6	34,4	39,1
30-55 років	28,9	36,2	34,9
56 років і старше	27,2	33,6	39,2

За статтю:

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти
Чоловіки	27,1	36,4	36,5
Жінки	28,3	33,7	38,0

Як би важко нам не жилося, головне – повернути в Україну мир і спокій

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	77,7	8,5	13,7	0,1
лютий 2023 р.	83,3	5,9	10,7	0,1
березень 2024 р.	84,3	6,0	9,6	0,1
березень 2025 р.	89,9	4,1	6,0	0,0

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	77,0	89,4	82,1	90,6	9,4	2,6	7,6	1,3	13,6	8,0	10,3	8,1
Центральний	72,4	74,7	80,1	91,1	10,2	9,9	6,5	4,5	17,4	15,3	13,4	4,5
Східний	81,7	85,4	88,3	89,6	7,7	4,4	5,5	3,7	10,6	10,2	6,1	6,7
Південний	88,2	96,3	94,5	84,3	2,9	2,2	2,4	10,0	8,8	1,5	3,1	5,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	72,6	81,8	80,1	91,4	10,9	8,2	5,7	3,9	16,5	10,0	14,2	4,7
30-55 років	78,0	84,9	85,3	88,8	7,2	4,6	6,7	4,3	14,8	10,5	7,9	6,9
56 років і старше	80,6	82,3	85,6	90,2	8,7	6,3	5,4	4,0	10,7	11,4	9,0	5,8

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Чоловіки	75,8	81,5	80,8	89,3	9,4	7,5	7,7	4,2	14,8	11,1	11,5	6,5
Жінки	79,0	84,9	87,3	90,3	8,1	4,7	4,6	4,1	13,0	10,5	8,0	5,6

Україні потрібен мир, але не будь-якою ціною

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	71,8	13,6	14,3	0,4
лютий 2023 р.	66,6	11,9	21,4	0,1
березень 2024 р.	70,5	11,2	18,2	0,1
березень 2025 р.	76,3	10,7	12,8	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	81,1	68,1	81,4	78,3	4,5	10,6	5,7	9,4	14,4	21,2	12,9	12,3
Центральний	66,7	64,4	74,9	74,9	13,9	12,7	7,9	13,8	19,4	22,9	17,2	11,3
Східний	69,8	62,2	62,6	82,6	18,6	14,5	13,2	4,1	11,5	23,3	24,2	13,3
Південний	78,4	80,7	52,4	65,5	17,6	6,7	30,2	15,8	3,9	12,6	17,5	18,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	73,7	65,8	63,0	74,2	9,2	10,4	12,2	12,1	17,2	23,8	24,8	13,7
30-55 років	73,8	67,1	73,6	78,0	12,4	12,7	11,9	9,4	13,8	20,2	14,5	12,6
56 років і старше	69,0	66,7	71,4	75,9	17,6	11,9	9,9	11,4	13,4	21,4	18,7	12,7

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	71,9	71,0	71,1	75,6	11,9	10,9	11,9	10,4	16,2	18,1	17,0	14,0
жінки	71,9	62,9	70,0	77,0	14,7	12,9	10,7	11,0	13,3	24,2	19,2	12,0

Краще маленька ганьба, ніж велика війна

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	40,6	25,6	33,7	0,1
лютий 2023 р.	18,3	45,4	36,1	0,2
березень 2024 р.	26,1	30,7	42,7	0,5
березень 2025 р.	37,0	28,6	34,3	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	35,1	17,9	24,1	38,8	28,7	43,2	32,6	24,6	36,2	38,8	43,3	36,6
Центральний	32,6	20,3	26,9	28,7	30,0	40,0	27,7	34,8	37,4	39,7	45,4	36,4
Східний	49,6	8,8	28,8	53,3	21,2	59,5	26,4	13,3	29,2	31,8	44,8	33,3
Південний	56,9	31,9	21,6	30,2	15,7	40,7	50,4	45,3	27,5	27,4	28,0	24,5

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	34,2	17,3	24,5	39,8	29,4	39,0	32,7	26,6	36,4	43,7	42,9	33,6
30-55 років	41,1	16,5	25,8	33,9	25,8	50,6	32,6	31,9	33,1	32,9	41,6	34,3
56 років і старше	43,8	21,2	27,8	39,0	23,3	42,9	27,8	26,1	32,9	35,9	44,5	35,0

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	41,2	17,2	24,1	35,5	25,2	48,3	33,7	27,5	33,6	34,5	42,2	37,1
жінки	39,5	19,4	28,1	38,4	26,4	43,3	28,4	29,3	34,1	37,3	43,6	32,2

Повномасштабне російське вторгнення показало: міжнародні гарантії не працюють, для забезпечення власного суверенітету і територіальної цілісності Україна має відновити свій ядерний потенціал

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	37,1	24,5	38,3	0,1
лютий 2023 р.	47,5	18,7	33,7	0,2
березень 2024 р.	54,4	14,6	31,1	0,0
березень 2025 р.	57,1	14,5	28,2	0,2

Примітка. У 2022 р. судження було таким: “Міжнародні гарантії не працюють, тому для забезпечення власного суверенітету і територіальної цілісності Україна має відновити свій ядерний потенціал”.

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	54,2	51,1	62,0	53,7	12,1	13,9	6,8	18,1	33,7	35,0	31,2	28,2
Центральний	36,1	44,3	47,1	58,7	24,8	19,3	18,8	14,8	39,1	36,4	34,1	26,5
Східний	26,5	48,4	50,9	60,0	33,6	24,4	12,9	9,3	39,8	27,3	36,2	30,7
Південний	34,0	50,4	74,8	54,0	25,2	14,8	18,9	15,8	40,8	34,8	6,3	30,2

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	38,7	50,2	54,9	59,0	23,7	15,2	13,8	12,1	37,6	34,6	31,3	28,9
30-55 років	39,9	48,8	52,2	57,9	21,8	18,7	13,7	13,4	38,3	32,5	34,1	28,7
56 років і старше	32,8	44,7	56,5	55,5	28,3	20,6	16,0	17,1	38,8	34,7	27,5	27,4

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	44,1	51,4	59,6	59,6	23,3	19,3	14,4	13,6	32,6	29,3	26,0	26,7
жінки	31,5	44,2	49,9	55,1	25,6	18,2	14,7	15,3	42,9	37,6	35,4	29,7

Війна, з якою прийшла до нас Росія, є продовженням геноциду українського народу, розпочатого під час голодоморів

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	70,9	10,4	18,4	0,3
березень 2024 р.	77,4	8,0	14,5	0,1
березень 2025 р.	74,2	12,6	13,2	0,1

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	86,9	88,6	69,7	3,3	3,0	18,4	9,9	8,4	11,9
Центральний	70,1	74,2	79,4	10,2	7,1	10,1	19,7	18,7	10,5
Східний	57,3	74,5	75,6	18,2	9,5	6,7	24,5	16,0	17,8
Південний	70,9	74,0	64,0	9,7	18,1	20,1	19,4	7,9	15,8

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	67,5	76,8	71,1	9,5	9,8	13,3	22,9	13,4	15,6
30-55 років	73,4	76,3	78,1	9,2	7,4	10,8	17,4	16,3	11,0
56 років і старше	70,4	79,1	71,6	12,4	7,9	14,2	17,2	13,1	14,2

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	70,1	78,1	74,5	10,7	9,9	13,4	19,2	12,1	12,1
жінки	72,1	76,9	74,1	10,2	6,5	11,8	17,8	16,6	14,1

Путін напав на Україну, щоб зробити її російською провінцією, а нас русифікувати

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	73,0	8,4	18,5	0,2
березень 2024 р.	76,8	9,1	14,0	0,1
березень 2025 р.	77,4	8,1	14,5	0,0

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	82,5	86,6	78,4	4,7	5,7	9,4	12,8	7,6	12,3
Центральний	72,9	75,7	80,6	6,5	6,3	7,7	20,6	18,0	11,7
Східний	60,9	75,5	79,6	16,4	11,3	4,4	22,6	13,2	15,9
Південний	79,3	64,6	60,7	5,9	21,3	12,9	14,8	14,2	26,4

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	77,5	74,8	77,0	6,5	11,0	11,3	16,0	14,2	11,7
30-55 років	73,7	77,8	80,6	7,8	7,3	6,7	18,5	14,9	12,8
56 років і старше	69,9	77,0	74,2	10,2	10,2	7,8	19,9	12,9	18,0

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	73,0	78,0	78,1	9,0	10,1	7,8	18,0	11,9	14,1
жінки	73,2	75,9	76,9	7,9	8,3	8,3	18,9	15,8	14,8

Путін розпочав військову операцію в Україні тому, що боявся нападу НАТО з нашої території

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	20,5	50,0	29,6	0,0
березень 2024 р.	18,5	58,1	23,4	0,0
березень 2025 р.	21,2	56,0	22,6	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	16,8	16,7	32,7	60,2	64,3	46,3	23,0	19,0	21,0
Центральний	24,8	24,3	24,5	36,9	51,9	53,8	38,2	23,8	21,7
Східний	9,1	12,3	5,9	67,6	61,3	67,8	23,3	26,4	26,3
Південний	36,3	16,5	12,9	37,8	60,6	64,0	25,9	22,8	23,0

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	21,6	21,5	19,1	53,2	54,5	53,1	25,1	24,0	27,7
30-55 років	16,9	16,9	18,7	51,6	60,5	60,6	31,5	22,6	20,7
56 років і старше	24,3	18,7	25,2	46,1	57,4	52,8	29,6	23,9	22,0

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	17,6	19,2	20,9	56,7	64,0	58,4	25,8	16,8	20,7
жінки	22,9	17,9	21,3	44,4	53,2	54,3	32,7	28,9	24,4

Проти Росії руками українців воюють фактично країни НАТО

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	18,4	50,5	30,6	0,5
березень 2024 р.	27,5	47,7	24,7	0,2
березень 2025 р.	28,4	43,8	27,6	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Західний	14,3	23,6	25,2	57,1	59,3	46,0	28,6	17,1	28,8
Центральний	20,7	32,9	26,9	40,0	44,7	46,8	39,3	22,4	26,3
Східний	10,9	24,0	34,1	71,2	39,4	36,7	17,9	36,6	29,3
Південний	35,1	24,4	30,4	32,9	56,7	42,8	32,1	18,9	26,8

У віковому розрізі:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
18-29 років	15,9	31,3	26,6	53,3	46,3	44,9	30,8	22,4	28,5
30-55 років	16,5	25,0	25,0	53,4	51,7	48,6	30,1	23,3	26,4
56 років і старше	22,3	28,2	33,5	46,1	44,0	37,9	31,6	27,8	28,6

За статтю:

	Згоден			Не згоден			Важко відповісти		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
чоловіки	18,0	29,3	28,2	51,6	48,4	44,3	30,3	22,3	27,5
жінки	18,9	26,0	28,7	50,0	47,1	43,4	31,1	26,8	27,8

Чимало мешканців України бачать у російських військах своїх визволителів

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2023 р.	14,1	58,7	26,9	0,3
березень 2024 р.	25,0	42,8	32,2	0,0
березень 2025 р.	19,5	48,2	32,1	0,2

Довідково. У 2022 р. кількість згодних/незгодних із судженням “Якби Путін увів війська в Україну, вона б зустріла їх з квітами” була такою (у %):

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
лютий 2022 р.	3,2	77,3	19,3	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Західний	2,3	11,4	21,7	26,2	92,0	68,5	54,0	56,3	5,7	20,1	24,3	17,5
Центральний	3,5	19,7	23,0	17,8	75,4	46,3	39,5	46,0	21,1	34,0	37,4	36,2
Східний	4,4	6,5	27,6	21,1	69,9	70,5	37,1	37,0	25,7	22,9	35,3	41,9
Південний	1,0	16,4	33,1	7,9	74,5	58,2	46,5	60,4	24,5	25,4	20,5	31,7

У віковому розрізі:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
18-29 років	2,5	12,6	24,4	16,0	79,2	63,0	43,1	48,0	18,3	24,3	32,5	35,9
30-55 років	3,5	13,1	22,8	18,7	78,6	61,2	43,1	51,0	17,9	25,6	34,1	30,3
56 років і старше	3,3	16,3	27,9	22,5	75,0	53,5	42,3	45,4	21,7	30,2	29,7	32,1

За статтю:

	Згоден				Не згоден				Важко відповісти			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
чоловіки	2,3	14,5	27,2	20,5	78,0	59,7	42,4	47,3	19,7	25,8	30,3	32,2
жінки	4,1	13,9	23,2	18,8	77,1	58,1	43,1	49,2	18,8	28,0	33,7	32,1

Тих, хто ухиляється від мобілізації, можна зрозуміти – ніхто не хоче помирати

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
березень 2024 р.	53,9	17,2	28,6	0,3
березень 2025 р.	58,5	20,2	21,2	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Західний	55,2	57,6	22,6	23,6	22,2	18,8
Центральний	49,6	58,9	14,9	18,6	35,5	22,5
Східний	53,1	57,8	18,7	15,6	28,2	26,7
Південний	70,9	61,2	11,0	27,3	18,1	11,5

У віковому розрізі:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
18-29 років	60,2	64,5	15,9	20,3	24,0	15,2
30-55 років	52,7	55,1	17,6	19,3	29,7	25,6
56 років і старше	52,1	59,2	17,6	21,2	30,2	19,6

За статтю:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
чоловіки	55,9	59,8	16,5	20,2	27,7	20,0
жінки	52,5	57,5	17,9	20,3	29,7	22,2

Соромно за чоловіків, які сьогодні, коли на полі бою вирішується доля нашого народу, ховаються від мобілізації

	Згоден	Не згоден	Важко відповісти	Не відповіли
березень 2024 р.	42,9	23,8	33,1	0,3
березень 2025 р.	39,0	29,0	31,8	0,2

У регіональному розрізі:

Регіони:	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Західний	41,1	41,6	24,0	33,2	35,0	25,2
Центральний	41,9	40,6	26,7	28,6	31,4	30,8
Східний	43,6	39,4	20,6	15,2	35,9	45,4
Південний	49,6	28,1	21,3	47,5	29,1	24,5

У віковому розрізі:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
18-29 років	38,6	36,3	32,5	31,3	28,9	32,4
30-55 років	41,4	37,3	23,5	30,4	35,2	32,3
56 років і старше	47,3	42,8	19,5	26,3	33,3	31,0

За статтю:

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
чоловіки	40,8	35,0	25,6	32,3	33,5	32,7
жінки	44,8	42,6	22,3	26,4	32,9	31,0

Розподіл відповідей на запитання **“Хто, на Вашу думку, найбільше винен у тому, що відбулося повномасштабне вторгнення російських військ в Україну?”**, у %

	Лютий 2023 р.	Вересень 2023 р.	Вересень 2024 р.	Вересень 2025 р.
українська влада на чолі із Зеленським	1,5	2,9	2,6	1,5
українська влада на чолі з Порошенком	не було у списку	не було у списку	не було у списку	2,9
українські державні діячі за всі роки незалежності	не було у списку	7,1	5,7	6,3
російська влада на чолі з Путіним	72,0	59,8	54,1	58,8
США, Європейський Союз, НАТО	3,1	1,8	3,2	2,3
усі перелічені вище	13,7	20,3	24,1	20,8
ніхто не винен, так фатально склалися обставини	1,4	1,3	0,7	0,7
інша думка	1,9	3,1	3,8	4,4
важко відповісти	6,4	3,7	5,8	2,3

Довідково. У 2022 р. розподіл відповідей на запитання “Хто, на Ваш погляд, найбільше винен у тому, що сьогодні виникла загроза повномасштабного вторгнення російських військ в Україну?” був таким (у %):

- українська влада на чолі із Зеленським3,8
- російська влада на чолі з Путіним46,4
- США, Європейський Союз, НАТО8,1
- усі перелічені вище24,4
- ніхто не винен, бо такої загрози немає4,7
- інша думка1,5
- важко відповісти11,0

У регіональному розрізі:

	Західний регіон				Центральний регіон				Східний регіон				Південний регіон			
	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.
українська влада на чолі із Зеленським	1,1	2,6	2,6	2,0	1,3	1,3	2,4	1,5	2,2	6,2	2,8	1,7	1,5	0,7	3,0	0,0
українська влада на чолі з Порошенком	не було у списку	не було у списку	не було у списку	3,9	не було у списку	не було у списку	не було у списку	2,5	не було у списку	не було у списку	не було у списку	2,4	не було у списку	не було у списку	не було у списку	2,8
українські державні діячі за всі роки незалежності	не було у списку	8,7	7,4	8,2	не було у списку	6,1	4,8	5,5	не було у списку	5,9	6,6	6,6	не було у списку	10,2	3,7	4,3
російська влада на чолі з Путіним	76,3	68,7	61,3	65,5	68,3	57,7	48,7	63,2	74,0	56,2	55,9	44,6	71,9	58,4	54,1	58,9
США, Європейський Союз, НАТО	0,7	1,1	0,4	0,0	2,6	2,8	3,9	2,9	6,6	1,8	4,8	3,5	2,2	0,0	3,0	2,8
усі перелічені вище	12,8	12,1	19,2	18,8	12,8	20,5	27,2	12,0	14,3	25,0	24,5	34,6	17,8	24,1	23,0	27,0
ніхто не винен, так фатально склалися обставини	0,4	2,3	0,7	0,3	2,8	1,1	0,9	0,6	0,4	1,2	0,7	1,0	0,7	0,7	0,0	0,7
інша думка	2,9	0,4	0,7	0,0	2,6	7,4	8,0	10,9	0,4	0,6	1,4	0,3	0,7	0,0	0,7	0,0
важко відповісти	5,8	4,2	7,7	1,3	9,6	3,1	4,1	0,8	2,2	3,2	3,4	5,2	5,2	5,8	12,6	3,5

У віковому розрізі:

	18-19 років				30-55 років				56 років і старше			
	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.
українська влада на чолі із Зеленським	0,4	2,0	2,9	0,8	1,6	2,7	2,0	1,2	2,0	3,7	3,1	2,3
українська влада на чолі з Порошенком	не було у списку	не було у списку	не було у списку	4,3	не було у списку	не було у списку	не було у списку	1,7	не було у списку	не було у списку	не було у списку	3,4
українські державні діячі за всі роки незалежності	не було у списку	6,7	7,1	8,2	не було у списку	7,7	6,3	5,8	не було у списку	6,5	4,3	5,7
російська влада на чолі з Путіним	80,9	68,5	65,4	63,9	73,7	59,1	52,3	61,1	64,9	55,5	49,6	53,1
США, Європейський Союз, НАТО	1,3	0,8	0,4	1,6	2,2	1,2	2,8	1,9	5,1	3,3	5,2	3,2
усі перелічені вище	7,8	11,8	14,2	14,9	14,3	21,6	25,2	20,1	16,3	23,8	28,6	25,2
ніхто не винен, так фатально склалися обставини	1,7	2,8	1,3	0,8	1,4	1,5	0,2	0,6	1,2	0,2	0,9	0,7
інша думка	1,3	2,8	5,0	3,9	1,8	3,5	4,5	5,0	2,4	2,8	2,4	3,9
важко відповісти	6,5	4,7	3,8	1,6	5,0	2,7	6,7	2,5	8,0	4,2	5,9	2,5

За статтю:

	Чоловіки				Жінки			
	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.	02.2023 р.	09.2023 р.	09.2024 р.	09.2025 р.
українська влада на чолі із Зеленським	3,9	3,0	2,1	1,3	3,8	2,9	3,0	1,7
українська влада на чолі з Порошенком	не було у списку	не було у списку	не було у списку	3,1	не було у списку	не було у списку	не було у списку	2,7
українські державні діячі за всі роки незалежності	не було у списку	6,7	5,3	7,1	не було у списку	7,4	6,1	5,6
російська влада на чолі з Путіним	46,4	56,5	54,6	57,3	47,2	62,5	53,5	60,1
США, Європейський Союз, НАТО	9,0	1,9	3,6	2,4	7,3	1,8	2,9	2,3
усі перелічені вище	23,9	23,3	23,9	21,9	24,4	17,8	24,3	20,0
ніхто не винен, так фатально склалися обставини	4,9	2,2	0,2	0,5	4,3	0,6	1,1	0,8
інша думка	1,5	3,3	4,0	4,3	1,4	2,9	3,7	4,4
важко відповісти	10,3	3,1	6,3	2,2	11,7	4,1	5,4	2,4

Розподіл відповідей на запитання **“Якби війну можна було завершити просто зараз, яка з перелічених нижче умов укладення миру була б для Вас прийнятною”, у %**

	Вересень 2025 р.
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом, повна і безумовна капітуляція країни-агресора	35,4
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	20,1
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	16,1
заморожування конфлікту по нинішній лінії зіткнення з наданням Україні надійних гарантій безпеки без формального членства в НАТО	11,1
«обмін територіями»: Росія отримує контроль над Донецькою і Луганською областями в їхніх адміністративних кордонах, Україна повертає собі контроль над деякими з інших окупованих територій	7,6
інше	0,9
важко відповісти	8,8

У регіональному розрізі:

	Західний регіон	Центральний регіон	Східний регіон	Південний регіон
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом, повна і безумовна капітуляція країни-агресора	42,1	39,6	19,1	40,4
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	18,4	22,5	24,7	6,4
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	15,5	11,4	19,8	25,5
заморожування конфлікту по нинішній лінії зіткнення з наданням Україні надійних гарантій безпеки без формального членства в НАТО	12,2	12,2	9,4	8,5
«обмін територіями»: Росія отримує контроль над Донецькою і Луганською областями в їхніх адміністративних кордонах, Україна повертає собі контроль над деякими з інших окупованих територій	3,6	7,6	13,5	4,3
інше	2,0	0,4	0,3	1,4
важко відповісти	6,3	6,3	13,2	13,5

У віковому розрізі:

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом, повна і безумовна капітуляція країни-агресора	35,0	36,8	34,1
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	24,0	20,3	17,6
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	14,6	14,1	19,2
заморожування конфлікту по нинішній лінії зіткнення з наданням Україні надійних	10,6	11,0	11,4

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
гарантій безпеки без формального членства в НАТО			
«обмін територіями»: Росія отримує контроль над Донецькою і Луганською областями в їхніх адміністративних кордонах, Україна повертає собі контроль над деякими з інших окупованих територій	4,7	8,3	8,5
інше	1,6	0,6	0,9
важко відповісти	9,4	8,9	8,2

За статтю:

	Чоловіки	Жінки
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом, повна і безумовна капітуляція країни-агресора	36,3	34,7
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	20,8	19,5
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	13,6	18,2
заморожування конфлікту по нинішній лінії зіткнення з наданням Україні надійних гарантій безпеки без формального членства в НАТО	10,7	11,5
«обмін територіями»: Росія отримує контроль над Донецькою і Луганською областями в їхніх адміністративних кордонах, Україна повертає собі контроль над деякими з інших окупованих територій	8,0	7,3
інше	1,3	0,6
важко відповісти	9,4	8,2

Розподіл відповідей на запитання “Якби війну можна було завершити просто зараз, яка з перелічених нижче умов укладення миру була б для Вас прийнятною”, у %

	Вересень 2023 р.	Вересень 2024 р.
повна і безумовна капітуляція країни-агресора, виплата нею компенсацій та репарацій за завдану шкоду в повному обсязі	42,0	31,9
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом	25,1	27,3
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	10,9	14,6
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 року	9,2	11,5
перетворення нинішньої лінії зіткнення на державний кордон з країною-агресором, якщо це відкрис шлях для вступу України до НАТО і ЄС	2,9	4,8
інше	0,5	1,0
важко відповісти	9,4	8,8

У регіональному розрізі:

	Західний регіон		Центральний регіон		Східний регіон		Південний регіон	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
повна і безумовна капітуляція країни-агресора, виплата нею компенсацій та репарацій за завдану шкоду в повному обсязі	34,6	37,3	46,6	35,9	38,1	25,9	50,4	20,7
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом	28,2	19,6	29,2	25,0	17,7	39,3	24,1	25,2
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	11,3	7,4	8,7	16,5	13,3	14,5	11,7	23,0
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	12,0	17,0	5,7	10,0	13,0	7,2	5,8	14,8
перетворення нинішньої лінії зіткнення на державний кордон з країною-агресором, якщо це відкриє шлях для вступу України до НАТО і ЄС	4,9	7,0	3,1	5,9	1,8	2,4	1,5	2,2
інше	0,4	0,7	0,4	1,5	0,9	0,3	0,0	1,5
важко відповісти	8,6	11,1	6,3	5,2	15,3	10,3	6,6	12,6

У віковому розрізі:

	18–29 років		30–55 років		56 років і більше	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024
повна і безумовна капітуляція країни-агресора, виплата нею компенсацій та репарацій за завдану шкоду в повному обсязі	43,1	31,7	43,5	32,5	39,4	31,4
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом	26,7	29,6	24,6	26,2	24,9	27,4
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	9,4	12,9	9,9	13,0	13,1	17,5
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	9,4	11,7	9,3	12,2	8,9	10,6
перетворення нинішньої лінії зіткнення на державний кордон з країною-агресором, якщо це відкриє шлях для вступу України до НАТО і ЄС	3,5	2,9	2,5	5,5	3,0	5,2
інше	0,8	1,3	0,6	0,8	0,2	1,2
важко відповісти	7,1	10,0	9,7	9,9	10,5	6,6

За статтю:

	Чоловіки		Жінки	
	2023	2024	2023	2024
повна і безумовна капітуляція країни-агресора, виплата нею компенсацій та репарацій за завдану шкоду в повному обсязі	43,5	35,9	40,7	28,4
повернення до державних кордонів 1991 року, включно з Донбасом і Кримом	26,1	25,0	24,4	29,4
припинення вогню та відведення військ обох сторін від лінії зіткнення	10,4	14,0	11,2	15,0
повернення під український контроль територій, окупованих після 24 лютого 2022 р.	7,6	11,0	10,5	12,0
перетворення нинішньої лінії зіткнення на державний кордон з країною-агресором, якщо це відкриє шлях для вступу України до НАТО і ЄС	3,1	6,5	2,7	3,5
інше	0,7	0,8	0,3	1,3
важко відповісти	8,5	6,8	10,2	10,4

Розподіл відповідей на запитання **“Хто, на Вашу думку, кращий головнокомандувач для Збройних сил України – Залужний чи Сирський?”**, у %

	Вересень 2025 р.
Залужний	47,7
Сирський	11,7
важко відповісти	40,7

У регіональному розрізі:

	Західний регіон	Центральний регіон	Східний регіон	Південний регіон
Залужний	58,9	51,5	30,5	45,4
Сирський	7,6	10,9	13,7	19,1
важко відповісти	33,6	37,7	55,8	35,5

У віковому розрізі:

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
Залужний	50,6	47,0	46,8
Сирський	11,1	11,7	12,0
важко відповісти	38,3	41,3	41,2

За статтю:

	Чоловіки	Жінки
Залужний	48,8	46,7
Сирський	12,0	11,4
важко відповісти	39,2	41,9

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви думаєте, чийм інтересам – України чи Росії – відповідає більшою мірою політика, яку здійснює американський президент Дональд Трамп?”**, у %

	Вересень 2025 р.
більшою мірою інтересам України	9,3
більшою мірою інтересам Росії	60,6
важко відповісти	30,1

У регіональному розрізі:

	Західний регіон	Центральний регіон	Східний регіон	Південний регіон
більшою мірою інтересам України	8,0	11,8	3,1	16,5
більшою мірою інтересам Росії	62,2	57,6	63,5	61,2
важко відповісти	29,8	30,6	33,3	22,3

У віковому розрізі:

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
більшою мірою інтересам України	11,9	8,8	8,5
більшою мірою інтересам Росії	60,1	63,7	57,1
важко відповісти	28,1	27,5	34,3

За статтю:

	Чоловіки	Жінки
більшою мірою інтересам України	10,2	8,6
більшою мірою інтересам Росії	63,9	57,8
важко відповісти	25,9	33,6

Розподіл відповідей на запитання **“Чи спроможна, на Вашу думку, Україна успішно протистояти російській армії без військової допомоги з боку США?”**, у %

	Вересень 2025 р.	
цілком так	3,3	44,5
скоріше так	41,2	
скоріше ні	16,0	37,1
зовсім ні	21,1	
важко відповісти	18,0	
мені це байдуже	0,3	

У регіональному розрізі:

	Західний регіон	Центральний регіон	Східний регіон	Південний регіон
так (цілком так + скоріше так)	52,4	42,9	42,3	38,3
ні (скоріше ні + зовсім ні)	34,1	37,6	31,9	52,5
важко відповісти	13,2	19,6	25,0	8,5
мені це байдуже	0,3	0,0	0,7	0,7

У віковому розрізі:

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так (цілком так + скоріше так)	43,7	45,4	44,1
ні (скоріше ні + зовсім ні)	37,4	36,3	37,9
важко відповісти	18,5	17,7	18,1
мені це байдуже	0,4	0,6	0,0

За статтю:

	Чоловіки	Жінки
так (цілком так + скоріше так)	47,2	42,4
ні (скоріше ні + зовсім ні)	36,7	37,5
важко відповісти	15,8	19,9
мені це байдуже	0,4	0,3

ВИСНОВКИ

1. Психологічна мобілізація суспільства першого року повномасштабної війни поступово змінюється втому і виснаженням.

Перший рік повномасштабного вторгнення став періодом безпрецедентної національної єдності, мобілізації та патріотичного піднесення. Переважна більшість українців консолідувалася навколо ключових символів державності та ідентичності – Збройних Сил України, Президента, державної символіки, мови і культури.

Однак уже з 2024 року, на тлі затяжної війни, зростання втрат, економічних труднощів і невизначеності щодо майбутнього, суспільство почало демонструвати ознаки емоційного виснаження і внутрішньої фрагментації. Інтегральний показник соціальної напруженості у 2025 році перевищив довоєнний рівень. Показник задоволеності життям знизився, особливо серед старших груп населення.

Посилилося відчуття безсилля, зменшилася частка громадян, які оцінюють ситуацію позитивно, і зросла соціальна напруженість. Водночас частина громадян почала адаптуватися до умов війни, формуючи більш стійкі, реалістичні настановлення.

2. Патріотизм і підтримка незалежності залишаються ядерними цінностями українського суспільства, але увиразнюється фрагментація громадської думки під впливом різних досвідів проживання війни.

Під час війни відбулося історичне зрушення в мовному питанні. Ідея української як єдиної державної та офіційної мови стала фактичним суспільним консенсусом. Українська мова, культура та історична пам'ять залишаються основними чинниками національної єдності. Зміцнився консенсус щодо необхідності декомунізації і дерусифікації (близько 65-70%), хоча втома від війни частково зменшила інтенсивність цього запиту. Переважна більшість громадян і далі відкидає будь-які прорадянські чи проросійські сценарії, а твердження «росіяни і українці – один народ» стабільно спростовується понад двома третинами населення.

У 2025 році понад 80% громадян вважають, що Україна має бути незалежною, попри всі труднощі. Однак на Півдні і Сході спостерігається поступове послаблення віри в незалежність, зростання апатії і втоми. Ця динаміка пояснюється як виснаженням від бойових дій, так і складною соціально-економічною ситуацією в прифронтових регіонах.

3. Війна радикально змінила символічний простір суспільної свідомості.

Протягом 2023-2025 рр. у символічному просторі відбулося формування стійкого мілітарного ядра, у якому поєдналися ідеї героїзму, незалежності, історичної спадковості та культурної самобутності.

Після різкого спрощення і збіднення символічних преференцій унаслідок шоку перших місяців війни від 2024 року почалася регенерація символічного простору – він став різноманітнішим, змістовно багатшим, консолідованим і цілісним. Це слід сприймати як ознаки посттравматичного зростання, зміцнення адаптивного потенціалу населення. Зазначена трансформація символічної структури колективної свідомості дає змогу сподіватися, що психологічні наслідки війни не лише не зруйнують соціокультурну єдність, а, навпаки, сприятимуть зміцненню духовних основ української державності та її історичної суб'єктності. Разом з тим, хоча українська мова, державна символіка та Збройні Сили України стали універсальними, трансрегіональними символами, рівень насиченості та глибина історико-культурних смислів залишаються вищими на Заході, тоді як на Сході символічний простір є менш наповненим і більш фрагментованим. Це підкреслює потребу в цілеспрямованій політиці щодо національної пам'яті, здатної актуалізувати спільні наративи ідентичності для всіх регіонів.

4. Суспільна єдність зберігається, але переходить у нову якість.

Початкове відчуття повної згуртованості змінилося на більш складну, диференційовану форму солідарності: на тлі втоми й хронічного стресу зростає індивідуалізація стратегій виживання, але водночас посилюється усвідомлення спільності долі. Переважна більшість українців відкидає ідею «надмірної різності» країни, що свідчить про глибоке укорінення почуття єдності та спільної національної ідентичності, навіть попри соціальні й регіональні відмінності. Поступово зменшується упереджене ставлення до переселенців і біженців, проте зростає поляризація щодо українців за кордоном. Це свідчить про емоційно напружений, амбівалентний процес переосмислення спільноти «ми».

Європейський курс України залишається загальнонаціональним орієнтиром, однак ентузіазм громадян помітно знизився. Попри це більшість українців і далі відкидають ідеї «союзу братніх народів» і залишаються прихильними до незалежного, європейського шляху розвитку держави.

5. Глибокої, але суперечливої трансформації зазнало ставлення українців до реформ.

З одного боку, упродовж трьох років повномасштабної війни зросли обережність і прагнення до стабільності: суспільство, виснажене війною і невизначеністю, дедалі частіше віддає перевагу безпеці, передбачуваності та соціальному захисту перед радикальними змінами. Реформи сприймаються не як імператив, а як процес, який має бути впорядкованим, послідовним і спрямованим на конкретний результат.

З іншого боку, у суспільній свідомості відбулися помітні ціннісні зсуви – від патерналістських очікувань до більш ліберальних економічних орієнтацій. Зростає підтримка приватної власності, підприємницької ініціативи, фермерства, ринку землі та принципу економічної свободи. Українці дедалі більше схильні покладатися на власну активність, а не на державний патронаж, визнаючи необхідність особистої відповідальності за добробут.

Суспільство одночасно прагне стабільності та оновлення: воно відходить від емоційної мобілізації до раціонального прагматизму, шукаючи рівноваги між безпекою і розвитком, обережністю і модернізацією.

6. Ефект «гуртування навколо прапора» слабшає, а лояльність до протестів зростає.

Упродовж трьох років повномасштабної війни ставлення українців до влади і демократії зазнало помітних змін. У перші місяці війни спостерігався яскраво виражений ефект «гуртування навколо прапора» – різке зростання довіри до державних інституцій і лідерів, передусім до Президента як символу опору і національної єдності. Проте з часом цей ефект послабшав: після періоду консолідації суспільство повернулося до критичної оцінки дій влади, а центральною темою громадських очікувань стала боротьба з корупцією, яку більшість громадян розглядають як головну загрозу державній ефективності.

Ставлення до демократії також стало більш суперечливим: більшість українців і далі цінують демократичні принципи, однак на тлі виснаження війною зростає толерантність до ідеї «сильної влади», здатної забезпечити порядок навіть ціною обмеження демократичних свобод. Це свідчить про прагнення не відмови від демократії, а пошуку її «ефективної» форми, здатної діяти рішуче в умовах постійної загрози.

Відбувається помірна еволюція уявлень про припустимість протестів: хоча респонденти здебільшого вважають, що під час війни масові виступи недоречні, вони дедалі частіше визнають моральне право на протест і його роль як засобу суспільного контролю. Отже, у суспільстві формується баланс між солідарністю і критичністю, між прагненням єдності у війні і збереженням демократичної культури відповідальності влади перед громадянами.

7. Відбулася глибока трансформація уявлень українців про війну, перемогу, безпеку і власну роль у спротиві.

Якщо на початку вторгнення громадська думка була сконцентрованою на ідеї повної перемоги і безумовної провини Росії, то згодом у суспільній свідомості поступово утвердилися більш багатогарні й прагматичні оцінки.

Тепер, після трьох років війни, Росія остаточно сприймається як агресор і колоніальна сила, що веде війну задля знищення української державності, однак з плином часу в суспільстві з'являється тенденція до складнішого бачення конфлікту: частина громадян визнає, що у війні є і «взаємна відповідальність сторін» або що західні держави певною мірою впливають на її перебіг. Це свідчить не про втрату антиросійського консенсусу, а радше про зростання критичності й втоми від простих пояснень.

Поступово змінюється й уявлення про Перемогу: від безкомпромісної моделі повного звільнення всіх окупованих територій – до визнання можливості поступок заради завершення війни, що відповідає прагненню людей до стабільності, миру і збереження життя. Такий зсув не означає відмови від принципів, а радше відображає прагматизацію національної свідомості, яка шукає реалістичних шляхів досягнення стратегічних цілей.

У ставленні до мобілізації простежується подвійність: суспільство водночас співчуває тим, хто уникає фронту, й усвідомлює моральний обов'язок участі в спільній боротьбі. Толерантність до ухилянства зростає разом із втомою і тривалістю війни, особливо серед молодших груп, що, імовірно, відображає поступовий перехід від героїчного наративу до гуманістичного – коли ціну людського життя починають сприймати як найвищу.

Загалом, громадська думка в Україні пройшла шлях від мобілізаційного піднесення до зрілого реалізму: суспільство зберігає віру в перемогу і відданість незалежності, але дедалі більше мислить у категоріях відповідальності, реальних можливостей і довгострокової безпеки.

8. Три роки повномасштабної війни зумовили глибоку еволюцію громадської думки.

Українське суспільство пройшло шлях від емоційної мобілізації і героїчного піднесення (2022–2023 рр.), через втому, розчарування і пошук стабільності (2024 р.), до поступового формування **адаптованої, зрілої громадської свідомості**, яка поєднує патріотизм із критичністю, прагматизмом і реалізмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Слюсаревський, М. (2002). Соціальна напруженість: теоретична модель необхідних і достатніх показників. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 5(8), 24–34.
- Слюсаревський, М. (2021). Зміст і динаміка уявлень Українського суспільства про національні символи. *Проблеми політичної психології*, 24(1), 9–34. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-62>
- Слюсаревський, М. М. (2023). Психологічні підходи до вивчення макросоціальних процесів: здобутки і перспективи. У В. Г. Панок (Ред.), *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, 27–28 квітня 2023 року: Збірник матеріалів* (с. 507). Київ. (Електронне наукове видання).
- Baum, M. A. (2002). The constituent foundations of the rally-round-the-flag phenomenon. *International Studies Quarterly*, 46(2), 263–298. <https://doi.org/10.1111/1468-2478.00232>
- Hetherington, M. J., & Nelson, M. (2003). Anatomy of a rally effect: George W. Bush and the war on terrorism. *PS: Political Science & Politics*, 36(1), 37–42. <https://doi.org/10.1017/S1049096503001665>
- Kuijpers, D. (2019). Rally around all the flags: The effect of military casualties on incumbent popularity in ten countries 1990–2014. *Foreign Policy Analysis*, 15(3), 392–412. <https://doi.org/10.1093/fpa/orz014>
- Sliusarevskiy, M. (2025). Dynamics of Ukrainians' Perceptions of National Symbols as a Reflection of Resistance to Russian Aggression. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*, (13), 374–407. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-13-16>
- Slyusarevskyy, M. M., Chunikhina, S., & Flaherty, M. (2021). Social Tension as a Macro Indicator of the Psychological Well-Being of Society. *Wiadomości Lekarskie*, 74(11), 2812–2817.
- Ticchi, D., & Vindigni, A. (2003). *On wars and political development: The role of international conflicts in the democratization of the West* (Working Paper No. 81). University of Urbino, Faculty of Economics.
- Volkan, V. D. (2018). *Psychoanalysis, International Relations, and Diplomacy*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429478871>
- Zunin, L., & Meyers, D. (2000). *Training manual for human service workers in major disasters* (2nd ed.). U. S. Department of Health and Human Services, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Center for Mental Health Services. (DHHS Publication No. ADM 90-538)

Довідкове видання

Світлана Леонідівна Чуніхіна
Інна Анатоліївна Імшенецька
Любов Олександрівна Базь
Людмила Іванівна Гриценок
Мирослав Євгенович Андрос

**СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ
ДУМКИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**

Довідник

Літературне редагування *Т. А. Кузьменко*
Упорядник *Л. П. Черниш*

Адреса Інституту: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15
E-mail: info@ispp.org.ua
Сайт: <https://ispp.org.ua>

Підписано до друку 20.11.2025 р.
Гарнітура Times New Roman,
Авт. арк. 10,5

Електронне видання

Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД»

Свідоцтво про реєстрацію серія ДК № 195 від 21.09.2000 р. 25006, м. Кропивницький, вул.
Декабристів, 29. Тел./факс (0522) 22-79-30, 32-17-05 E-mail: marketing@im